

T.C.

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İSLAM İKTİSADI VE FİNANSİ ANABİLİM DALI

**EĞİTİM ÖRGÜTLERİNİN KATILIM BANKACILIĞI
FAALİYETLERİNE BAKIŞI: BİNGÖL İLİ ÖRNEĞİ**

Erhan GÜL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet USLU

Bingöl – 2024

T.C.
BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM İKTİSADI VE FİNANSI ANABİLİM DALI

EĞİTİM ÖRGÜTLERİNİN KATILIM BANKACILIĞI
FAALİYETLERİNE BAKIŞI: BİNGÖL İLİ ÖRNEĞİ

Erhan GÜL
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğretim Üyesi Ahmet USLU

Bingöl – 2024

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	V
TEZ KABUL VE ONAY	VI
ÖN SÖZ.....	VII
ÖZET	VIII
ABSTRACT	IX
KISALTMALAR	X
TABLO LİSTESİ.....	XI
ŞEKİL LİSTESİ	XIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL SİSTEM VE BANKACILIK

1.1. Finansal Sistem ve İşlevleri	3
1.2. Bankacılık Kavramı ve Bankaların Sınıflandırılması.....	4
1.2.1. Mülkiyetlerine Göre Bankalar	4
1.2.2. Faaliyetlerinin Özelliklerine Göre Bankalar.....	4
1.2.3. Faaliyet Alanlarına Göre Banka Çeşitleri.....	7
1.2.3.1. Serbest Bölge Bankaları.....	7
1.2.3.2. Kıyı bankaları (Offshore Banking).....	7
1.2.4. Ekonomik İşlevlerine Göre Bankalar	8
1.2.4.1. Merkez Bankaları	8
1.2.4.2. Ticaret ve Mevduat Bankaları	9
1.2.4.3. Yatırım ve Kalkınma Bankaları.....	9

İKİNCİ BÖLÜM

KATILIM BANKACILIĞI

2.1. Katılım Bankacılığının Önemi	11
2.2. Katılım Bankacılığının Genel Özelliği	12
2.3. Katılım Bankalarının Ortaya Çıkış Nedenleri	13
2.3.1. Dini Sebepler	14
2.3.1.1. Kur'an-ı Kerimde Faiz	15
2.3.1.2. Hadislerde Faiz	16
2.3.1.3. Diğer Dinlerin Faize Bakışı	16
2.3.1.4. Kâr Payı İle Faiz Arasındaki İlişki ve Kâr Payı-Faiz Farkı	17
2.3.1.5. Kâr Payı ile Faiz Oranlarının Birbirine Yakın Olmasının Nedenleri ..	19
2.3.2. Sosyal Nedenler	19
2.3.3. Siyasi ve Ekonomik Nedenler	19
2.4. Katılım Bankacılığında Fon Toplama Yöntemleri	20
2.4.1. Cari Hesaplar	20
2.4.1.1. Vedia Sözleşmesi Hesapları	20
2.4.1.2. Karz-ı Hasen Hesapları	21
2.4.2. Katılım Hesapları	21
2.5. Katılım Bankalarında Fon Kullandırma Yöntemleri	21
2.5.1. Mudarebe	22
2.5.2. Müşareke	23
2.5.3. Murabaha	24
2.5.4. İcare	25
2.5.5. İstisna	27
2.5.6. Selem	28
2.5.7. Karz-ı Hasen	29

2.6. Katılım Bankacılığında Tartışmalı Fon Kullanırma Yöntemleri	30
2.6.1. İne Satışı	30
2.6.2. Bey' Bitamam Ecel	30
2.6.3. Teverrük (Ters Murabaha).....	30
2.7. Katılım Bankacılığında Henüz Çözümlememiş Noktalar.....	31
2.8. Katılım Bankaları ile Klasik Bankaların Kıyaslaması.....	31
2.9. Dünyada ve Türkiye’de Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi	35
2.9.1. Dünyada Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi.....	35
2.9.2. Türkiye’de Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi	36
2.10. Katılım Bankalarının Türk Bankacılığı İçindeki Yeri ve Geleceği.....	37
2.10.1. Bankacılık Sektöründeki Yeri.....	37
2.10.2. Katılım Bankacılığının Geleceği.....	40
2.10.3. Katılım Bankacılığı Sisteminin Güçlü Yönleri:.....	40
2.10.4. Katılım Bankacılığı Sisteminin Zayıf Yönleri:.....	41
2.10.5. Katılım Bankacılığı Sistemindeki Fırsatlar:	42
2.10.6. Türkiye’deki Katılım Bankacılığının Önündeki Problemler:	43
2.10.7. Katılım Bankalarının Türkiye Ekonomisine Etkileri	44
2.11. Literatür Taraması	46
2.12. Konvansiyonel Bankalar İle Katılım Bankalarının Genel Değerlendirmesi..	50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EĞİTİM ÖRGÜTLERİNİN KATILIM BANKACILIK FAALİYETLERİNE BAKIŞI: BİNGÖL İLİ ÖRNEĞİ

3.1. Araştırmanın Amacı	51
3.2. Araştırmanın Önemi	51
3.3. Araştırmanın Varsayımları ve Sınırlılıkları	51
3.4. Evren ve Örneklem.....	52
3.5. Veri Toplama Araçları.....	53

3.6 Araştırma Modeli ve Hipotezleri.....	54
3.7. Verilerin Analizi.....	55
3.8. Pilot Çalışma	55
3.9. Veri Toplama Araçlarının Uygulanması (Metodoloji)	60
3.9.1. Faktör Analizi	60
3.9.1.1. Keşfedici (Açımlayıcı) Faktör Analizi	60
3.9.1.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)	63
3.9.2. Güvenilirlik Analizi	68
3.9.3. Normallik Test Sonuçları	68
3.10. Bulgular.....	69
3.10.1. Çalışanların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	69
3.10.2. Tanımlayıcı İstatistiğe İlişkin Bulgular	71
3.10.2.1.Katılımcıların Katılım Bankaları ile İlgili Görüşleri	72
3.10.3. Korelasyon Analizine Ait Bulgular.....	84
3.10.4. Yapısal Eşitlik Modeli (Yol Analizi)	85
3.10.5. Araştırma Hipotez Sonuçları	87
SONUÇ VE ÖNERİLER	
4.1. Sonuçlar	88
4.2. Öneriler	90
KAYNAKÇA.....	92
EKLER.....	98
Ek 1. Anket Formu	98
EK 2: Etik Kurul İzin Belgesi.....	99
ÖZGEÇMİŞ.....	100

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum *Eğitim Örgütlerinin Katılım Bankacılığı Faaliyetlerine Bakışı: Bingöl İli Örneği* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar olan süreçte bilimsel etik ve akademik kurallara dikkatle uyduğumu belirtmek isterim. Tezde yer alan tüm bilgileri bilimsel ahlak standartlarına ve akademik standartlara uygun bir şekilde elde ettim. Ayrıca, tez yazım kurallarına titizlikle uyarak, doğrudan veya dolaylı alıntıların her birine kaynak gösterdiğimi ve kullandığım kaynakların tamamını kaynakça bölümünde belirttiğimi kabul ve taahhüt ediyorum.

07 / 06 / 2024

Erhan GÜL

TEZ KABUL VE ONAY

ÖN SÖZ

Bankacılık sektöründe önemli bir misyonla ortaya çıkan katılım bankacılığı, sıkı rekabet şartlarında pazarda söz sahibi olabilmek için kullanıcıların algılarını yönetmesi ve takip etmesi gerekmektedir. *Eğitim Örgütlerinin Katılım Bankacılığı Faaliyetlerine Bakışı: Bingöl İli Örneği* adlı çalışmamız bu algıyı ortaya çıkarabilmek ve karar vericilere veri sağlayabilmek için hazırlanmıştır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Ahmet USLU'ya, bilimsel bilgi ve tecrübesini esirgemeyen anabilim dalı başkanımız Dr. Öğretim Üyesi Yavuz TÜRKAN'a, tashihinde katkılarını esirgemeyen Türkçe Öğretmeni Serhat KAYA ve Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni Hatice ÇİNTAY'a, eğitim hayatım boyunca bana katkısı olan tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Çalışmam esnasında vakit ayıramadığım halde beni anlayışla karşılayan ve çalışmayı tamamlamam konusunda moralimi ve motivasyonumu üst düzeyde tutmama yardımcı olan kıymetli eşime, canım evlatlarım Hafsa Nur ve Ahmet Sait'e ve beni yetiştiren aileme sonsuz şükranlarımı sunarım.

07/06/2024

Erhan GÜL

ÖZET

Tezin Başlığı : Eğitim Örgütlerinin Katılım Bankacılığı Faaliyetlerine Bakışı: Bingöl İli Örneği
Tezin Yazarı : Erhan GÜL
Danışman : Dr. Öğretim Üyesi Ahmet USLU
Ana Bilim Dalı : İslam İktisadı ve Finansı
Bilim Dalı : İslam İktisadı ve Finansı
Kabul Tarihi : 07.06.2024
Sayfa Sayısı : 15 (ön kısım) + 98 (tez) + 4 (ekler)
Küresel ekonomideki karmaşıklık göz önüne alındığında, güçlü bir bankacılık sistemi ve finansal altyapı, ekonominin sürdürülebilir büyümesi ve istikrarı için hayati öneme sahiptir. Bankacılık sistemi, tasarrufları değerlendirerek ekonomiye likidite sağlamakta, kredi imkânı sunarak işletmelerin büyümesini ve bireylerin ihtiyaçlarını karşılamayı desteklemektedir. Katılım bankacılığı, özelde İslam dünyasında genelde ise tüm dünyada giderek ilgi gören ve finans sektöründeki payı giderek artış göstermektedir. Dolayısıyla katılım bankalarının cazip yönlerinin ve farklı yönlerinin hedef kitleye doğru aktarılması ve toplum tarafından geri dönüşlerinin doğru değerlendirilmesi gerekmektedir. Yapılan taramalar sonucunda bu konu ile ilgili yurt içinde yapılan araştırmaların çok sınırlı olduğu ve toplum tarafından bilinirliğinin ve farkındalığının yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırma katılım bankacılığı ile ilgili farkındalığın arttırılmasına katkı sağlaması önemli çıktıları arasında yer almaktadır. Araştırmada eğitim örgütleri çalışanlarının katılım bankacılığı faaliyetlerine bakış açılarının genel algı, hizmet kalitesi algısı ve finansal algı boyutlarında tespit edilmesi, ikinci olarak; genel algı boyutunun, hizmet kalitesi algısı ve finansal algı boyutu üzerinde etkisinin olup olmadığı ortaya konulması, üçüncü olarak; genel algı, hizmet kalitesi algısı ve finansal algı arasındaki ilişkinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Araştırma verileri anket yöntemi ile elde edilmiştir. Anket formu bu araştırma kapsamında hazırlanmış olup pilot çalışma ile ölçeğin geçerlilik ve güvenilirliği tespit edilmiştir. Anket formu demografik değişkenler, genel algı boyutu, hizmet kalitesi algısı boyutu ve finansal algı boyutu olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Araştırma verileri Bingöl il sınırları içinde görev yapan 395 öğretmenden kolayda örneklem yöntemi ile elde edilmiştir. Araştırma kapsamında yapılan analizler neticesinde genel algı boyutunun, hizmet kalitesi algısı ve finansal algı boyutu üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Genel algı boyutu, hizmet kalitesi algısı ve finansal algı boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.
Anahtar Kelimeler : Katılım Bankası, Faiz, Banka, Kâr Payı

ABSTRACT

Title of the Thesis: Educational Organizations' View On Participation Banking Activities: The Example Of Bingöl Province	
Author	: Erhan GÜL
Supervisor	: Asst. Prof. Dr. Ahmet USLU
Department	: Islamic Economics and Finance
Sub-field	: Islamic Economics and Finance
Date	: 07.06.2024
Given the complexity in the global economy, a strong banking system and financial infrastructure is vital for the sustainable growth and stability of the economy. The banking system provides liquidity to the economy by utilizing savings and supports the growth of businesses and meeting the needs of individuals by providing credit opportunities. Participation banking is attracting increasing attention in the Islamic world in particular and in the whole world in general, and its share in the financial sector is gradually increasing. Therefore, the attractive aspects and different aspects of participation banks must be conveyed to the target audience and their feedback must be evaluated correctly by the society. As a result of the scans carried out, it was concluded that the research conducted on this subject in the country is very limited and the public recognition and awareness is insufficient. One of the important outcomes of this research is that it contributes to increasing awareness about participation banking. In the research, the perspectives of the employees of educational organizations on participation banking activities were determined in terms of general perception, service quality perception and financial perception. Secondly; To reveal whether the general perception dimension has an effect on the service quality perception and financial perception dimension, thirdly; It was aimed to determine the relationship between general perception, service quality perception and financial perception. Research data was obtained by survey method. The survey form was prepared within the scope of this research, and the validity and reliability of the scale was determined through a pilot study. The survey form consists of four parts: demographic variables, general perception dimension, service quality perception dimension and financial perception dimension. Research data was obtained by convenience sampling method from 395 teachers working within the borders of Bingöl province. As a result of the analyzes conducted within the scope of the research, it was determined that the general perception dimension had a positive and significant effect on the service quality perception and financial perception dimension. It has been determined that there is a positive significant relationship between the general perception dimension, service quality perception and financial perception dimensions.	
Keywords: Participation Bank, Interest, Bank, Dividend	

KISALTMALAR

BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
CBFO	: Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi
IFRS/UFRS	: Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
SPK	: Sermaye Piyasaları Kurulu
OPEC	: Organization of Petroleum Exporting Countries
ÖFK	: Özel Finans Kurumları
POS	: Point Of Sale
Sav	: Sallallahu Aleyhi ve Sellem
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu

TABLO LİSTESİ

Tablo No	Sayfa
Tablo 2.1. Kâr Payı ve Faiz Kıyaslaması.....	18
Tablo 2.2. Karşılaştırmalı Klasik ve Katılım Bankacılığı.....	32
Tablo 2.3. Katılım Bankası Algısı ile İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar	46
Tablo 3.1. Bingöl İl ve İlçelerindeki Öğretmen Sayıları.....	52
Tablo 3.2. 5 ‘li Likert Ölçeğine Göre Aritmetik Ortalamaların Değerlendirme Aralığı	53
Tablo 3.3. Pilot Çalışma Keşfedici Faktör Analizi.....	57
Tablo 3.4. Pilot Çalışma Güvenilirlik Analizi.....	59
Tablo 3.5. Bingöl İlindeki Eğitim Örgütlerinin Katılım Bankacılığı Faaliyetlerine Bakışı	61
Tablo 3.6. Genel Algı Ölçeği DFA Sonuçları	66
Tablo 3.7. Hizmet Kalitesi Algısı Ölçeği DFA Sonuçları	66
Tablo 3.8. Finansal Algı Ölçeği DFA Sonuçları	67
Tablo 3.9. DFA’da Kullanılan Uyum İndekslerine İlişkin Sonuçları.....	67
Tablo 3.10. Güvenilirlik Analizi.....	68
Tablo 3.11. Normal Dağılım Testi.....	69
Tablo 3.12. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	69
Tablo 3.13. Tanımlayıcı İstatistik Bulguları	71
Tablo 3.14. Katılımcıların Katılım Bankacılığı Genel Algısı Boyutuna İlişkin Bulguları.....	72
Tablo 3.15. Katılımcıların Katılım Bankacılığı Hizmet Kalitesi Algısı Boyutuna İlişkin Bulguları.....	78
Tablo 3.16. Katılımcıların Katılım Bankacılığı Finansal Algı Boyutuna İlişkin Bulguları.....	82

Tablo 3.17. Korelasyon Analizi Sonuçları	84
Tablo 3.18. YEM Uyum İyiliği Değerleri.....	86
Tablo 3.19. YEM Regresyon Ağırlıkları	87
Tablo 3.20 Hipotezlerin Test Sonuçları	87

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil No	Sayfa
Şekil 2.1. Türk Bankacılık Sektöründeki Paylar	38
Şekil 2.2. Katılım Bankalarının Aktif gelişimi ve Bankacılık Sektöründeki Yeri	39
Şekil 3.1 Araştırma Modeli	54
Şekil 3.2. Araştırmanın DFA Diyagramı	65
Şekil 3.3. Yapısal Eşitlik Modeli.....	86

GİRİŞ

Katılım bankaları, faizsiz bankacılık prensibine dayanan ve İslami ilkeler doğrultusunda faaliyet gösteren finans kuruluşlarıdır. Bu tür bankalar, 20. yüzyılın üçüncü çeyreğinden itibaren dünya çapında yaygınlaşmıştır. Türkiye'de katılım bankacılığına ilişkin ilk adımlar, 1985 yılında kurulan iki faizsiz finans kurumuyla atılmış, 1999 yılında yapılan bir düzenlemeyle bu kurumlar "Özel Finans Kurumları" olarak adlandırılmıştır. Daha sonra, 2005 yılında yapılan yasal düzenlemeyle bu özel finans kurumlarının ismi "katılım bankası" olarak değiştirilmiştir.

Katılım bankaları, İslam hukukunun kabul ettiği ekonomik prensiplere uygun bir şekilde ekonomiyi geliştirmeyi ve faaliyet göstermeyi amaçlar. Bu bankaların ana hedefi, faizsiz bir ortamda riskin paylaşıldığı ve İslami esaslara uygun ticaret türlerinin öncelikli olduğu bir piyasa oluşturmaktır.

Katılım bankalarının Türkiye'de ve dünyada bankacılık ve finans sektörü içerisinde önemi büyüktür ve giderek artmaktadır. Geleneksel bankalar ile çalışmak istemeyen müşteriler gerek inanç gerek etik değerler ya da diğer nedenlerden dolayı katılım bankalarını tercih etmektedirler. Kamu kesimi hizmet sektörü çalışanlarından eğitim örgütlerinin nicelik bakımından ciddi bir sayısı olması nedeniyle bu kesimin katılım bankaları ile ilgili algılarını tespit etmek sektörün geleceği açısından oldukça önem taşımaktadır. Yapılan taramalar sonucunda bu konu ile ilgili yurt içinde yapılan araştırmaların çok sınırlı olduğu ve toplum tarafından bilinirliğinin ve farkındalığının yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bu kapsamda yapılan çalışma sayısının çok sınırlı olması nedeni ile buradan elde edilecek verilerin hem sektöre hem de sonraki çalışmalara kaynak olması araştırmayı önemli kılmaktadır. Bu araştırma katılım bankacılığı ile ilgili farkındalığın arttırılmasına katkı sağlaması bakımından da önem taşımaktadır.

Araştırmada eğitim örgütleri çalışanlarının katılım bankacılığı faaliyetlerine bakış açılarının genel algı, hizmet kalitesi algısı ve finansal algı boyutlarında tespit edilmesi, ikinci olarak; genel algı boyutunun, hizmet kalitesi algısı ve finansal algı boyutu üzerinde etkisinin olup olmadığı ortaya konulması, üçüncü olarak; genel algı, hizmet kalitesi algısı ve finansal algı arasındaki ilişkinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın amacına ulaşabilmek için belirlenen alt hedefler (alt amaçlar) şu şekildedir:

- Araştırma çerçevesinde Bingöl ilinde görev yapan eğitim örgütleri çalışanlarının katılım bankacılığı ile ilgili bakış açılarını tespit etmek,
- Araştırma çerçevesinde Bingöl ilinde görev yapan eğitim örgütleri çalışanlarının katılım bankacılığı ile ilgili genel algı düzeylerini tespit etmek,
- Araştırma çerçevesinde Bingöl ilinde görev yapan eğitim örgütleri çalışanlarının katılım bankacılığı ile ilgili hizmet kalitesi algı düzeylerini tespit etmek.
- Araştırma çerçevesinde Bingöl ilinde görev yapan eğitim örgütleri çalışanlarının katılım bankacılığı ile ilgili finansal algı düzeylerini tespit etmek.

Araştırmaya konu olan Bingöl ilinde görev yapan eğitim örgütleri çalışanlarının katılım bankaları hakkındaki görüşleri ile ilgili veriler birincil veri toplama yöntemlerinden anket yöntemi ile elde edilmiştir.

Araştırma dört bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın birinci bölümünde finansal sistem ve bankacılık kavramları ile bu sistemlerin çalışmaları hakkında bilgiler yer almaktadır. İkinci bölümde katılım bankacılığının önemi, genel özellikleri, ortaya çıkış nedenleri, katılım bankacılığında fon toplama ve kullandırma yöntemleri, Dünyada ve Türkiye’de katılım bankacılığının gelişimi, katılım bankacılığı ile ilgili yapılan çalışmalar yer almaktadır. Üçüncü bölümde araştırmanın yöntem ve bulguları yer almaktadır. Bu bağlamda araştırmanın amacı, önemi, evren ve örneklem, model, hipotezler, varsayım ve sınırlılıklar, pilot çalışma, veri toplama araçları, veri analizleri ve elde edilen bulgulara dayalı olarak yapılan yorumlamalar yer almaktadır. Dördüncü bölümde araştırmanın sonuç ve önerilerine yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

FINANSAL SİSTEM VE BANKACILIK

Bu bölümde finansal sistemin tanımı yapılmış, banka kavramı, banka çeşitleri ele alınarak finansal sistemin lokomotifi olan bankacılık hakkında genel bir çerçeve çizilmiştir.

1.1. Finansal Sistem ve İşlevleri

Finansal sistem; bir ekonomideki belirli kişi ve kurumların, piyasaların, araçların ve organizasyonların bir ortamda buluşarak çeşitli fonksiyonları yerine getirdiği bütünlüktür. Bu sistem, tasarrufların yatırımlara aktarılmasını sağlamakla kalmaz aynı zamanda ekonominin mikro ve makro düzeydeki performansını belirleyen önemli bir faktördür.

Finansal sistemin yapı taşları arasında fon sağlayıcılar, fon talep edenler, finansal araçlar ve yasal düzenlemeler yer almaktadır. Bu sistemde, gelirlerini tamamen harcamayan ve fazla fonları olan kesimler ile gelirlerinden daha fazla harcamak zorunda olan ve fona ihtiyaç duyan kesimler bulunmaktadır. Bu unsurlar arasındaki etkileşim, finansal piyasaların dinamiklerini oluşturmaktadır. Tasarruf sahipleri, finansal araçlar ve araçlar vasıtasıyla güvenli bir ortamda fon talep edenlere fonları kullanırmaktadır (Afşar, 2006).

Finansal sistem, ekonomik yapı içerisinde kritik bir alt sistem olarak değerlendirilmektedir. Fon transferi sürecinin merkezi olması, çağdaş ekonomiler için büyük bir gerekliliktir. Finansal sistemlerin etkinliği, genel ekonomik başarıyla birlikte diğer alt sistemlerin istikrarı ve verimliliği açısından büyük önem taşımaktadır (Tunay, 2005).

Finansal sistemin işlevleri, yıllara ve ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre önem sırası değişebilir. Ana hatlarıyla ticaretin, büyük projelerin finansmanının kolaylaştırılmasının yanı sıra mülkiyetin yaygınlaştırılması, ekonomik kaynakların aktarımı, risk yönetimi, fiyat bilgisinin temini ve asimetrik bilgi sorunlarının giderilmesi gibi çeşitli fonksiyonları bulunmaktadır (Aras, 2003).

1.2. Bankacılık Kavramı ve Bankaların Sınıflandırılması

Banka terimi, Latince "sıra, tezgah" anlamına gelen ve İtalyancada "masa" anlamına gelen "Banco" kelimesinden türetilmiştir, bu da aslında bankacılık faaliyetlerinin geçmişte masalarda yapıldığına işaret eder. Bankaların farklı açılardan sınıflandırılması bazen zorlu olabilir, ancak ekonomik ve hukuki yapılarını anlamak için sınıflandırmak gerekir. Bu nedenle, bankaların temel kriterlere göre farklı türleri aşağıda kısaca açıklanmıştır. Bankalar genel olarak aşağıdaki gibi sınıflandırılmaktadır (Kocaimamoğlu, 1985).

1.2.1. Mülkiyetlerine Göre Bankalar

Günümüzde bankacılık sektörü mülkiyet yapılarına göre ayrıma tabi tutulmaktadır. Bunlar:

Kamu Bankaları: Sermaye yapısı doğrudan veya dolaylı olarak kamu tarafından karşılanan bankalardır.

Özel Bankalar: Özel kişilerce veya kuruluşlarca kurulup sermaye yapısında herhangi bir kamu payı bulunmayan bankalardır.

Karma Bankalar: Sermayesi kamu ve özel sektör girişimi ile oluşturulmuş bankalardır.

Yabancı Bankalar: Yabancı sermayeli bankalar, faaliyet gösterdikleri ülkede yabancı bir ülkenin şirketleri ile ilişkili olan ve sermayesinin %50'den fazlası kurulduğu ülkede bulunan kuruluşlara ait olan bankalardır. Bu bankaların yönetimi ve denetimi, ya bu kuruluşlar tarafından doğrudan yapılır ya da temsilcileri tarafından kontrol edilmektedir (Aktaş ve Kargın, 2007).

1.2.2. Faaliyetlerinin Özelliklerine Göre Bankalar

Faaliyetlerinin özelliklerine göre bankalar Toptan Bankacılık (Wholesale Banking) ve Perakende Bankalar (Retail Banking) olarak ele alınmıştır.

Toptan Bankacılık (Wholesale Banking): Toptan bankacılık, ticari bankaların ve diğer finansal kurumların, büyük ölçekli işletmelere, kurumlara ve diğer finansal kuruluşlara finansal ürün ve hizmetleri sunma işlemleridir. Toptan bankacılık, perakende bankacılıktan farklıdır çünkü müşterileri bireyler yerine genellikle büyük ölçekli işletmeler, kurumlar ve yatırımcılardır. Toptan bankacılıkta sunulan hizmetler

genellikle yüksek miktarlarda ve daha karmaşık finansal ihtiyaçları olan müşteriler için uygundur (Parasız, 2000).

Toptancı bankaların belirgin özellikleri şunlardır (Coşkun, 2008).

- Toptancı bankalar, sürekli değişen piyasalara karşı daha dirençli olup çeşitli bankacılık ürünlerine ve araçlarına hızlı bir şekilde erişebilme yeteneğine sahiptirler. Opsiyonel ve girişimci bir yapıları vardır.
- Yaratıcı girişimcilere destek vererek butik ve büyük çaplı faaliyetleri başarıyla yönetirler. Bu nedenle yüksek riskli sermaye yatırımlarını gerçekleştirirler.
- Sınırlı sayıda müşteri için oldukça kârlı ve riskli yatırımlar yaparlar.
- Bilanço hesaplarında mevduat hesapları az yer kaplar.
- Finans dünyasından kısa sürede ve hızlı bir şekilde kaynak temin edebilirler.
- Küçük organizasyonlarından dolayı limit tahsisleri hızlıdır ve müşteri ihtiyaçlarını kısa sürede karşılarlar.
- Muhabirlik işlevleri daha yaygındır ve şubelerinin sayısı az olmasına rağmen personellerinin mesleki yetkinlikleri yüksektir.
- Genellikle dünya çapında faaliyet gösteren büyük potansiyele sahip şirketler, yatırımcılar ve devletler gibi büyük müşterilere hizmet verirler.
- Kâr beklentileri düşük olmasına rağmen büyük projelerin finansmanına katkıda bulunurlar.

Sonuç olarak toptancı bankalar, risk almaktan çekinmeyen, hızlı ve esnek bir yapıya sahip, büyük müşterilere odaklanan ve büyük ölçekli yatırımlara imkân sağlayan finansal kuruluşlardır.

Perakende Bankalar (Retail Banking): Perakende bankacılık, bireyler ve küçük işletmeler gibi bireysel müşterilere finansal ürün ve hizmetler sunan bankacılık faaliyetleridir. Bu tür bankalar, geniş halk kesimine yönelik hizmetler sağlayarak günlük finansal ihtiyaçların karşılanmasını amaçlamaktadır. Perakende bankacılık, bireylerin ve küçük işletmelerin nakit işlemleri, tasarruflar, kredi ihtiyaçları, ödemeler, yatırım ürünleri ve diğer finansal hizmetler gibi çeşitli günlük bankacılık gereksinimlerini kapsamaktadır.

Perakende bankalar, çoğunlukla geniş şube ağına sahip olarak bulunurlar. Böylece müşteriler fiziksel şubeleri ziyaret ederek bankacılık işlemlerini gerçekleştirebilmektedir. Ayrıca, günümüzde perakende bankacılık dijitalleşmeye de önemli ölçüde uyum sağlamıştır. Müşteriler, internet bankacılığı, mobil uygulamalar ve ATM gibi dijital platformlar üzerinden bankacılık işlemlerini hızlı ve pratik bir şekilde gerçekleştirebilmektedir.

Perakende bankacılık, geniş müşteri tabanına hitap ederek finansal ihtiyaçları karşılamaya odaklandığı için toplumun genel ekonomik ihtiyacını gidermede önemli bir rol oynamaktadır. Bu tür bankalar, kişisel finansal hedeflere ulaşmada müşterilere destek olurken aynı zamanda ekonominin büyümesine ve gelişmesine de katkıda bulunmaktadır (Toprak ve Coşkun, 2018).

Perakende bankaların özellikleri şu şekilde farklılık göstermektedir: (Altan, 2001).

- Perakende bankalar, devamlı faal oldukları ve şube sayısı çok olduğu için atıl fonlara sahip olabilirler.
- Perakende bankalarında kırtasiye, kira, bina ve ekipman gibi giderlere oldukça yaygın bir şekilde karşılaşılr.
- Perakende bankalar, müşterilere geniş bir mevduat ve kredi ürün yelpazesi sunarak farklı finansal ihtiyaçlara cevap verebilirler.
- Müşteri sayısı perakende bankalarında oldukça yüksektir. Bu nedenle geniş bir müşteri tabanına hizmet verirler.
- Perakende bankalar, toptancı bankalara kıyasla daha fazla kaldıraç etkisinden yararlanabilirler.
- Perakende bankaları genellikle büyük bir çalışan kadrosuna sahip olduklarından, personel giderleri yüksek seviyededir.
- Faiz marjları, perakende bankalarında genellikle toptancı bankalara göre daha yüksek düzeydedir.
- Ücret ve komisyon gelirleri, faiz gelirlerine kıyasla daha büyük bir paya sahiptir. Bu durum, müşterilerden çeşitli bankacılık işlemleri ve hizmetleri için alınan ücretlerden kaynaklanmaktadır.

1.2.3. Faaliyet Alanlarına Göre Banka Çeşitleri

Faaliyet alanlarına göre banka çeşitleri, Serbest Bölge Bankaları ve Kıyı Bankaları (Offshore Banking) olarak ele alınmıştır.

1.2.3.1. Serbest Bölge Bankaları

Serbest bölge bankaları; serbest bölgelerde kurulmuş ve faaliyetini sürdüren bu bankalar, serbest bölge müşterilerine hizmet vermektedirler. Kendilerine birtakım vergi muafiyetleri tanınmış ve serbest bölgede faaliyet yürüten işletmelerin bankacılık işlerini yapmak üzere kurulmuştur.

Serbest Bölge Bankacılığının özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir: (Abasov ve Elagöz, 2001).

- Serbest Bölge Bankaları, işlemlerini tamamen döviz üzerinden gerçekleştirirler. Yani, uluslararası döviz cinsinden faaliyet göstermektedirler.
- Serbest Bölge Bankaları, perakende bankacılık hizmetleri sunmazlar. Bunun yerine, serbest bölgede faaliyet gösteren işletmelere finansal hizmetler sağlamaktadırlar.
- Finansman işlemleri, taahhüt gerektirmeyen döviz türleri üzerinden gerçekleştirmektedirler. Bu sayede işletmeler daha esnek ve risksiz finansman olanaklarına erişmektedirler.
- Serbest Bölge Bankaları, vergi ve diğer fonlardan muaf tutulurlar. Yasal düzenlemelerle belirlenen vergi yükümlülüklerinden muaf tutulmaktadır.
- Ülke içindeki kambiyo işlemleri yapmaya yetkinlikleri olmayan diğer bankaların döviz cinsinden tüm kambiyo işlemlerini gerçekleştirirler. Bu nedenle, uluslararası ticarete döviz alım-satımı ve diğer döviz işlemlerini kolaylaştırmaktadırlar.

1.2.3.2. Kıyı bankaları (Offshore Banking)

Kıyı bankaları, diğer bankalar gibi temelde mevduat toplama, kredi sağlama ve güvene dayalı işlemler yapma fonksiyonlarına sahip olan özel bir banka türüdür. Ancak, diğer bankalardan farklı olarak bazı belirgin özelliklere sahiptirler (Toprak ve Coşkun, 2018).

- Kıy1 bankaları, bulundukları 1lkenin resmi para birimi dışında bir para birimiyle işlem yapmakta serbest bulunmaktadır.
- Genellikle kıy1 bankaları, aslen yerleşik olmayan bireyler ve kurumlarla iş yaparlar, ancak bu konuda bir mecburiyet bulunmamaktadır.
- Yurtiçindeki finans piyasasının uymak zorunda olduğu yasal d1zenlemelerden, sınırlamalardan ve denetimlerden hariç tutulabilmektedirler.
- Birçok kıy1 bankası merkezinde, gizlilik bir prensip olarak uygulanmaktadır.
- Kıy1 b1lgeleri arasında Bahama, Barbados, Jersey, Cayman ve G1ney Kıbrıs gibi k1ç1k ada 1lkeleri 1ne 1ıkar. Bu b1lgeler, dışarıda yerleşik gercek ve t1zel kişilere benzersiz finansal hizmetler sunarak dikkat 1ekerler. Bu hizmetlerin b1lgedeki gayri safi yurtiçi hasılaya oranı, 1lkenin stat1s1n1n belirlenmesinde 1nemli bir etken olarak g1r1lmektedir.

1.2.4. Ekonomik işlevlerine G1re Bankalar

Ekonomik işlevlerine g1re bankalar, Merkez Bankaları, Ticaret ve Mevduat Bankaları, Yatırım ve Kalkınma Bankaları olarak 1ç kategoride incelenmiştir.

1.2.4.1. Merkez bankaları

Merkez bankaları, ekonomide 1nemli bir rol 1stlenen finansal kuruluşlardır ve "bankaların bankası" olarak da bilinirler. Temel amacı, ekonomik istikrarı sağlamak ve 1lkenin para politikasını y1netmektir. Merkez bankalarının g1revleri şunları i1ermektedir (Altuntaş, 2012).

- Merkez bankaları, h1k1metlerin mali politikalarını desteklemek ve kamu borçlanma ihtiyaçlarını karşılamak i1in finansal kaynaklar sağlamaktadırlar.
- Merkez bankaları, finansal sistemin g1venilir ve etkili bir şekilde işlemesine katkıda bulunur ve finansal istikrarı sağlamaya 1alışmaktadırlar.
- Merkez bankaları, ekonomik hedeflere ulaşmak i1in para arzını ve faiz oranlarını kontrol ederek para politikasını uygulamaktadırlar.

- Kredi ve para sağlama süreçlerini yöneterek piyasa faiz oranlarını belirlemektedirler.
- Enflasyonu kontrol altında tutarak fiyat istikrarını sağlamak ve ulusal paranın değerini korumak hedeflemektedirler.
- Bankaların rezervlerini ve para dolaşımını takip ederek ödemeler sistemini düzenlemektedirler.
- Finansal sistem istikrarını korumak amacıyla bankaları denetleyen ve düzenleyen bu bankalar genellikle en son bu bankalar kredi vermektedir.
- Merkez bankaları, ekonomide önemli kararlar almak ve belirli hedeflere ulaşmak için bağımsız bir yapıya sahiptirler. Bu bağımsızlık, politik baskılardan etkilenmeden ve uzun vadeli ekonomik istikrarı sağlamak için gereken kararları alabilmelerini sağlamaktadır.

1.2.4.2. Ticaret ve Mevduat bankaları

Ticari bankalar, bankacılığın kökenidir ve genellikle mevduat kabul eden ve kredi sağlayan kuruluşlar olarak tanımlanmıştır. Başlangıçta, ticari bankalar sadece mevduat toplamakla meşgul olmuştur. Ancak zamanla, toplanan mevduatların bir kısmı ticari senetlerin iskonto edilmesiyle krediye dönüştürülmüştür. Bu nedenle, ticari bankalar sıklıkla iskonto bankaları olarak da adlandırılmıştır. Mevduat bankalarının temel işlevi genellikle borç toplama ve borç verme üzerine kurulmuştur. Ticari bankalar, genellikle kısa vadeli mevduatlarla fon sağlarken, bu fonları işletme kredileri gibi kullanırlar, bu nedenle ticari bankalar genellikle para piyasasının ana oyuncularını kabul edilmiştir. Ayrıca, ticari bankaların bankacılık sistemindeki en önemli faaliyetlerinden biri de kayıtlı para yaratma işlemidir (Toprak ve Coşkun, 2018).

1.2.4.3. Yatırım ve kalkınma bankaları

Kalkınma ve yatırım bankaları, tipik olarak diğer ticari bankalar gibi mevduat kabulü veya katılım bankacılığı işlemleri yapmamıştır. Örneğin, İMKB Takas ve Saklama Bankası ve İller Bankası gibi kuruluşlar, kalkınma ve yatırım bankaları olarak faaliyet göstermiştir. Kalkınma bankaları, genellikle gelişmekte olan ülkelerde sermaye kıtlığı içindeki firmalara veya büyük endüstriyel projelere finansman ve teknik destek sağlayarak endüstriyel gelişmeyi hızlandırmayı amaçlamıştır. Kalkınma

bankalarına fon sağlayan kuruluşlar arasında uluslararası kalkınma bankaları, uluslararası finans kuruluşları ve uluslararası finansal birlikler bulunmaktadır. Örneğin, Dünya Bankası Grubu, Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD), Uluslararası Finans Kurumu (IFC), Uluslararası Kalkınma Birliği (IDA), Avrupa Yatırım Bankası (EIB), İslam Kalkınma Bankası (IDB) ve Uluslararası Kalkınma Ajansı (AID) gibi kuruluşlar sayılabilmektedir (Arabacı, 2018).

Yatırım bankaları, sermaye piyasasının gelişmiş olduğu ÷lkelerde faaliyet gösteren finansal kuruluşlardır. Bu bankalar, genellikle büyük kurumsal yatırımcılara yönelik olarak hareket ederler ve bu yatırımcılara sermaye piyasalarında fonlarını menkul değer alım satımı yaparak veya danışmanlık hizmetleriyle değerlendirme imkanı sunmaktadırlar. Ayrıca, işletmelere doğrudan kredi vermezler, ancak işletmelerin orta ve uzun vadeli finansal ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli finansal araçlar sunmaktadır. Yatırım bankaları, genellikle mevduat kabul etmezler, ticari bankacılık faaliyetleri yürütmezler ve kalkınma bankacılığı işlevlerinin dışında bulunmaktadır. Kalkınma bankalarının işlevleri şunlardır: (Arabacı, 2018).

- Sanayi sektörüne orta ve uzun vadeli finansman sağlamak,
- Yerel kaynakların etkin kullanımıyla sanayi sektörünün yönlendirilmesine destek olmak,
- Sermaye piyasasının gelişimine katkıda bulunmak,
- Girişimcilere proje bazında teknik danışmanlık sağlamak,
- Yenilikçi yatırım alanlarında öncülük etmek,
- Potansiyel yatırım fırsatlarını incelemek ve araştırmak,
- Kalkınma planlarının uygulanmasını kolaylaştırmak ve hedeflerin gerçekleşmesine yardımcı olmak,
- Uluslararası finansman ve döviz kaynaklarını sanayi sektörüne yönlendirmek,
- Yerli ve yabancı yatırımcılar arasında ortaklıkların kurulmasına destek vermek,
- Ekonomide yenilikçi fikirlerin benimsenmesini teşvik etmektir.

İKİNCİ BÖLÜM

KATILIM BANKACILIĞI

Katılım bankacılığı, klasik bankalara bir alternatif olarak doğmuş, çalışma prensipleri bakımından İslami kurallara uygun hareket etmeye çalışan, sosyal refah ve felahı sağlayarak ekonomik anlamda toplumsal huzuru hedefine koyan özellikle inançlı kesimin ticari faaliyetlerde bulunmasına katkı sağlayarak finans sektöründe büyük bir boşluğu dolduran kuruluşlardır.

2.1. Katılım Bankacılığının Önemi

Katılım bankalarının kurulmasının en temel sebebi inançtan gelen faizin yasak olması kuralıdır. Ancak zamanla bu bankalar diğer konvansiyonel bankalar gibi benzer araçları kullanarak fon toplayıp yatırımcılarına belli şartlar dahilinde fon dağıtan bankalara dönüşmüştür.

Katılım bankaları sayesinde servet sahibi dini hassasiyeti kesim rahat bir nefes almış, ellerindeki fon fazlalarını güvenli bir şekilde koruyabilecek ve yatırıma dönüştürebilecek imkânlara sahip olmuşlardır.

Katılım bankaları yasaklanmış olan faiz gelirine değil iştirak esasına dayalı kâr-zarar ortaklığı ilkesine dayanarak çalışmışlardır. İslam ülkelerinde olduğu gibi dünyada da katılım bankacılığı gün geçtikçe artmaktadır. İslami finans toplumun tüm alanlarına hizmet etmeye başlamış ve günümüzde tarım, altyapı projeleri, ticaret, endüstri ve inşaat gibi alanların da finansmanları yapılmaktadır. Konvansiyonel bankalarla birlikte çalışabilen katılım bankaları zamanla Türkiye’de ve tüm dünyada müşteri portföyünü ve etki alanını genişletmişlerdir (Polat, 2009).

Katılım bankalarının çalışma şekli konvansiyonel bankalardan farklıdır. Bu bankalarda öncelikle faiz yasağı nedeni ile hiçbir kazanç faiz karıştırılmamaktadır. Bununla beraber alışveriş ve ticari kazanç helal kılınmıştır. İş ortaklığına dayalı emek-sermaye gibi anlaşmalarla ya da toplanan fonlarda ticari malların alınıp satılması ile ticari kazanç elde edilmiştir. Bu elde edilen ticari kazanç belli usullere göre dağıtılmıştır. Burada fonu yöneten banka olduğu için riski göğüsleyen de banka olmuştur. Tüm bu faaliyetlerin katılım bankacılığı ilkelerine uygun olma zorunluluğu bulunmaktadır (El-Kardavi, 1994).

Teorik açıdan katılım bankacılığında toplumun zayıf ve yoksul kesimi ile de iş yapılması ve çalışılmasının desteklenmesi çok çok önemlidir. Katılım bankaları dinen uygun görülmeyen kumar oyunları, spekülatif işlem yapanlar, içki imalatı gibi işlerin finansmanını yapmamaktadır (Zaim, 1986).

2.2. Katılım Bankacılığının Genel Özellikleri

Katılım bankalarının en fazla öne çıkan özelliğini tüm işlemlerini faizsizlik prensibi ile ve bir varlığa dayalı olarak yerine getirmesi olarak ifade edilmiştir. Ayrıca katılım bankaları, çeşitli bankacılık işlemlerini İslam'ın kurallarına uygun bir şekilde yerine getiren bankalar olarak nitelendirilmiştir.

Faizsiz ekonominin, evrensel kalkınma hedeflerine olan ihtiyaçların tamamen karşılanması, tam istihdam, adil dağıtım ve ekonomik istikrar konusunda daha fazla odaklandığı belirlenmiştir. İslami bankacılığın, toplumsal güvenliği sağlama, nesilleri koruma gibi hedefleri, refahın işlevini ve kaynak akışını finanse etme tanımına uygun şekilde yerine getirdiği de hatırlanmalıdır (Kalaycı, 2013).

Katılım bankaları temelde iki fonksiyonu yerine getirmektedir:

1. Hane halkının ve tasarruf sahiplerinin fonlarını toplamak
2. Toplanan tasarrufları yatırıma dönüştürmek

Katılım bankaları ile konvansiyonel bankaların fonksiyonel olarak bir farkı bulunmamaktadır. En belirgin fark çalışma modelleridir. Katılım bankacılığının en büyük işlevlerinden birisi de İslami sermaye piyasası araçların ihracı ve satışlarıdır. Katılım bankacılığı günümüzde iki farklı yolla yapılmaktadır. Birincisi müstakil kurumsal anlamda kurulmuş bankalar aracılığı ile yapılmaktadır. Diğer konvansiyonel bankalar bünyesinde oluşturulmuş pencereler vasıtası ile yapılmaktadır.

Katılım bankaları konvansiyonel bankalarda olduğu gibi bireysel bankacılık ve ticari bankacılık kategorilerinde hizmet vermektedirler. Öz anlamda katılım bankaları ile konvansiyonel bankaları ayıran temel kriter fon toplama ve dağıtım kriterleridir (Yanpar, 2021).

2.3. Katılım Bankalarının Ortaya Çıkış Nedenleri

İslam, faizi kesin bir şekilde yasaklamış, ancak ticareti serbest bırakmıştır. Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'in hadis-i şeriflerinde faiz uygulaması kesin bir şekilde yasaklanmış ve faizli muamele yapanların ahirette ciddi bir şekilde cezalandırılacakları vurgulanmıştır. Bundan dolayı Müslümanlar finansman ihtiyaçlarını faizsiz yollarla karşılamaya çalışmışlar ve bu amaçla mudarebe, müşareke gibi iş ortaklığı modellerini tercih etmişlerdir (Atar, 2017).

Geleneksel bankacılık kurumlarının olmadığı dönemlerde, Müslümanlar fetihlerle geniş bir ticaret ağı oluşturmuşlardır. Bu dönemde sarraflar, Müslüman tüccarların kredi almasını, işlemlerinin hızlanmasını ve sigortalama işlemlerinin gelişimini sağlayarak etkin bir rol oynamışlardır. Modern bankacılığın bazı yönleri, İslam'ın ilk yüzyılından itibaren, henüz batıda ortaya çıkmadan önce Müslümanlar tarafından uygulanmıştır.

Finansal sistemlerin evrimiyle birlikte Müslümanlar, toplumsal adalet ve eşitlik ilkelerine dayalı bir yapı oluşturmak için geleneksel finans sistemine alternatif bir yol arayışına girmiştir. İslam, toplum içindeki her türlü eşitsizliği ortadan kaldırmayı amaçlayan bir dizi hukuki düzenleme getirmiştir. Aynı zamanda İslam çerçevesinde, sanatkârlar, işletmeciler ve bireyler için sermaye gereksinimlerini karşılamak ve finansal faaliyetler için gerekli kurumları nasıl kuracakları gibi sorulara cevaplar aranmıştır. Bu arayışlar, özellikle İslami bankaların doğuşuna yol açan İslami finans kurumlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ek olarak, gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasını olumsuz etkileyen konvansiyonel bankaların uzun vadeli kredilere öncelik vermesi ve yüksek faiz oranları uygulamasıdır. İslam ülkelerindeki bireyler, biriktirdikleri sermayeyi finansal piyasalara çekmek için İslami prensiplere uygun bir sistem oluşturma çabası içindedirler ve mevcut sistemleri düzenleyerek faizsiz işlemler gerçekleştiren kurumlara dönüşme yönünde adımlar atmaktadırlar. Bu yolla, Müslümanlar finansal alanda adaletli, eşitlikçi ve İslami prensiplere uygun bir sistem oluşturma çabası içindedirler ve gelişen İslami finans kurumları, küresel finansal sisteme katkıda bulunma potansiyeline sahip olmaktadır (Bağış ve Yılmaz, 2020).

Osmanlı Devleti'nde oldukça yaygın olan para vakıfları ve esnaf sandıkları, özellikle esnaf ve tüccarların finansman ihtiyaçlarını karşılamak için önemli bir rol oynamıştır. Bu uygulamalar, aslında günümüz Türkiye'sindeki resmi adıyla katılım

bankacılığının veya daha geniş bir ifadeyle İslami bankacılığın öncüleri olarak kabul edilmiştir. Bu tür finansal araçlar, İslam'ın temel prensiplerine uygun olarak faizsiz ve kâr ve risk paylaşımı esasına dayalı olarak işlemektedir. Bu sayede, Müslümanlar ticaret ve finansman ihtiyaçlarını İslam'a uygun bir şekilde yönetmiş ve modern bankacılıkta da kullanılan bazı temel prensipleri ilk uygulayan topluluklardan biri olmuşlardır (Atar, 2017).

2.3.1. Dini Sebepler

Faiz, yaygın olarak para ile para kazanma veya paranın kiralanması olarak bilinmiştir. Finans sektöründe ise sermayenin getirisi olarak işlev görmüştür. İlk kez rahipler tarafından tapınaklarda önerildiği düşünülen faiz, günümüzde birçok güçlü ülke ve sermaye sahibi tarafından değerlendirilen bir gelir kaynağı ve sömürü aracı olarak kabul edilmektedir. Arapçada faiz yerine daha çok "ziyadeleşmek, çoğalmak" anlamına gelen "riba" terimi kullanılmıştır. Bir ürünün ödünç ya da borç olarak verilirken fazlasının talep edilmesi riba yani faiz kavramını doğurmuştur. Fıkıh kitaplarında birkaç çeşit faiz (riba-el fadl, riba-en nesie, ribe-l yed) ifade edilmiştir. Günlük hayatta ise daha çok anaparaya eklenerek verilen faizi ifade eden basit faiz ile anaparaya faiz dâhil edilerek bu toplam üzerinden tekrar faizin hesaplandığı bileşik (mükerrer) faiz kullanılmıştır (Türkan, 2019).

İslam dünyasında, geçmişten günümüze kadar ekonomik hayatta kazanç ve düzenin sağlanması sadece gayrı meşru faiz unsuruyla değil, daha pek çok meşru yöntemle gerçekleştirilmiştir. Yardımlaşma, zekât, sadaka, infak gibi araçlar bu yöntemler arasında yer alırken ticari açıdan da farklı ve uygun yöntemlere başvurulmuştur.

Müslüman toplumlar, ticari faaliyetlerinde İslam dininin onayladığı yöntemleri, belirlediği temel ilkeleri ve geliştirdiği araçları kullanarak sürekli faizli işlemlerden kaçınma çabası içinde olmuşlardır. Ancak, idareciler dünya ile uyum sağlama, ticari hayatı dünya ile entegre etme amacıyla batılı devletler gibi konvansiyonel bankacılığa sıcak bakmışlardır. Aynı zamanda, ülkenin kalkınması ve ülkeyi ekonomik olarak büyütme arzusu, bu bakış açılarına etki etmiş ve bu istek, inançlarının önüne geçmiştir. Bu durum, İslam dünyasının finansal alanda farklı yöntemlerle kazanç elde etme çabasını ve dinin öngördüğü meşru yolları takip etme arzusunu göstermiştir. Ticari

hayatta dini değerler ile ekonomik pragmatizm arasında denge kurma çabası, İslam ülkelerinin tarihi süreçlerinde önemli bir rol oynamıştır.

2.3.1.1. Kur'an-ı Kerimde Faiz

Cahiliye Döneminde, İslam öncesi zamanlarda, "riba" kavramı kullanılmış, verilen borçlara "re'sül mal" denirken, talep edilen fazla miktar için de "riba" terimi kullanılmıştır. Ancak Kur'an'ın indirilmesiyle birlikte, birçok ayette faiz açıkça yasaklanmıştır. Peygamber Efendimiz (sav) Veda Haccı'nda yaptığı bir konuşmada, Cahiliye Dönemi'nden kalan tüm faizlerin kaldırıldığını bildirmiştir. Kur'an-ı Kerim'de faizle ilgili bilgiler, Mekke'de indirilen Rum Suresi'nin 39. ayetinden başlayarak, son olarak Medine'de indirilen Bakara Suresi'nin 275 ile 280. ayetleri arasında kesin bir şekilde yasaklanmıştır. Toplamda 7 ayette faizle ilgili hükümler bulunmaktadır. Aşağıda bu ayetler sıralanmıştır: (Türkan, 2019).

- "Faiz yiyenler ancak şeytan çarpmış olanın kalkışı gibi kalkarlar. Bu onların: 'Alım satım da ancak faiz gibidir.' demelerinden dolayıdır. Oysa Allah alış verişini helal, faizi haram kılmıştır. Kime Rabb'inden bir öğüt gelir de faize bir son verirse artık geçmişi kendisine, işi de Allah'a aittir. Kim faize geri dönerse artık onlar ateşin halkıdır, orada sürekli kalacaklardır. Allah, faizi yok eder de, sadakaları artırır. Allah, günahkâr kâfirlerin hiçbirini sevmez." (Bakara, 2/275-276)
- "Ey iman edenler, Allah'tan korkunuz ve eğer gerçek müminlerseniz faizden kalanı bırakınız. Eğer böyle yapmayacak olursanız Allah ve Peygamber ile savaş hâlinde olduğunuzu biliniz. Şayet tevbe ederseniz anaparalarınız yine sizindir. Böylelikle ne zulmetmiş ve ne de zulme uğratılmış olursunuz." (Bakara, 2/278,279)
- "İnsanların mallarında artış olsun diye faiz cinsinden verdiğiniz şey (nakit para, mal, sadaka vb) Allah katında artmaz. Allah'ın rızasını dileyerek verdiğiniz zekât ise, işte sevaplarını kat kat arttıranlar onu verenlerdir." (Rum,30/39)
- "Yahudilerin yaptıkları zulümden, çok kimseyi Allah yolundan çevirmelerinden, men edildikleri halde faiz almalarından ve haksız yere insanların mallarını yemelerinden dolayı kendilerine helal kılınmış temiz ve

hoş şeyleri onlara yasakladık. İçlerinden inkâr edenlere de acı bir azap hazırladık." (Nisa,4/160,161)

- "Ey iman edenler! Ribayı öyle kat kat arttırılmış olarak yemeyin. Allah'tan sakının ki kurtuluşa eresiniz." (Al-i İmran, 3/130)

2.3.1.2. Hadislerde Faiz

İslam'da faiz, Kur'an-ı Kerim'de olduğu gibi hadislerde de sert bir şekilde ele alınmış ve açıkça yasaklanmıştır. Faizin haram olduğu, Müslümanlar için kesin bir şekilde geçerli olan bir ilkedir. İslam peygamberi Hz. Muhammed (sav), faiz konusunda birçok hadis-i şerifte açıklamalarda bulunmuş ve müminlere faizden uzak durmalarını öğütlemiştir.

Hiz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "Allah, faizi yok eder de sadakaları artırır. Allah, günahkâr kafirlerin hiçbirini sevmez." (Buhari, Müslim).

- Câbir diyor ki, "Resulullah (sav) faizi yiyene, yedirene, yazana ve buna şahitlik eden iki kimseye lanet etti ve "Hepsi (günahta) eşittir." buyurdu." (Müslim).
- Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "Bir toplumda faiz (riba) yaygınlaşırsa o toplum Allah'ın azabına müstahak olur." (Müslim).
- Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurmuştur: "İki çeşit faiz vardır. Birincisi, faiz yiyenlerdir; ikincisi ise, zina edenlerdir. Faiz yiyen, Resulullah'ı inkâr etmiştir." (Müslim).

Bu hadislerde ve diğer birçok hadiste faizin ciddi bir günah olduğu vurgulanmış ve Müslümanlara faizden uzak durmaları, helal kazanç yollarını tercih etmeleri gerektiği hatırlatılmıştır. İslam, insanları adil ve dürüst ticaret yapmaya teşvik ederken faizli işlemlerle kişilerin haksız bir kazanç elde etmesini kesin bir dille yasaklamıştır.

2.3.1.3. Diğer Dinlerin Faize Bakışı

Faize bakış diğer dinlerde İslam'daki gibi kesin ve net bir şekilde yasaklanmış olmasa da, farklı dinlerde farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bazı dinlerin faize bakış açıları şu şekildedir:

Hristiyanlık: Hristiyanlıkta, faiz genellikle ahlaki bir sorun olarak ele alınmıştır. Antik Hristiyanlık döneminde, faiz vermenin ve faiz almanın ahlaki olarak kabul edilemez olduğu düşünülmüştür. Hristiyanlıkta, cömertlik, yardımseverlik ve adaletli ticaret yapma ilkesi önemli olarak vurgulanmıştır. Ancak günümüzde, çoğu Hristiyan topluluğunda faiz vermek ve almak genellikle kabul edilebilir ve yaygın bir finansal işlem olarak görülmektedir (Türkan, 2019).

Yahudilik: Yahudilikte, faize karşı tutum İslam'a benzer bir şekilde olumsuz olmuştur. Antik Yahudi toplumunda, faiz verme ve alma da etik olarak kabul edilemez olarak görülmüştür. Yahudi kutsal metinlerinde, faize ilişkin bazı yasaklayıcı ifadeler bulunmaktadır. Ancak günümüzde, çoğu Yahudi topluluğunda, faizli işlemler genellikle kabul edilebilir ve meşru bir finansal araç olarak değerlendirilmektedir.

Tevrat'ın bazı bölümlerde faizin açıkça yasaklandığı ifade edilirken diğer bölümlerde kardeştan alınan faiz gibi belirli durumlar için sınırlandırmalar yapıldığı görülmektedir. Bu durum Tevrat'ın zamanla bozulduğuna işaret etmektedir. Ancak Kur'an-ı Kerim'in Nisa Suresi'nin 160. ayetinde "men edildikleri halde faiz almalarından" şeklinde ifade edilerek faizin Tevrat'ta da kesin olarak yasaklandığı vurgulanmaktadır.

Budizm'de de Nirvana'ya ulaşmak için belirtilen 8 basamaklı orta yolun 5. basamağında, insanın doğru yaşam biçimi sürdürmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu doğrultuda, çirkin işlerle uğraşmamak, faiz yememek, riyakarlık yapmamak ve geçimini hırsızlıkla temin etmemek önemlidir. Dolayısıyla, Budizm'de de faizin yenilmemesi gerektiği vurgulanmıştır (Türkan, 2019).

Günümüzde ise finansal sistemlerin ve ekonomilerin karmaşıklığı nedeniyle, çoğu dinin toplulukları faizli işlemleri yaygın bir şekilde kullanmakta ve kabul etmektedir.

2.3.1.4. Kâr Payı ile Faiz Arasındaki İlişki ve Kâr Payı-Faiz Farkı

Katılım bankacılığında, faiz yerine kâr payı kullanılmaktadır. Bu, iktisadi faaliyetlerin iki farklı ürünüdür. Ancak görünüşte benzerlikleri nedeniyle genellikle aynı hükme tabi tutulmaktadır. Kâr payı, emekle birlikte yatırılan sermayenin, mal ve paradan oluşan bir mübadele süreci sonucu toplum adına meydana getirilen pozitif değer artışından elde edilmektedir.

Kâr payı, borçluya bütün riskleri doğrudan yansıtmaz ve bu nedenle faizden farklıdır. Faiz, anaparanın altına düşmez ve faiz oranı, para miktarına göre değil, belirli bir süre boyunca kullanılan paranın büyüklüğüne göre belirlenmektedir. Bu, borç verenin (banka veya özel kişi) vade ve faiz oranını belirlediği, borç alanın da kabul ettiği bir anlaşma gerektirmektedir.

Katılım bankaları ile geleneksel bankalar arasındaki en önemli fark, kâr payı ve faiz konusundaki yaklaşımlarıdır. Katılım bankacılığında, toplum adına pozitif değer artışı elde edilirken, faizli bankacılıkta faiz geliri elde edilir. Bu nedenle, iki bankacılık sistemi arasında temel bir ayrım bulunmaktadır (Avcı ve Aktaş, 2015).

Kâr payı ile faizin arasındaki farkı aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 0.1. Kâr Payı ve Faiz Kıyaslaması

KÂR PAYI	FAİZ
Vade sonunda kesinleşen kâr payı tutarını önceden kestirmek mümkün değildir.	Vade başında belirlenmektedir.
Yatırımcılara verilecek kâr payı, elde edilen fonların yatırımlar neticesinde oluşan kârından ödenmektedir.	Bankanın çeşitli kaynaklarından sağladığı gelirlerden ödenmektedir.
Finansman kaynaklarından sağlanan kâr payı ile yatırımcılara ödenen kâr payı arasında tam bir uyum bulunmaktadır.	Kredi faizleriyle mevduat faizi arasındaki uyum daha zayıftır ve özellikle kriz dönemlerinde bu fark daha da belirginleşmektedir.
Katılım bankalarında yatırımcılara ödenecek kâr payı, bankanın işlem performansına bağlı olarak değişir ve bankanın kâr veya zarar durumuna göre mudilere yansıtılmaktadır.	Faiz ödemeleri, banka kârına bağlı olmayıp, başlangıçta belirlenen orana dayanarak hesaplanır ve vade sonuna kadar sabit kalmaktadır.

Kâr payı, nakdi kredi ilişkisinden kaynaklanan bir ödeme şekli değildir; aksine, mal veya hizmet alım-satımı veya ortaklık gibi işlemlerin sonucunda ortaya çıkmaktadır.	Faiz ise bankacılıkta borç ilişkisinden kaynaklanan bir ödemedir ve nakdi bir şekilde gerçekleşmektedir.
--	--

Kaynak: Türkan, Y. (2019). *33 Soruda İslami Finans ve Bankacılık*. İmaj Yayınevi.

2.3.1.5. Kâr Payı ile Faiz Oranlarının Birbirine Yakın Olmasının Nedenleri

Öncelikle, kâr payı ve faizin farklı işlemler olduğunu unutmamamız gerekiyor. Bu durumda, oranların birbirine yakın olması işlemlerin aynı olduğu anlamına gelmez. Hem konvansiyonel bankaların faiz oranları ile katılım bankalarının kâr payı oranları birbirine yakındır hem de her bir konvansiyonel bankanın kendi faiz oranları arasında farklılık olabilir. Farklı işlemler ve uygulamalar nedeniyle bu sistemler piyasa şartlarına göre benzerlik gösterir ve piyasadaki rekabet ortamı, oranların birbirine yakın olmasını gerektirir (Türkan, 2019).

2.3.2. Sosyal Nedenler

Konvansiyonel bankacılık sistemi kâr maksimizasyonuna dayanmaktadır. Temel amacı faizli işlemlerle servet sahibinin mallarını korumak ve o servete servet katmaktır. Kâra ve kazanca dönüşen tüm işlemler yasal dayanağı olduğu sürece onlara göre meşrudur. İnsana ve topluma menfaatini göz ardı etmekte, kardeşlik, yardımseverlik gibi insani kaygılar taşımamakta, sosyal adalet ve toplumsal refahı önemsememektedir. İşte tüm bu sayılan nedenler hem ekonomik hayatı canlandıracak hem de sosyal adalet ve refahı sağlayacak katılım bankacılığının kurulmasını sağlamıştır.

2.3.3. Siyasi ve Ekonomik Nedenler

İslami bankacılığın gelişimine etki eden ekonomik ve siyasi faktörlerin başlıcaları şunlardır: (Görmüş vd., 2021).

- 1950'lerden itibaren güçlenen ekonomik bağımsızlık hareketleri, İslam coğrafyasında batılı sömürgecilerle mücadeleyi artırmıştır.
- 1973 petrol kriziyle birlikte artan petrol fiyatları, petrol zengini İslam ülkelerinde sermaye birikimini arttırmıştır.

- Özellikle Körfez ülkelerindeki yüksek büyüme oranları, İslam ülkelerinin ekonomik gücünü arttırmıştır.
- 11 Eylül 2001 sonrasında terörle ilişkilendirilme endişesi, Arap sermayesinin batıdan Müslüman ülkelere yönlendirilmesini teşvik etmiştir.
- Sukuk ve Tekafül gibi yenilikçi İslami finansal ürünlerin geliştirilip yaygınlaşması, İslami bankacılığı çeşitlendirmiştir.
- İslami finans ve bankacılıkla ilgili düzenlemelerin yasalaştırılması, yeni kurumların oluşturulması ve teşviklerin artırılması sektörün büyümesine katkı sağlamıştır (Örneğin, İslam Kalkınma Bankası, AAOFI gibi).
- İslami bankacılığın öncelikle İslam coğrafyasında daha sonra küresel ölçekte yaygınlaşması, sektörün küreselleşmesine önemli katkı sağlamıştır.
- Bilgi teknolojilerinin İslami bankalarda yaygın kullanımı maliyetleri düşürmüş, hizmet kalitesini ve çeşitliliğini artırmış, aynı zamanda yeni müşterilere ulaşmayı kolaylaştırmıştır.

2.4. Katılım Bankacılığında Fon Toplama Yöntemleri

Bu bölüme katılım bankacılığında fon toplama yöntemleri olarak, cari hesaplar, karz-ı hasen hesapları ele alınmıştır.

2.4.1. Cari Hesaplar

Bu hesap çeşidi katılım bankalarında açılan, yatırılan fonu kısmen veya tamamen çekebilme imkânı veren ve fon sahiplerine herhangi bir getiri vermek zorunda olunmayan bir hesaptır (Yanpar, 2021). Cari hesaplar bankanın maliyeti olmayan fonları arasında sayıldığı için en büyük kaynaklarından birisini teşkil etmektedir (Döndüren, 1996). Bu hesap İslami finans noktasında vedia hesapları ve karz-ı hasen hesapları olarak ikiye ayrılmaktadır (Yanpar, 2021).

2.4.1.1. Vedia Sözleşmesi Hesapları

Vedia sözleşmeleri hesap sahipleri tarafından fonlarını belirli bir süre saklamak üzere emanet ettiği hesaplardır. Bu hesaplarda herhangi bir kâr payı verilmemektedir. Bu hesaplar korumalı ve korumasız hesaplar olarak ikiye ayrılmaktadır (Yanpar, 2021).

2.4.1.2. Karz-ı Hasen Hesapları

Hesap sahiplerinin katılım bankalarında açtırdıkları ve bankanın karşılıksız borç olarak kullanmasına izin verdiği ve önceden herhangi bir anlaşma yapılmaksızın bankanın hesap sahibine hibe verebildiği hesaplardır. Bu hesaplar özellikle İran'da yaygın olmakla birlikte Brunei, Katar ve Avrupa'daki bazı İslami bankalarda da açılmaktadır (Jamaldeen, 2012).

2.4.2. Katılım Hesapları

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 3. Maddesi'nde tanımlanan katılma hesapları, hesap sahiplerine belirli bir zaman sonra gelir sağlayan ve katılım bankaları tarafından kullanılan fonlardan doğan kâr veya zarara katılım imkânı sunan hesap türleridir. Bu hesaplar, önceden belirlenmiş bir getiri sağlamaz ve anaparanın aynen geri ödenmesi garanti edilmemektedir. Kâr-zarar ortaklığı esasına dayanan bu hesaplar, bankaya fon sağlayan hesap sahipleri ile banka arasında kurulmuştur. Katılma hesaplarında toplanan fonlar, genellikle katılım bankasının toplam fonlarının büyük bir kısmını oluşturmaktadır, genellikle %90 ile %95 arasında bir orana sahiptir (Büyükdenez, 2000).

Katılma hesapları uluslararası İslami bankacılık faaliyetlerinde müdarebe veya müşareke sözleşmeleri kullanılarak işletilmektedir. Katılma hesaplarında gelir elde edildiği zaman genelde müdarebe esasına göre paylaşılmaktadır. Zarar söz konusu olduğunda ise bu zarara yatırımcı yani tasarruf sahibi katlanmaktadır (Yanpar, 2021).

Katılım hesaplarında tasarruflarını izleyen fon sahiplerine katılım bankalarının işleyiş esasları icabı hesabın vade sonunda alacağı kâr payı miktarı açıklanamaz. Hesabın vadesi dolduğunda anlaşmaya varıldığı oranlar üzerine havuz getirisi oranında kardan pay dağıtılmaktadır (Bayındır, 2005).

2.5. Katılım Bankalarında Fon Kullandırma Yöntemleri

Katılım bankaları cari ve katılım hesapları vasıtası ile topladıkları fonu kullandırırken faizden uzak durma, haram sektörlerin finanse edilmemiş olması ve garar olmaması gibi ilkeler çerçevesinde kullandırmak zorundadırlar.

Katılım bankalarının özellikle inançtan dolayı kendisine yönelen yatırımcılara fon kullandırırken şeffaf olması gerekmektedir. Özellikle sözleşme maddeleri

belirlenirken karşılıklı kabul edilebilir, her türlü bilinmezlikten uzak ve okunaklı olarak düzenlenmesi gerekmektedir.

İslam fakihleri ve yazarlar, katılım bankalarında fon kullandırma yöntemlerini kiralama esasına, ortaklık esasına, satış esasına dayalı olmak üzere üç ana başlıkta toplamaktadırlar. Kiralamaya sukuk, icare, ortaklık esasına müşareke, satışa ise selem yöntemlerini örnek verilebilir.

Faizsiz finans sisteminde spekülasyona müsaade edilmediği için finansal istikrarı desteklemesi ve ekonomik kalkınmaya fırsat vermesi bakımından uygun bir modeldir. Aradaki bir sözleşmeye dayalı olarak alınan bir mal veya hizmet satışına bağlı olarak fon kullandırılmaktadır. Bu yüzden söz konusu fon üretim sürecinin bir parçası olmaktadır (Canbaz, 2016).

2.5.1. Mudarebe

Bir tarafın emek, bilgi ve tecrübesini diğer tarafın ise sermayesini koyarak geliştirdikleri bir iş modeli olarak ifade edilmektedir. Bu modelde sermaye bankaya, bu sermayeyi değerlendirip yönetmek ise girişimciye (mudarip) aittir. Burada elde edilecek kâr anlaşmaya bağlı olarak belirlenen oranlar üzerinde dağıtılmakla beraber zararı ise tamamen banka karşılamaktadır. Katılım bankalarındaki mudarebe sözleşmesini diğer sözleşmelerden ayıran beş temel fark vardır (Yanpar, 2021).

1. Sermayenin tümü banka tarafından karşılanır.
2. Banka fonun yönetimine karışamaz.
3. Banka zararın tamamına katlanmak zorundadır.
4. Bankanın zararı sağladığı sermaye ile sınırlıdır.
5. Sermayenin kendisi hakkında girişimcinin hiçbir hakkı yoktur. Sadece elde edilecek kardan anlaşma oranında kâr isteyebilmektedir.

Fon kullandıran banka açısından mudarebe sistemi birtakım ciddi sorunları beraberinde getirebilmektedir. Bunlar: (Yanpar, 2021).

- Mudarebe anlaşması yapılmasından kâra geçmesine kadarki sürede bankanın kâr elde etmeden beklemek zorunda olması,
- Projede (girişimcinin sözleşmeye aykırı meydana gelen kusurları hariç olmak üzere) zarar meydana gelmesi durumunda tüm yükün bankada kalması,

- Proje yönetiminin banka tarafından sürekli kontrol edilmek zorunda kalınmasıdır.

2.5.2. Müşareke

Müşareke aslında ticaret yapmak için iki ya da daha fazla kişinin emek ve sermayelerini ortaya koyarak ortaklık yapmalarıdır. Müdarebede bir taraf emek diğer taraf sermaye sarf etmekte iken müşarekede her iki tarafta hem sermaye hem de emeklerini ortaya koymaktadırlar (Yanpar, 2021).

Katılım bankacılığı ise belirli bir faaliyeti ya da girişimi finanse etmek amacı ile kurulan, tüzel kişiliğe sahip olmayan, bir tarafı katılım bankası olan iki ya da daha fazla tarafın genelde adi ortaklık şeklinde kurulan ve kâr veya zarar meydana geldikten sonra katılma payları nispetinde paylaşılan bir faaliyettir.

Günümüz hâkim ekonomi sistemlerinde faiz tüm finansmanların ana aracıdır. Bundan dolayı müşareke İslami kurallara dayalı ekonomilerde olmasa olmaz bir öneme sahiptir (Yanık ve Sümer, 2019). Müşareke tipi finansman günümüzde azalan müşareke yapısında özellikle konut finansmanı için çok kullanılan bir araç haline gelmiştir (Yanpar, 2021).

Azalan Müşareke:

Bu isimle isimlendirilen müşareke tipinde başta finansmanı sağlayan banka konutun büyük kısmına sahipken müşteri ise peyderpey borcunu ödedikçe sahipliği artmakta ve bankanın sahipliği azalmaktadır. En sonunda ise müşteri konutun tamamının maliki olmaktadır. Bu müşareke tipinde hem icara sözleşmesi hem de müşareke sözleşmesi birlikte kullanılmaktadır (Yanpar, 2021).

Ayrıca yüce dinimiz İslam hayatın her alanında tevhit ilkesi gereği olarak Müslümanların bir ve beraber olmalarını istemiş, birlikten kuvvet doğacağını tembihlemiş, parçalanıp bölünmelerini ise men etmiştir. Bu ilke gereği ibadetlerde dahi yalnız yapılan ibadetlerin sevabı ile birlikte yapılan ibadetlerin sevabı bir görülmemektedir. Aynı şeyi Rabbimiz günlük hayatta ve ekonomik ilişkilerde de görmek istemektedir. Bundan dolayı müşareke tipi ortaklık İslam'ın öğretilerine daha uygun olduğu için ekonomik hayatta Müslümanlar tarafından ziyadesi ile kullanılmaktadır.

2.5.3. Murabaha

Katılım bankacılığında fon kullandırmanın en yaygın yöntemi murabahadır. Murabaha ile verilen finansman, ülkemizde “bireysel finansman desteği” veya “üretim desteği” olarak adlandırılmaktadır. Ülkemizdeki katılım bankaları, ellerinde bulunan fonların %90’dan fazlasını murabaha tipi finansmanla sağlamaktadır (Yanpar, 2021).

Murâbaha, kelime anlamıyla "karlı bir şekilde mal satışı" anlamına gelir. Bu yöntem, katılım bankalarının malları nakit olarak alıp vadeli bir şekilde müşterilere satmasıyla gerçekleşir. Böylece banka sanki vadeli mal satan bir tüccar gibi hareket eder. Murâbaha, katılım bankacılığında sıkça kullanılan bir fon kullandırma yöntemi olmakla birlikte bazı eleştirilere maruz kalmaktadır. En önemli eleştirilerden biri, katılım bankalarının asıl amacı olan yatırımlara fon sağlamak yerine, daha az riskli ve uygulanması kolay olan murabahayı tercih etmeleridir. Ayrıca, murabahanın aşırı kullanımı nedeniyle, karlılık oranlarının faizle aynı seviyelere ulaşması, bu konuda yeterli bilgiye sahip olmayan kesimler tarafından faiz ve kâr payı kavramlarının karıştırılmasına yol açmasıdır (Dikkaya ve Kutval, 2014).

Murabaha usulünün çok kullanılmasının bir sebebi de iki tarafın da fiyatları şeffaf bir şekilde bilmesidir ve bu usulün daha pratik olmasıdır. Murabaha, müşteriye malın maliyeti ve kâr payı ayrıntılı olarak bildirilerek satılması anlamına gelir. Bu, güvene dayalı bir satış anlaşmasıdır; yani müşteri aldığı mal için ödediği kâr miktarını net bir şekilde bilmektedir. Bu tür anlaşmalarda satıcı, alıcının güvendiği bir doğruluk beyanında bulunur ve alıcıyla bu doğrultuda anlaşma yapılmaktadır. Bu nedenle, müşterinin rızasını bozacak en küçük bir yanlış beyanın yapılması veya gereken herhangi bir bilginin gizlenmesi, anlaşmanın geçersiz olmasına neden olmaktadır. Murabaha, katılım bankaları tarafından sıklıkla kullanılan bir yöntemdir. Bu tür bir murabaha işlemi, müşteri, banka ve satıcı arasında gerçekleşen bir süreci içermektedir. Müşteri öncelikle satın almak istediği malı seçer, ister ve malın peşin fiyatını öğrenmektedir. Ardından katılım bankasına başvurarak kendisine vadeli satılması için malın alınmasını talep eder (Alkış, 2018).

Katılım bankası, müşterinin ödeme gücünü değerlendirir, çeşitli güvenceler sunar ve müşteriye uygulanacak vade farkını belirler. Sonrasında, malı peşin fiyatı üzerinden satıcıdan satın alır ve vadeli olarak müşteriye teslim eder. Katılım bankası,

malın peşin fiyatı ile vadeli fiyatı arasındaki farkı kâr olarak kaydeder. Bu süreçte dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta, malın önce katılım bankası tarafından satın alınmasıdır. Eğer müşteri, mal için finansman talep ederse katılım bankası bu talebi reddeder, çünkü bu durumda borç finansmanı söz konusu olur ve borç finansmanı faiz içermektedir (Alkış, 2018).

Son dönemde finansman ihtiyacı çok daha fazla olan şirketler ve kişiler için vadeli satışlar peşin satışlardan daha ağırlıklı hale gelmiştir. Bu açıdan bakıldığında murabaha yöntemine olan talep geçmişe kıyasla çok daha fazla artmıştır. Katılım bankaları, piyasanın ulaştığı bu noktada müşterileri ile etkili iletişim kurarak murabahanın faydalarını çok iyi bir şekilde aktardıkları takdirde müşteri sayılarını mümkün olduğunca çoğaltacaklardır. Piyasanın gereksinim duyduğu her alanda tercih edilmeleri de artacaktır (Yurttadur, 2021).

Murabaha sisteminde katılım bankası, satıcı veya üretici ve mal ya da hizmet satın alan müşteri olmak üzere üç taraf bulunmaktadır. Murabaha ile ilgili mal ya da hizmetin, katılım bankacılığı tarafından fon sağlanması helal olarak kabul edilen mal ya da hizmetlerden olması gerekmektedir.

Murabaha ile fon sağlama sisteminde satıcı ya da üretici firma malını nakit olarak satabilirken alıcı da alacağı ürün ya da hizmeti vadeli olarak alabilmektedir. Bu işlemde taraflar murabaha ile ilgili mal ve bu malın bedeli konusunda anlaştıktan sonra taksit ve belirlenen taksitlerin vade tarihlerinde uzlaşma sağlayınca satış işlemi yapılmaktadır (Bayındır, 2007).

2.5.4. İcare

İcare, bir yatırım ürününün sahipliğinin finansal kiralama şirketinde kalması ve belirlenen kira bedelleri karşılığında kiracıya kullanım hakkının aktarılması işlemidir. Bu yöntem, işletmelerin ihtiyaçlarını karşılamak ve sermayelerini başka alanlarda da kullanmak için yatırım mallarını kiralamayı tercih etmelerini sağlamaktadır. Banka, müşterinin talep ettiği menkul veya gayrimenkulu satın alır ve kiracıya kiralar. Bu şekilde, kiracı ihtiyacı olan varlığı kullanırken sahiplik hakkı kiralayan finansal kiralama şirketinde kalır. Sözleşme şartlarına uyulması halinde, belirlenen değer üzerinden sahiplik hakkı kiracıya devredilir (Bulut ve Er, 2012).

İcare sık sık birçok kaynakta “İslami Kiralama” olarak tanımlanmaktadır. İcare, bir tarafın belirli bir ücret karşılığında belirli bir süre boyunca bir varlığın faydalanma hakkını diğer tarafa verdiği bir sözleşme ile yapılmaktadır. IFRS 16’ya göre kiralama işlemi, dayanak varlığın sahipliğinden kaynaklanan tüm risk ve faydaları önemli ölçüde aktarması halinde finansal kiralama olarak adlandırılmaktadır. Bu tanımın dışında kalan kiralamalar ise faaliyet kiralamaları olarak adlandırılmaktadır. İslami finasta icare, (kira süresinin sonunda ya da sonuna kadar) belirtilen varlığın sahipliğini devretmek üzere düzenlenebilmektedir (Gülençer vd., 2019).

Çoğunlukla sermaye ve teknoloji gerektiren makine, ekipman ve bilgi işlem sistemleri gibi malların finansmanında sıklıkla başvurulmuş bir yöntemdir. İcare, finansal kiralama uygulamalarına benzerlik gösterir. Ancak kiralanan malın kullanım hakkını ileri sürmesi bakımından farklılık arz eder. Ekonomik açıdan, faizsiz bankaların icare uygulamaları, dünya genelinde faiz içermeyen ve riski içeren kiralama faaliyetleriyle farklılık göstermediğini öne sürmektedir (Özbay, 2014).

İcare işlemi, kiralanan varlığın İslami kurallara uygunluğunu sağlamak açısından hayati öneme sahiptir. Bu finansal yöntemde, sadece İslami hukuka uygun olan mallar kiralanabilmektedir. İcarenin iki temel kullanım şekli bulunmaktadır. Birincisi, vade sonunda malın kiracıya devredildiği durumdur, ikincisi ise vade sonunda malın kiralayan, yani finansal kurumun elinde kaldığı durumdur (Balala, 2011).

Katılım bankacılığındaki icare uygulaması klasik leasing/kiralama işlemlerinden beş temel noktada farklılık göstermektedir:

1. Kiralayan, varlığın sahipliğini kiralama süresi boyunca elinde tutar.
2. Kiracı ödemelerini geciktirir veya yapmazsa kiralayan faiz uygulayamaz.
3. Kiralanan varlığın nasıl kullanılacağı (amaç-usul) sözleşmede net bir şekilde belirtilir.
4. Kiralama, sözleşmenin yapıldığı anda değil, kiralanan varlığın kiracıya verildiği anda başlar.
5. Kiralama sözleşmesinin sonunda, kiracının varlığı devralacağı durumlarda, bu transfer genellikle ayrı bir satın alma sözleşmesi ile gerçekleşir (Yanpar, 2021).

2.5.5. İstisna

İstisna, bir sanatkarın belirli bir bedel karşılığında, siparişi veren tarafından özellikleri belirlenmiş bir ürünü yapması için yapılan bir anlaşmadır. Diğer sözleşmelerde olduğu gibi, istisna anlaşmasının unsurları, sipariş veren ve sanatkar arasında teklif ve kabulü içerir. Ayrıca, tarafların yetkinliği de sözleşme için gereklidir (Döndüren, 2010).

İstisnâ akdinin geçerli olabilmesi için bazı şartların yerine getirilmesi lüzumu vardır (Döndüren, 2010).

1. Siparişin türü, niteliği, miktarı ve diğer özelliklerinin net bir şekilde belirlenmesi gereklidir. Çünkü sipariş verilen şey, aslında talep edilen eserdir. Dolayısıyla, her detayıyla belirlenmiş olmalıdır.
2. İstisna anlaşması yapılacak şey, toplumun alışkanlık haline getirdiği ürünlerden olmalıdır; çünkü istisna anlaşması, o şey için yaygın bir uygulama olmalıdır. İstisna anlaşması, yaygınlaşmamış şeyler için uygun değildir.
3. İstisna anlaşmasında belirli bir süre belirlenmemelidir. Eğer teslim için bir süre belirlenmişse İmam Ebû Hanîfe'ye göre bu anlaşma, selem anlaşmasına dönüşür. Bundan sonra, selem anlaşmasında aranan koşullar bu anlaşmada aranır. Ancak İmam Ebû Yûsuf ve İmam Muhammed'e göre, sürenin belirlenmemesi gerekli değildir. Süre belirlenmiş olsa da olmasa da, anlaşma istisna anlaşmasıdır.
4. İstisna anlaşması, katılım bankaları tarafından kullanılabilir bir yöntemdir. Yarım kalan kooperatif projelerinin tamamlanması, toplu konutların finanse edilmesi, inşaat işlerinde, araç, gemi, uçak gibi büyük yapı projelerinin finansmanı için katılım bankaları istisna anlaşmaları yapabilmektedir. Bu projeleri üstlenip alt yükleniciye iş yaptırabilmektedir (Aktepe, 2010).

İstisna yoluyla finansman yöntemi, gelecekte teslim edilecek malı önceden satın alma yöntemi olan seleme benzemektedir. Ancak malın henüz yapılacak olması, malın bedelinin peşinatlı ya da vadeli ödenebilmesi gibi hususlar selemden ayırt edici özelliklerdir (Çobankaya, 2014).

İstisna uygulamasında yaşanan en büyük sorun, üretilen ürünün istenen standartlara uygun olmaması, yani müşterinin talebine göre üretilmemesi halidir. Katılım bankaları bu sorunu çözmek için üreticinin müşteri tarafından belirlenmesi ve üretimin müşteri tarafından denetlenmesi uygulamalarını ortaya koymuştur (Yanpar, 2021).

2.5.6. Selem

Selem, şu anda elde bulunan bir parayı, özellikleri kesin olarak tanımlanmış ve borç olarak verilebilen standart bir eşya ile belirli bir süre sonunda değiştirmektir. Selemde satılan eşya, buğday, arpa, standart kumaş gibi şeyler olabilir. Başka bir ifadeyle selem; nakit bir paranın, borç olarak verilen ve özellikleri belli olan bir eşyaya karşılık gelecek şekilde ileri bir tarihte teslim edilmesi için yapılan bir satıştır. Burada para hemen ödenir, eşya ise vadeli olur. Şafii ve Hanbeli mezheplerine göre selem; sözleşme sırasında teslim edilen nakit bir paranın, borç olarak verilen ve özellikleri belli olan bir eşyaya karşılık gelecek şekilde ileri bir tarihte teslim edilmesi için yapıldığı bir satıştır (Döndüren, 2010).

Bu işlemde banka, gelecekte teslim edilecek bir varlık için peşin para verir. Müşteri ise varlığı belirlenen bir tarihte bankaya teslim edeceğini taahhüt eder. Banka ve müşteri arasında varlığın niteliği, fiyatı ve teslim tarihi konusunda anlaşma sağlanır. Başka bir ifadeyle selem, ertelenmiş teslimat karşılığında yapılan bir ödemedir (Dilek ve Küçük, 2017).

İslami finans uygulamasında selem, paralel selem adıyla anılan bir finansman yöntemidir. Müşteri bankaya giderek henüz mevcut olmayan ürününü selem sözleşmesi kapsamında bankaya satmaktadır. Banka sözleşme imzalandığında ürünün kararlaştırılan bedelini nakit olarak müşteriye vermektedir. Sonra banka aynı ürünü başka bir alıcıya yine selem sözleşmesi ile satmakta ve bedelini nakit olarak almaktadır. Üç ay sonra müşteri ürünü hasat ettiğinde ürünü bankaya, banka da aldığı ürünü sattığı alıcıya teslim eder (Yanpar, 2021).

Selem akdi, nakde ihtiyacı olan bir kişinin, özellikleri belirlenmiş bir varlığı belli bir süre sonra teslim etmeyi kabul ederek peşin olarak satabilmesini sağlamaktadır. Bu sayede nakit sorununu çözebilmektedir. Günümüzde özellikle üreticiler hasat döneminden evvel ihtiyaç duyulan finansmanı selem yoluyla karşılamaktadırlar. Hasat

zamanı geldiğinde peşin olarak sattıkları ürünü alıcılara teslim etmektedirler (Aktepe, 2010).

Selem sözleşmesinin geçerli olması için bazı şartların yerine getirilmesi gerekir: (Usmani, 2021).

- Satıcı ürünü sattığı anda alıcıdan nakit almalıdır.
- Selem sözleşmesi sadece miktarı ve niteliği belirli olan varlıklar için yapılabilir.
- Selem sözleşmesinde belirli bir ürün veya belli bir toprağın ürünü satılamaz.
- Selem sözleşmesinde ana ürünün tüm hususiyetleri ve kalitesi açıkça belirlenmelidir.
- Teslimat zamanı ve mekanı da açık bir şekilde belirlenmelidir.

2.5.7. Karz-ı Hasen

Kur'an-ı Kerim'de borç verme (karz-ı hasen) “güzel borç” olarak adlandırılmış ve övülmüştür. Bu borç faizsiz ve karşılıksız olduğu için bu ismi almıştır. Allah Teala Hadid suresi 11. ayette şöyle buyurur: “Kimdir o, Allah’a güzel bir borç verecek olan ki, Allah da onun verdiğini kat kat arttırsın ve onun için değerli bir mükafat versin” (Döndüren, 2010).

Karz-ı hasen, bir karşılık beklemeden verilen borçtur. Bu yöntem, ticari amaçlı katılım bankacılığında çok fazla kullanılmaz. Sadece uzun süredir banka ile çalışan müşterilere uygulanır. Bu yöntem, İslami bankacılığın diğer bankacılık türlerinden farklı olduğunu gösteren önemli bir üründür. Müşterilerin nakit akışı sorunlarını çözmek veya firmaların vergi veya maaş ödemeleri yapmak için karz-ı hasen yöntemini kullanabilmektedirler (Yanpar, 2021).

Bu yöntem, sadece İslami prensiplere uygun bankalar tarafından sunulmaktadır. Hem işletmelere hem de eğitime destek olmak için kullanılabilir. Karz-ı hasen için bankalar cari hesaplarını veya kendi öz kaynaklarını kullanabilmektedir. Kredi geri ödenmezse, katılım bankasının sosyal fonu devreye girmektedir (Alkış, 2018).

2.6. Katılım Bankacılığında Tartışmalı Fon Kullandırma Yöntemleri

Şu ana kadar aktardığımız fon kullandırma yöntemleri katılım bankacılığındaki standart yaygın olarak kullanılan yöntemlerdir. Bunların dışında da yaygın olmamakla birlikte kullanılan fakat meşruiyeti konusunda İslam hukukçuları arasında ihtilafli olan yöntemler bulunmaktadır.

2.6.1. İne Satışı

İslam hukukunda ine satışı, vadeli satılan bir malın daha düşük bir peşin fiyata geri alınmasıdır. Bu işlem, para ödünç almak için kullanılan bir yöntemdir. Ödünç veren, satış sözleşmesi ile belli bir kazanç elde ederken nakit sıkıntısı çeken de para ihtiyacını karşılar. İne satışında, ödünç para talep eden müşterinin durumundan faydalanarak bir malı pahalıya verip kredi verip kârlı bir şekilde geri almak niyeti de olabilir (Döndüren, 2010).

Katılım bankacılığında ine satışı daha çok Şafii mezhebinin hakim olduğu Malezya ve Endonezya’da yaygındır. İne satışı Şafii mezhebine mensup olmayan İslam hukukçuları tarafından eleştirilmektedir (Yanpar, 2021).

2.6.2. Bey’ Bitamam Ecel

Bu yöntem, mürabaha yöntemine benzetilen bir yöntemdir. Bu yöntemde satıcı, maliyet ve kârını alıcıya söylemek zorunda değildir. Ödeme vadeli olarak yapılır. Bu yöntem Şafii mezhebinin hakim olduğu Endonezya ve Brunei’de çok kullanılan bir finansman yöntemidir. Şafii mezhebi dışındaki birçok İslam hukukçusu bu yöntemi uygun bulmaz. Bu yöntemle müşteri, ihtiyacı olan bir varlığı finanse ettirir. Bu varlık başka bir taraftan alınmaktadır (Yanpar, 2021).

2.6.3. Teverruk (Ters Murabaha)

Vadeli aldığı bir malı farklı bir kişiye peşin satan bir kişinin nakit ihtiyacını karşılamasıdır. Teverruk ya da uluslararası murabaha, katılım bankalarının kısa vadeli fon fazlalarını değerlendirmek için kullandığı bir yöntemdir. Bu fazlalık, müşterilerin taleplerinin klasik fon kullandırma yöntemlerine uygun olmamasından kaynaklanır. Katılım bankaları, bu yöntemle uluslararası emtia piyasalarından temin ettiği malları peşin alarak veya aldırarak, kârını ekleyip müşterilere vadeli olarak satmaktadır.

Teverrük işlemlerinin büyük bir kısmı özellikle Londra Metal Borsası gibi uluslararası emtia piyasalarında gerçekleştirilmektedir (Öztürk, 2011).

Katılım bankacılığında teverrük yöntemi, hem katılım bankalarının hem de müşterilerin likidite ihtiyacını karşılamak için sıkça kullanılır. Teverrük yönteminin katılım bankacılığında tartışma konusu olması, işlemin İslam Hukuku'na uygunluğundan çok katılım bankacılığındaki uygulama şeklinden ileri gelir (Yanpar, 2021).

2.7. Katılım Bankacılığında Henüz Çözümlememiş Noktalar

Katılım bankacılığı, İslami Finans'ın temelini oluşturan bir yapıdır. Fon toplama ve fon kullandırma işlemlerini hem İslam Hukuku'na hem de operasyonel açıdan belirli bir standarda getirmiştir. Fakat, katılım bankacılığının hala çözüm bekleyen dört ana sorunu vardır. Bunlar şunlardır:

- Borcunu ödemeyen müşterilerin durumu,
- Risk yönetimi,
- Likidite ve likidite yönetimi,
- Diğer bankalarla eşit şartlarda olma durumu (Yanpar, 2021).

2.8. Katılım Bankaları ile Klasik Bankaların Kıyaslaması

Katılım bankacılığı ve geleneksel bankacılık arasındaki temel farkları ve ayrım noktalarını ortaya koymak için, önce Katılım bankalarının nasıl çalıştığını ve hangi finansman yöntemlerini kullandığını incelemek gerekmektedir. Konvansiyonel bankalar ile katılım bankaları arasında kâr payı ve faiz gibi temel kavramlar farklılık yaratmakla birlikte, bunun sonucunda da birçok yönden ayrışmaktadırlar. Bu ayrışmalar aşağıda karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve Tablo 2.2'de gösterilmiştir.

Tablo 0.2. Karşılaştırmalı Klasik ve Katılım Bankacılığı

Farkı	Klasik Bankalar	Katılım Bankaları
Süreç Açısından	Klasik bankalar ile katılım bankaları sonuç itibariyle birbirine benzetilmektedir. Fakat klasik bankalarda para üzerinden para kazanma yolu izlenmekte, kredinin ne amaçla ve nasıl kullanıldığı dikkate alınmamaktadır	Katılım bankalarında ise sürecin çok önemli olduğu görülmektedir. İşlemlerin belli bir düzen içinde ve hedef doğrultusunda yapılması zorunludur. Malın el değiştirmesi İslami finansal araçların temelini oluşturmaktadır. Dini açıdan da kabul edilen, üretim ve yatırım odaklı faaliyetlerin varlığı olmaktadır.
Danışma Kurulu	Klasik Bankalarla katılım bankaları özünde aynı hukuksal işlemlere tabi tutulmaktadır. Klasik bankalar ise katılım bankalar gibi bir kurula tabi değildirler ve aynı hukuksal işlemlere uymak zorundadırlar.	Katılım bankaları klasik bankalardan ayrılan bir özellik olarak, yaptıkları işlemlerin ve kullandıkları finansal araçların İslam hukukuna uygunluğunu denetleyen ve onaylayan bir kurula sahiptirler. Bu kurul, danışma kurulu ya da fetva kurulu olarak adlandırılır ve insanlara bu bankalara güven duymalarını sağlamaktadır.
Gecikme Cezaları	Klasik bankalar, ödemelerde gecikme yaşayan kredi alanlara faiz cezası uygulamaktadır. Bu da kredi borçlarının artmasına ve ihtiyaç sahiplerinin daha fazla sıkıntı çekmesine neden olmaktadır.	Katılım bankalar ise kredi verirken farklı bir yaklaşım sergilerler. Geçmişte gecikmeler için herhangi bir ceza alınmazken, günümüzde gecikme cezaları uygulanmaya başlanmıştır. Bu cezalar, kredi alanların ödemedikleri para nedeniyle “mahrum olunan kâr payı” olarak hesaplanır. Fakat katılım bankaları, bu cezalardan elde ettikleri geliri bankaların sermayesine katmazlar, bunun yerine bağış gibi hayır işlerinde harcamaktadırlar.
Leasing İşlemleri	Klasik bankalar leasing işlemi yapabilmek için kendi bünyelerinde bir leasing şirketi kurmak zorundadırlar.	Ancak katılım bankalar böyle bir şirkete ihtiyaç duymazlar, çünkü finansal kiralama işlemlerini doğrudan yapabilecekleri hukuki bir alt yapıları vardır.
Kullandırılan Krediler	Klasik bankalar kredi verirken ürünün var olup olmadığına bakmazlar. Kredi isteyen bireyin hesabına direkt olarak para yatırmaktadırlar.	Katılım bankalar ise kredi verirken ürünün mevcudiyeti çok önemlidir. Banka, kredi isteyen birey için gayrimenkulü satın alır ve vade farkını ekleyerek ona satar. Banka, gayrimenkulü alırken kendi adına bireyi vekil olarak atar ve parayı satıcıya öder.
Kredi Oranları	Klasik bankalar kredi faiz oranlarını aşağıdaki formüle göre belirlerler: = Gerçek Faiz Oranı + Beklenen Enflasyon + Gecikme Cezası + Risk Cezası + Vade Cezası	Katılım bankalar ise kâr oranlarını piyasa koşullarına göre ayarlarlar. Bu oranlar faiz oranlarına yakın olabilir, ancak faizden tamamen bağımsızdırlar. Kredi oranlarını arz ve talep belirler. Özellikle piyasada ki arz ve talep kredi oranlarını belirlemektedir.

İhtiyaç Kredisi	Klasik bankalardan her türlü ihtiyaç için kredi alınabilir.	Katılım bankalar ise ihtiyaç kredisi vermezler, çünkü faizli işlem haramdır.
Çalışanlar Açısından	Çalışanlar kanunen aynı haklara sahiptirler. Ancak çalışanların ücretleri bankanın ana gelirlerini oluşturan faiz gelirlerinden sağlandığı için dinen uygun görülmemektedir.	Katılım bankaları, gelirlerini murabaha yöntemiyle kâr amaçlı işlemlerden elde ederler ve çalışanlarına da bu gelirlerden ödeme yaparlar. Bu yüzden dinen bir sakınca yoktur.
Muhasebe İşlemleri	Klasik bankalar ile katılım bankaların mali tabloları ve muhasebe işlemleri birbirine çok benzer. Tek fark, klasik bankalarda faizli ve faizsiz gelir ve gider hesapları olmasıdır.	Katılım bankalarda ise faizli ve faizsiz gelir ve gider hesapları yerine kâr paylı ve kâr paylı olmayan gelir ve gider hesapları kullanılmaktadır.
Hizmet Kredileri	Klasik bankalardan hizmet almak isteyen müşteriler bireysel kredilerden (ihtiyaç kredilerinden) faydalanabilirler. Bu işlemler faiz ödemeyi gerektirir.	Katılım bankalarda ise hizmet almak isteyen müşteriler için banka, şirketlerden bu hizmetleri alır ve müşteriye vade farkı ekleyerek vadeli olarak satar. Bu işlemler umre, tatil gibi hizmetleri içermektedir.
Repo İşlemleri	Geleneksel bankalar, faiz getiren repo işlemleriyle kâr sağlamaktadır.	Repo işlemleri faiz içerdiği için katılım bankalar bu işlemlere katılmamaktadır.
Sukuk İhracı	Sukuk İhracı, Tahvil ve bono gibi faizli menkul kıymetler kullanmadıkları için sukuk işlemi yapmamaktadırlar.	Faizli yatırım araçlarından kaçındıkları için varlıklara dayalı kira sertifikası olan sukuklardan faydalanmamaktadırlar.
Zorunlu Karşılıklar	Merkez bankasında tutulan zorunlu karşılıklar (munzam karşılıklar), bankaların mevduat hesaplarındaki riskleri önlemek, para arzını kontrol etmek ve likiditeyi yönetmek için her yıl belirlenen oranlarda merkez bankasında saklanması gereken miktarları ifade etmektedir. Geleneksel bankaların bu miktarlara Zorunlu Karşılıklar Hakkındaki tebliğe göre faiz verilmektedir.	Katılım bankalar da zorunlu karşılıklar yatırmaktadır. Ancak 2014 / 3 sayılı Tebliğin 12. Maddesinde “Zorunlu karşılıklara Merkez Bankası tarafından belirlenen usul ve esaslara göre faiz ödenebilir.” şeklinde bir olasılık bulunduğu için Katılım Bankalar bu faizi kabul etmemektedir.

Hisse Senedi İşlemleri	Geleneksel bankalar, aracılık hizmetleri verdikleri için Borsa'da işlem gören tüm şirketlerin hisse senetlerini alıp satabilmektedir. Şirketler arasında bir ayırım yapmamaktadır.	Katılım Bankalar ise, faizsiz işlem yapan, dinen uygun görülen, özellikle Katılım 30 ve Katılım 50'de yer alan şirketlerin hisse senetleri için aracılık hizmetleri sunmaktadır.
Maaş İşlemleri	Kurum çalışanlarının maaşları genellikle geleneksel bankalar tarafından ödenmektedir. Bu bankalar tüm ihalelere katılmaktadır. Geleneksel bankalar gecelik repo faizleriyle gelir elde ettikleri ve daha kolay promosyon verebildikleri için bu işlemleri tercih etmektedir.	Katılım bankalar ise maaş ödemelerinden genelde kaçınılmaktadır. Geleneksel bankalar gibi gecelik repo faiz geliri elde edemedikleri için maaş ödemelerinde ihalelere katılmamaktadırlar.
Sigortacılık	Geleneksel sigortacılık işlemlerinden yararlanılmaktadır. Sigortacılıkta yatırılan paralar sigorta şirketine aittir. Bu paraları istediği gibi kullanan bu şirketler yatırılan paraları faizli işlemlerde kullanabilmektedir.	Katılım bankalarda ise tekaful adı verilen katılım sigortacılık işlemleri yapılmaktadır. Bu sigortacılık işlemlerinde yatırılan paralar tekaful havuzunda biriktirilmektedir. Yardımlaşma ilkesinin benimsendiği bu sistemde, zarara uğrayan bireylerin ihtiyacı bu havuzdan karşılanmaktadır. Havuzdaki paralar sigorta yaptıran bireylere ait olup bu şirket tarafından faizsiz yatırım araçlarında değerlendirilmektedir.
Bağlı Olunan Kurullar	Klasik Bankalar; Türkiye Bankalar Birliği, Bankacılık Kanunu, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu gibi kurumlara uymak zorundadır.	Katılım Bankaları da klasik bankalarla aynı mevzuata tabidir. Bununla beraber Türkiye Katılım Bankaları Birliği'ne bağlıdır.
Kriz Dönemleri	Klasik Bankalar, krizlerde ortaya çıkan zararları kendi kaynaklarından karşılar. Mudilerin alacakları faiz oranları sözleşmelerde belirlenmiştir.	Katılım Bankaları ise, mudileri kâr ve zarara ortak eder. Bu nedenle, krizlerde bankanın zararına katlanırlar. Ancak normal zamanlarda banka, küçük zararları üstlenir ve müşterilerine yansıtmamaktadır.
Güvence, İpotek	Klasik Bankalar, kredi verirken ipotek ve güvenceleri ikinci planda tutmaktadır.	Katılım Bankaları ise, kredilerini gayrimenkullere dayandırdıkları için noter onaylı ipoteklere daha çok önem verir. Katılım bankaları ise, kredilerini gayrimenkullere dayandırdıkları için noter onaylı ipoteklere daha çok önem vermektedir.
Bireysel Emeklilik Sistemi	Klasik Bankalar, bireysel emeklilik için yatırılan paraları faizli yatırım araçlarında değerlendirmektedir.	Katılım Bankaları ise, bireysel emeklilik için yatırılan paraları faizsiz finansman araçlarında kullanılmaktadır. Bu da dinen caiz bir yöntemdir.
Vicdani Açılan	Klasik Bankalar, faiz işlemi yaptıkları için günahkar olur, dinen sorumlu tutulur ve vicdanen rahatsız olmaktadır.	Katılım Bankaları ise, işlemlerini İslami kurallara göre yaptıkları için vicdanen huzurlu ve dinen helal bir iş yapmaktadırlar.

Kaynak: Türkan Y. (2019). 33 Soruda İslami Finans ve Bankacılık. İmaj Yayınevi.

2.9. Dünyada ve Türkiye’de Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi

İslami bankacılığın dünyadaki geçmişten günümüze geçirmiş olduğu dönemler ve aşamalar ile Türkiye’deki tarihsel süreci ve yasal durumu bu bölümde değerlendirilecektir.

2.9.1. Dünyada Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi

Modern anlamda, ilk İslami bankacılık deneyiminin Mısır’ın Mith Gamr kasabasında Ahmed en-Neccar tarafından 1963 yılında kurulan bir banka olduğu kabul edilmektedir. Fakat diğer bir bakış açısına göre, 1975 yılında kurulan Dubai İslam Bankası, ilk özel İslami ticaret bankası olarak da değerlendirilmektedir. Ayrıca, 1974 yılında kurulan İslam Kalkınma Bankası da modern İslami bankacılık alanında önemli bir girişim olarak kabul edilmiştir. Osmanlı döneminde ise, 1913 yılında faaliyete geçen Adapazarı İslam Ticaret Bankası, İslam adını taşıyan ilk banka olarak kayda geçer. Ancak, Mith Gamr’daki ilk İslami bankacılık girişimi, Mısır’daki siyasi değişimler nedeniyle bankaların devletleştirilmesi sonucunda sona ermiştir. Bugün ise, İslam Kalkınma Bankası ve Dubai İslam Bankası gibi kuruluşlar hâlâ faaliyet göstermektedir (Atar, 2017).

Modern anlamdaki "faizsiz bankacılık" ihtiyacı, özellikle 20. yüzyılda Müslüman nüfusun yoğun olarak yaşadığı Arap ve İslam ülkelerinde ortaya çıkmıştır. Bu dönemde dünya iki büyük savaşla sarsılmış ve büyük ölçüde tahrip olmuştur. Savaş sonrasında ülkeler, yeniden yapılanma ve ekonomik kalkınma için büyük çabalar sarf etmiştir. İslam ülkeleri de siyasi bağımsızlıklarını kazandıkları bu dönemde, ekonomik kalkınma için gereken fonların, gelişmiş bir bankacılık sistemi aracılığıyla sağlanabileceğini düşünmüşlerdir.

Faiz, İslam dininde yasaklanmış olması sebebiyle, İslam ülkelerindeki fonların finansal sistem dışında tutulması veya rasyonel olmayan alanlara yatırılması sorunu ortaya çıkmıştır. Bu fonların ekonomik kalkınma yolunda daha rasyonel ve verimli bir şekilde kullanılması gerekliliği düşüncesi, İslam ülkelerindeki ilim adamlarını faizsiz bankacılık sistemine yönlendirmiştir. Bu bağlamda, iktisadi kalkınma hedefleriyle uyumlu, faizsiz ve rasyonel bir finansal sistemin geliştirilmesi ve uygulanması, faizsiz bankacılık anlayışının temel motivasyonunu oluşturmuştur (Usulcan, 2013).

Katılım bankacılığı hareketi, 21. yüzyıl ile birlikte sistemli bir şekilde ivme kazanmıştır. Gelişmekte olan ülkeler, ABD'nin talep ettiği finansman miktarını karşılamakta zorlanınca bu harekete destek vermiş ve finansman kaynaklarının oluşumuna katkıda bulunmuştur. Dünya Bankası modelini benimseyen bölgesel bankaların kurulmasına yardımcı olmuştur. Afrika ve Asya'da kurulan kalkınma bankalarıyla birlikte, İslam Kalkınma Bankası Cidde'de kurulmuş ve İslam ülkelerindeki kamu projelerine önemli bir katkı sağlamıştır. Ancak, talebin artan ihtiyaçlarına yetişmekte zorlanmıştır. İslam Kalkınma Bankası, özel sektöre finansman sağlama konusunda zorlanmış ve bu alanda açıklar oluşmuştur. 1981 yılında İsviçre'de kurulan Dar Al-Maal Al-İslami holdingi ile bu açığın kapatılması hedeflenmiştir. Diğer Müslüman grupların yatırımlarıyla desteklenen bu gelişim, faizsiz finansman sisteminin hızla gelişmesine ve genişlemesine olanak sağlamıştır. Aynı zamanda, zengin Müslümanların Uzak Doğu'da başlattığı finansal kurumlar, o bölgenin ekonomisine önemli katkılar sağlamıştır (Sümer ve Onan, 2015).

Dünya genelinde İslami bankacılığın bu denli büyüyüp güçlenmesinde, Körfez ülkelerinin petrol gelirlerinin sağladığı fonlar önemli bir rol oynamıştır. Bahreyn, Umman, Suudi Arabistan, Katar, Kuveyt ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkeler, Körfez İş Birliği Konseyi'ni oluşturmuşlardır. İslami Finansal Hizmetler Kurulu'nun verilerine göre, 2019 itibarıyla dünya çapındaki İslam finans sektörünün %44,9'luk bir bölümü Körfez İş Birliği Konseyi ülkelerine aittir (Kahraman, 2020).

2.9.2. Türkiye’de Katılım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi

Katılım bankacılığı, başlangıçta özel bir finansal kurum olarak kabul edilmiş olup, 1983 yılında Bankalar Kurulu'nun 83/7056 sayılı kararıyla resmi faaliyet izni almıştır. 1985 yılında hizmete giren katılım bankaları, bankacılık sektöründe hızla yükselişe geçmiştir. Gelişmeleriyle birlikte, 1999 yılında diğer geleneksel bankaların uyguladığı yasal düzenlemelere ve Avrupa Birliği ile Basel II uyum sürecine tabi olmuştur. Türkiye’de katılım bankacılığı, faizsiz prensibe dayalı olarak fon sağlama ve ticari üretim faaliyetlerini kâr-zarar ortaklığı ilkesiyle yürüten bir yapı olarak tanımlanmıştır (Ceylan ve Korkmaz, 2008).

Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB), katılım bankalarının hızla gelişen seyriyle paralel olarak 2002 yılında kurulmuştur. Katılım bankaları, bankacılık

sektörüne yeni bir perspektif sunan ve sektörün temel üç unsurundan biri olarak öne çıkmıştır. Diğer unsurlar ise mevduat ve kalkınma/yatırım bankalarıdır. Güvene dayalı bir iş modeli benimseyen katılım bankacılığı, hızla büyüyen bir sektör olmuş ve önemli bir finansman desteği sağlamıştır (Apak ve Açıkgöz, 2011).

Türkiye, büyüme stratejisi izlerken yüksek yastık altı tasarrufların ve girişimcilerin önündeki engellerin ana nedenlerinden biri, faizsiz yatırım yapma ve faizsiz kaynak bulma yetersizliğidir. Faizsizlik ilkesine göre tasarruf yapmak isteyen bireyler ile aynı ilkeye göre finansman ihtiyacını karşılamak isteyen işletme sahipleri ve girişimciler, alternatif kaynak temini ve yatırım araçlarına erişim sağlamışlardır. Kamu otoritesi açısından sağlanan kazanımlar arasında çeşitli önemli unsurlar bulunmaktadır. Atıl durumda olan yerel kaynakların ekonomiye kazandırılması, 1975 yılında üye olunan İslam Kalkınma Bankası ve İslam coğrafyasında yoğunlaşan finansal iş birliğinin yarattığı sinerji ve kaynak oluşturulmuştur. Gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye'nin ekonomik kaynakların hareketliliğinin hızlandırılması, piyasanın ürün ve hizmet çeşitliliğinin artırılması ve eşitlenmesi, ayrıca faizsiz finans modelinin finansal, ekonomik, sosyal ve siyasal entegrasyonun kolaylaştırılmasında bir katalizör olarak kullanılması gibi unsurlar göze çarpmaktadır (Görmüş vd., 2021).

Türkiye'de faizsiz finans ilkelerine dayalı hizmet sunan ilk kuruluş, 1975 yılında kurulan Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası A.Ş. (DESİYAB)'dir. Ancak, bu bankanın faaliyetleri yalnızca üç yıl sürmüş ve 1978'de sona ermiştir (Özuluca ve Deran, 2009).

2.10. Katılım Bankalarının Türk Bankacılığı İçindeki Yeri ve Geleceği

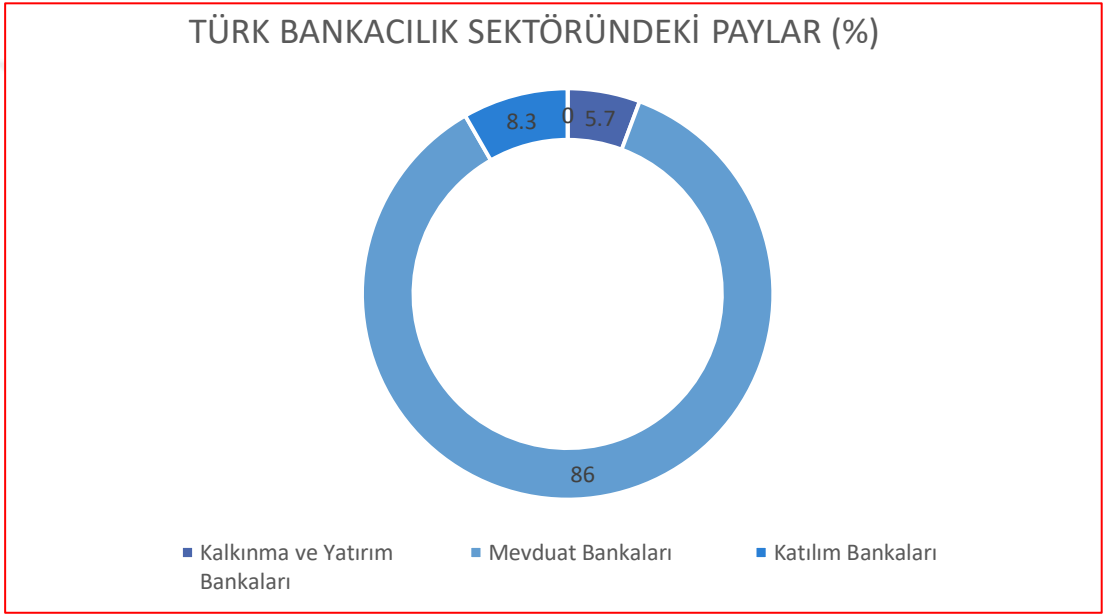
Bu bölümde katılım bankalarının bankacılık sektöründeki yeri, katılım bankacılığının geleceği, katılım bankacılığı sisteminin güçlü ve zayıf yönleri, katılım bankacılığı sistemindeki fırsatlar, Türkiye'deki katılım bankacılığının önündeki problemler, katılım bankalarının Türkiye ekonomisine etkileri konuları incelenmiştir.

2.10.1. Bankacılık Sektöründeki Yeri

2022 yılı, Rusya-Ukrayna savaşının etkisiyle küresel ekonomi için zorlu ve dalgalı bir yıl olmuştur. Küresel büyüme yavaşlamış, finansman maliyeti dünya genelinde artmıştır. Türkiye'deki 6 katılım bankası, reel sektörün aksamadan

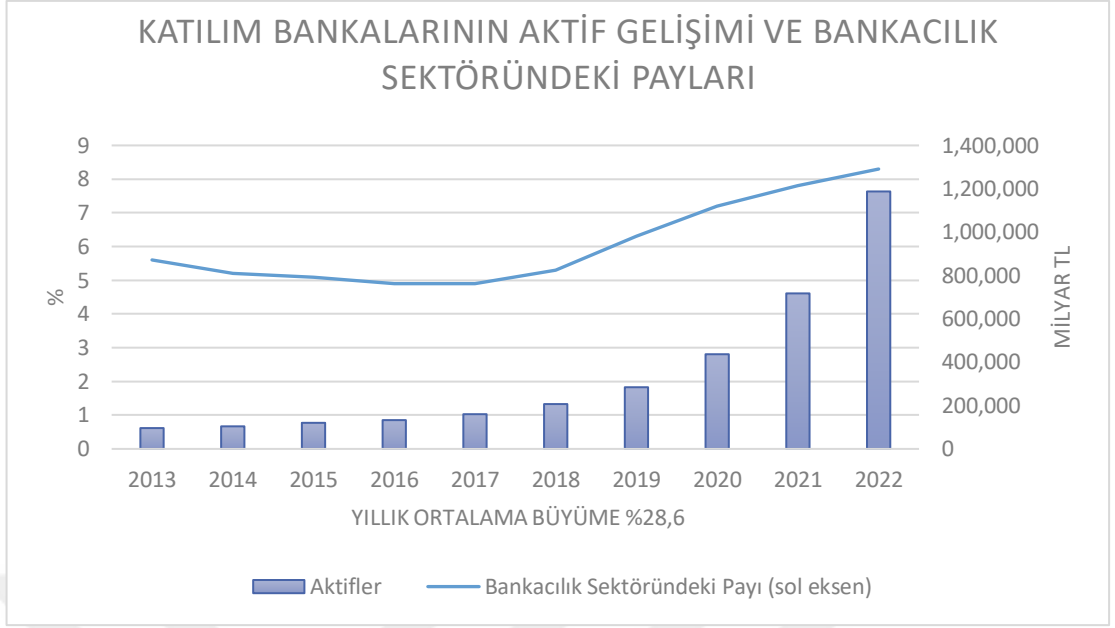
alışmasına katkıda bulunmuş, ekonomik istikrarın korunmasına ve büyümenin devam etmesine yardımcı olmuşlardır.

2022 Aralık itibarıyla bankacılık sektörünün varlıkları içinde, mevduat bankalarının %86'sı, katılım bankalarının %8,3'ü, kalkınma ve yatırım bankalarının ise %5,7'si bulunmaktadır. Katılım bankalarının 2022'de toplam varlıkları %65,6 artarak 1.187,6 milyar TL'ye yükselmiştir. Küresel bankacılıkta giderek genişleyen ve İslami prensiplere dayanan katılım bankaları, faizsiz finansman modelleri aracılığıyla ekonomiye canlılık kazandırarak ekonomik büyümeye katkıda bulunmuştur.

Şekil 0.1. Türk Bankacılık Sektöründeki Paylar

Kaynak: Türk Bankacılık Sektöründeki Paylar, (b.t.), 15.07.2023
https://tkbb.org.tr/uplofads/pages/1689162220_89b0afa1734729cb28c9.pdf.

Şekil 0.2. Katılım Bankalarının Aktif Gelişimi ve Bankacılık Sektöründeki Yeri

Kaynak: Katılım Bankalarının Aktif Gelişimi ve Bankacılık Sektöründeki Yeri, (b.t.), 15.07.2023
https://tkbb.org.tr/uploads/pages/1689162220_89b0afa1734729cb28c9.pdf.

2022'de katılım bankacılığı sektörü, etkileyici bir (%65,6) büyüme kaydederek sürdürülebilir büyüme yolculuğunda önemli bir adım atmıştır. Müşterilerin katılım bankalarına güveni artarak, emanet ettikleri varlıklar 2022'de %60,1 oranında artış göstererek 891 milyar TL'ye yükselmiştir. Aynı dönemde, katılım bankalarının sağladığı fon miktarı %74,3 oranında büyüyerek 643,8 milyar TL'ye ulaşmıştır. Bu başarı, katılım bankacılığının finansal sektördeki önemli rolünü ve büyüme potansiyelini göstermiştir.

Bu göstergelerle anlaşıyor ki Türk ekonomisinin lokomotifi olan bankacılık sektöründe katılım bankacılığı giderek daha fazla pay almıştır. Bilinirliği, güvenilirliği, dijital bankacılığa yatırımını ve rekabet gücünü arttırdıkça toplanan fon büyüklüğü ve katılım bankalarının şube ve personel sayısı artacak ve hak ettiği şekilde piyasada daha fazla söz sahibi olacaktır.

İslami finans sektörü İslam ülkelerinde makro verilerdeki iyileşmeler, yasal düzenlemeler, standartlar ve Müslüman nüfusun teveccühü ile İslam ülkelerinde konvansiyonel finans sektörüne göre çok hızlı büyümektedir (Görmüş vd., 2021).

2.10.2. Katılım Bankacılığının Geleceği

Türkiye’de katılım bankacılığı henüz hak ettiği yeri bulamamıştır. Bankacılık sektöründeki payı sadece %8,3’tir. Oysa Müslüman nüfusun yoğun olduğu diğer ülkelerde bu oran %40’lara kadar çıkmaktadır. Bu, Türkiye için büyük bir potansiyel olduğunu göstermektedir. Katılım bankacılığının büyümesi için kurumsal altyapının güçlendirilmesi, üretim ve yatırımın desteklenmesi, tasarruf bilincinin artırılması ve BDDK ve TKKB gibi kurumların denetim ve teşvikleri gerekmektedir. 2025 yılında %15 paya ulaşmak hedeflenmektedir.

Katılım bankacılığının gelişmesi için yeni oyuncuların sektöre girmesi, mevcut bankaların sermaye artırması, geleneksel bankaların müşterilerine alternatif sunması önemlidir. Ayrıca, yerli sermayenin katılım bankacılığına daha fazla katkı sağlaması, kamu destekli bankaların da rolünü artırması gerekmektedir. Türkiye’de yabancı sermayeli katılım bankalarının çokluğu bu alanda bir engel teşkil etmektedir. Bu faktörler dikkate alınarak yapılacak çalışmalar ile Türkiye’de katılım bankacılığı daha ileri seviyelere ulaşabilir (Özsoy, 2012).

2.10.3. Katılım Bankacılığı Sisteminin Güçlü Yönleri

Türkiye'nin neredeyse tamamını oluşturan Müslüman nüfus, dini inançları ve titizlikleri sebebiyle geleneksel bankacılık sisteminden uzak durma eğilimindedir. İslam'ın faiz karşıtı prensiplerine olan bağlılık, bu kesimin finansal sistemde şüpheci olmasına ve birikimlerini reel ekonomiye entegre etmemesine yol açmıştır. Ancak, 1980'lerde başlayan faizsiz bankacılık sistemi, bu birikimlerin ekonomiye katılmasını sağlamış ve giderek artan bir şekilde katılım bankacılığı sektörünün önemli bir güç haline gelmesini sağlamıştır. Katılım bankalarının özellikle ekonomik krizler karşısındaki dayanıklılığı ve aktiflerindeki fonlarının çoğunun varlıklara dayalı olması gibi özellikleri bu sistemin güçlü özelliklerindendir. Katılım bankalarının diğer bazı güçlü özellikleri şöyle sıralanabilir: (Görmüş vd., 2021).

- Katılım bankacılığının güçlü yönü, işlemlerinin reel ekonomiye uyumlu olması ve dayanak varlıklara dayanmaktadır.
- Temel felsefesi, toplumsal değerler, tarih, kültür, sosyal ve medeniyet mirasıyla uyumlu bir temele dayanmaktadır.

- Katılım bankaları, ölçekten kaynaklı yüksek büyüme oranları yaşayarak sektörde güçlü konumunu korumaktadır.
- Faizsiz kazanç sağlama potansiyeli, özellikle kıymetli maden ürünlerinde katılım bankacılığının öne çıkmasını sağlamaktadır.
- İşlemlerden alınan düşük komisyon ve masraflar, konvansiyonel bankalara göre katılım bankalarının avantajlı olmasını sağlamaktadır.
- Katılım bankacılığı, ekonomik krizlerde nispeten daha az etkilenmesiyle güvenilir bir sektör olarak bilinmektedir.
- Ek olarak, işlemlerin faizsizlik esasına göre yürütüldüğünün denetlenmesi, katılım bankacılığının benzersiz özelliklerinden bir olmaktadır.

2.10.4. Katılım Bankacılığı Sisteminin Zayıf Yönleri

Katılım bankalarının işleyişinde faizin olmaması ve genellikle inançlı kesimin bu bankalara ilgi göstermesi müşteri potansiyeli bağlamında zayıf yönleri arasındadır.

Bazı zayıf yönler şöyle sıralanabilir (Sümer ve Onan, 2015).

- Katılım bankaları, faiz taahhüdünde bulunamadıklarından yatırımcılar arasında belirsizlik yaratabilmektedir.
- Nakdi fonlamalarını taksitlendirme yöntemiyle yaparlar ve bu süreçte kâr paylarını dağıtırlar. Ancak bu dağıtımlar konvansiyonel bankalardaki kâr paylarına kıyasla daha düşük olabilir ve süreç daha uzun sürebilmektedir.
- Katılım bankalarının firmaların alacaklarını gününde tahsil edememe sorunu ile karşılaşması mümkün olmaktadır.
- Bazı sektörlerdeki gayri resmi satışlar, katılım bankalarının nakdi fonlama yapmasını zorlaştırmaktadır.
- Katılım bankacılığında muamele fatura karşılığında yapıldığından işlemler diğer bankalara göre daha fazla zaman alabilmektedir.

Katılım bankalarının diğer zayıf yönlerini şöyle sıralayabiliriz: (Görmüş vd., 2021).

- Katılım bankalarının büyümeyi sınırlayan sermaye yetersizliği, sektörün gelişimini engellemektedir.

- Geleneksel dağıtım kanallarının yeterince olgunlaşmamış olması, katılım bankalarının geniş kitlelere ulaşmasını zorlaştırmaktadır.
- Volatilitenin yüksek olduğu dönemlerde kâr dağıtım mekanizmasının geleneksel bankalara göre daha fazla etkilenmesi, riskleri arttırmaktadır.
- İslam hukukuna uyum zorunluluğu, ürün bazında rekabet zorlukları yaratabilmektedir.
- Sermaye piyasası ve hazine ürünlerinde çeşitlilik ve derinlik eksikliği, katılım bankalarının çeşitli ürünler sunma konusunda kısıtlanmasına neden olmaktadır.
- Katılım bankalarının yoğunlaştığı belirli yöntemler, çeşitliliği azaltabilmektedir.
- Katılım bankacılığı uygulamalarında yeknesaklık eksikliği, sektördeki belirsizlikleri artırabilmektedir.
- Akademik çalışmaların yetersiz olması, sektörün gelişimini sınırlayabilmektedir.
- Katılım bankacılığının çalışma esasları ve ürünleri toplum tarafından anlaşılmamaktadır.
- Faizsiz finans terimlerinin farklı dillerde kullanılması, iletişim sorunlarına neden olabilmektedir.
- Medya ve diğer paydaşların katılım bankacılığı sektörüne yeterince ilgi göstermemesi, sektörün farkındalığını düşürmektedir.
- Katılım bankacılığının dini sebepler dışında tercih edilme nedenlerine ilişkin iletişim eksikliği, müşterilerin bilinçli seçimler yapmasını zorlaştırmaktadır.

2.10.5. Katılım Bankacılığı Sistemindeki Fırsatlar

Katılım bankalarının stratejik çalışmaları ve sektörün büyüme eğilimi ile birlikte, kamu kurumlarının genişleyen çalışma alanları, katılım bankalarının yeni ürünler geliştirmesine ve mevcut ürünleri faizsiz olarak uyarlamasına olanak tanımıştır. Bu durum, katılım bankalarının inovasyon ve değişime açık bir yaklaşım sergilemelerine ve müşterilere daha çeşitli ve faizsiz finansal ürünler sunmalarına yardımcı olmuştur.

Bununla beraber faizsiz bankacılık sisteminin önündeki bazı fırsatları şöyle sıralamak mümkündür (Görmüş vd., 2021).

- Dijital teknolojinin gelişmesi, katılım bankalarının şubeleşme masraflarını azaltmasına olanak tanımaktadır.
- Kamunun sektörü destekleyici politikaları ve kamusal sermaye girişleri, katılım bankalarının büyümesini teşvik etmektedir.
- Ortak ATM, ortak POS ve kart gibi süreçlerde iş birliği imkânları, katılım bankalarına daha kolay ve etkin bir şekilde hizmet sunma şansı vermektedir.
- Türkiye'nin demografik yapısı, katılım bankacılığının potansiyel müşteri kitlesinin genişlemesine yardımcı olmaktadır.
- İslam ülkeleri ile artan dış ticaret imkânları, katılım bankaları için uluslararası iş birlikleri ve büyüme fırsatları sunmaktadır.
- İstanbul'un Finans Merkezi olma vizyonu, katılım bankacılığının küresel veya bölgesel faizsiz finans merkezi olma potansiyelini artırabilmektedir.
- Düşük seviyede kayıtlı yurt içi tasarruf oranları, katılım bankalarının kaynak çekme fırsatını artırabilmektedir.
- Pazarlanmamış veya yeterince kullanılmamış ürün ve hizmetlerin varlığı, sektörde büyüme potansiyeli sunabilmektedir.
- Alternatif iletişim kanallarının yaygınlaşması, katılım bankalarının müşterilere daha iyi erişmesine yardımcı olabilmektedir.
- Genç neslin girişimcilik ve start-up eğilimi, katılım bankaları için yeni müşteri kitlesi kazanma fırsatları oluşturabilmektedir.

2.10.6. Türkiye'deki Katılım Bankacılığının Önündeki Problemler

Klasik bankalar ile iktisadi sistemde rekabet eden ve aslında sistemin hem tamamlayıcısı ve bir yönü ile de alternatifi sayılan katılım bankalarının yaşadığı birtakım sorunlar vardır.

Katılım bankaları, mevzuatla ilgili sorunlarla karşı karşıyadır. Bankalar Kanunu'ndaki değişikliklerle uzun bir mevzuat süreci yaşamışlardır. Bu da olumsuz etkiler yaratmıştır. Katılım bankalarının işleyiş prensiplerine uygun olan girişimcilerin

sayısının kısıtlı olması, etkili tanıtım yapılamaması ve sunulan finansal araçların kısıtlı olması gibi konular, önemli sorunlar arasında yer almaktadır. Bu kurumlar, kendilerini etkin bir şekilde ifade edememekte ve finansal enstrümanlar açısından sınırlı bir yelpazede faaliyet göstermektedirler. Kuruluş aşamasında finansal enstrüman çeşitliliği yeterince göz önünde bulundurulmamış ve kısıtlı bir çerçevede düşünülmüş gibi görünmektedir (Özgür, 2007).

Mevduat bankalarının katılım bankalarını rakip olarak görmesi ve potansiyel bir tehdit olarak algılaması, katılım bankaları üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olabilmektedir. Ancak, katılım bankaları aslında mevduat bankalarının rakibi değil, tamamlayıcı kurumlardır. Temel amaçlarından biri, ekonomiye yastık altı para girişini sağlamaktır ve bu fonların büyük bir kısmı faiz hassasiyeti olan kesimin birikimlerinden oluşmaktadır (Özgür, 2007).

Ölçek ekonomisi avantajına sahip konvansiyonel bankaların gücünün artması, katılım bankaları için rekabet zorluğu yaratmaktadır.

Ayrıca katılım bankalarının önündeki bazı problemleri şöyle sıralanabilir: (Görmüş vd., 2021).

- ❖ Artan borçlanma maliyetleri, katılım bankalarının fon kaynaklarına erişimini kısıtlayabilmekte,
- ❖ Ekonomik olumsuzluklar, katılım bankalarının aktif kalitesini olumsuz etkileyebilmekte,
- ❖ Bürokrasinin etkin rolü ve siyasetteki değişkenlik, sektörün gelişimine engel olabilmektedir.

2.10.7. Katılım Bankalarının Türkiye Ekonomisine Etkileri

Katılım bankacılığı, geleneksel bankacılıktan farklı olarak kredileri nakit olarak değil, üretim ve ticarete dayalı reel ekonomik faaliyetlere yönlendirerek kullanırmaktadır. Bu sayede, katılım bankalarının büyük bir kısmı reel sektöre yönlendirilen kaynakları ekonomi için önemli bir fonksiyon üstlenmektedir. Dünya genelinde ve Türkiye özelinde, katılım bankaları borç temelli finansman modellerinden ortaklık esaslı finansman modellerine doğru bir geçiş yaşamaktadır. Bu değişimle birlikte, mudarebe ve müşareke gibi ortaklık esaslı finansman yöntemlerinin

yaygınlaşması, reel sektöre ve özellikle KOBİ'lere finansman sağlamak için önemli bir alternatif oluşturmaktadır (Durmaz, 2022).

Ekonomik istikrarsızlık ve yüksek enflasyon dönemlerinde katılım bankalarının, murabaha gibi faizsiz finansal ürünleri daha yoğun şekilde kullanmaktadır. Ancak ekonominin istikrarlı olduğu dönemlerde ortaklığa dayalı finansman yöntemlerinin daha fazla tercih edileceği ve ekonomik kırılganlıkların büyük ölçüde azalacağı öngörülmektedir. Bu durumun katılım bankaları aracılığıyla reel sektöre olumlu yansımaları olması beklenmektedir.

Katılım bankaları, faiz yasağı nedeniyle birikimlerini faizli hesaplarda değil, ekonomiye katkı sağlayacak yatırım araçlarında değerlendirmeyi tercih eden büyük bir kitle tarafından tercih edilmektedir. Bu bankalar, ellerindeki fonları devlet iç borçlanma senetleri gibi faiz kazancı olan alanlarda değil, reel sektöre yatırım yaparak ekonomiye katkı sağlamaktadır. Bu durum, reel sektörün gelişimini ve istihdam artışını teşvik etmeleri nedeniyle katılım bankalarının önemli bir rolü olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca, katılım bankacılığı sosyal ihtiyaçları karşılamasıyla ve sosyal yardımlaşmayı destekleyecek faaliyetlerde bulunmasıyla mevduat bankalarından farklılaşan bir işlevi yerine getirmektedir.

Katılım bankalarının sağladığı fonların reel ekonomi üzerindeki uzun vadeli etkilerini analiz eden bulgular, dikkate değer sonuçlar ortaya koymaktadır. Araştırmalar, katılım bankalarının düşük fon miktarlarıyla sanayi üretim endeksi üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığını ortaya koyarken, ihracat ve ithalat miktarı ile reel sektör güven endeksi üzerinde olumlu etkisi olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, katılım bankalarının yüksek fon miktarlarıyla sanayi üretim endeksi, ihracat ve ithalat miktarı ile reel sektör güven endeksini olumlu yönde etkilemektedir. Düşük fon miktarı rejiminde, sanayi üretim endeksi, ihracat, ithalat ve reel sektör güven endeksinde uzun vadeli kalıcı sapmalar tespit edilirken; yüksek fon miktarı rejiminde, söz konusu göstergelerdeki sapmaların uzun vadeli olarak ortadan kalktığı ve dengenin yeniden sağlandığı görülmektedir. (Çalış ve Kaya, 2022).

Elde edilen bulgular özellikle yüksek fon miktarının olduğu dönemlerde katılım bankalarının reel ekonomi üzerinde belirgin bir etkiye sahip olduğunu ve ekonomik göstergelerdeki dengesizlikleri düzeltmede kritik bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, katılım bankacılığının gelişimine odaklı politikalar,

ekonomik büyümeye önemli katkılar sağlayabilmektedir. Ancak, katılım bankalarının finans sektöründeki payının hâlâ istenen seviyede olmadığı belirtilmektedir. Bununla birlikte, katılım bankalarının topladıkları fonların büyük bir bölümünü reel sektöre yönlendirerek ekonomiye önemli bir katkı sağladığı vurgulanmaktadır.

Ayrıca katılım bankacılığı sistemi Türkiye ekonomisi üzerine şöylece etkileri sıralanabilir: (Doğan, 2008).

- Bankacılık sistemine verimlilik kazandırmakta,
- Dengeli ve sağlıklı bir ekonomik yapı oluşturmak için temel oluşturmakta,
- Yabancı kaynakların transferini kolaylaştırmakta,
- İhracat ve ithalat finansmanında önemli bir rol oynamakta,
- Ekonomideki âtıl fonları değerlendirerek kriz dönemlerinde hasarı minimize etmekte,
- Reel ekonomiye fon sağlayarak ekonomik büyümeye destek olmaktadırlar.

2.11. Literatür Taraması

Yapılan çalışma ile benzerlik gösterip literatürde yer alan bazı çalışmalara aşağıdaki Tablo 2.3.'te yer verilmiştir.

Tablo 0.3. Katılım Bankası Algısı ile İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Yazarlar ve Yıl	Çalışmanın Adı	Yöntem ve Sonuçlar
Özsoy, vd. (2013)	Türkiye'de Katılım Bankalarının Tercih Edilme Sebepleri: Ampirik Bir Tetkik	Araştırmada Bolu ilindeki üç farklı katılım bankası müşterileri arasından seçilen 217 kişiye anket uygulanmıştır. Çalışmanın sonucunda; müşterilerin katılım bankalarını tercih etmelerinin en önemli nedeninin hizmet/ürün kalitesi olduğu belirlenmiştir. Ardından sırasıyla imaj ve güven, personel kalitesi, dini/çevresel motivasyonlar faktörleri gelmektedir.
Türkan ve Arpacık (2017)	Din Görevlilerinin Katılım Bankacılığına Bakış Açısı: Bingöl İlinde Bir Uygulama	Bingöl ilinde din görevlilerine yönelik yapılan araştırma sonucunda, din görevlilerinin ihtiyaç durumunda katılım bankacılığına başvuracaklarını, ancak gerçekleştirilen işlemlerin İslami prensiplere uygun olmadığını ve faizli işlemlere benzer olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir. Ek olarak, katılım bankalarının din görevlileri arasında yeterince tanınmadığı ve İslami finans

		kavramlarının anlaşılmasının zayıf olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.
Gökçen ve Gönen (2017)	Katılım Bankalarının Finans Sektörü İçindeki Yeri ve Katılım Bankalarına Yönelik Müşteri Algısı	Araştırmada, Ege Bölgesi Sanayi Odası'na bağlı faaliyetlerini yürüten 33 firmanın katılım bankalarına yönelik algılarını anket yöntemiyle ölçmeye çalışılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda, ele alınan firmalar bazında katılım bankalarının geleneksel bankalardan pek farkının olmadığı, katılım bankacılığı faaliyetlerinin geleneksel bankacılık faaliyetlerinin bir dönüşümü olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, firmalar, banka seçiminde ekonomik kazanç sağlamayı öncelemektedir.
Anaç ve Kaya (2017)	Bireysel Müşterilerin Katılım Bankacılığını Tercih Etmesini Etkileyen Faktörler	Araştırma verileri 423 kişiye anket uygulanarak elde edilmiştir. Elde edilen neticeye göre katılım bankası ve faizsiz kurum olarak imajı ve popüleritesi, dini hassasiyetlerin yönlendirmesi ve banka çalışanlarının müşterilere karşı davranışları bireysel müşterilerin katılım bankasını tercih etmede önemli sebep olarak saptanmıştır.
Durak vd. (2017)	Banka Seçiminde Müşteri Tercihleri: Katılım Bankaları Üzerine Ampirik Bir İnceleme	Bolu, Düzce ve Zonguldak illerinde yapılan araştırmada anket tekniğinden yararlanılmıştır. En etkili neden olarak da şube personeli ile yakın ilişkiler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Sakınç vd. (2018)	Katılım Bankalarına Yönelik Yatırımcı Algısı: Çorum İli Örneği	Bu araştırma, katılım bankalarında tasarruflarını değerlendiren yatırımcıların bu finans kurumlarını tercih etme sebeplerini incelemek üzere gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verileri, Çorum il merkezindeki Katılım Bankası müşterilerine yöneltilen anketlerden elde edilmiştir. Analizler sonucunda, bu bankaların İslami prensiplere uygun olması, daha güvenilir bulunması, kredi ve geri ödeme olanaklarının diğerlerine kıyasla daha avantajlı olması gibi nedenlerle tercih edildiği bulgularına ulaşılmıştır.
Öndeş vd. (2018)	Katılım Bankalarının Kredi Kullananlar Açısından Tercih Edilmeme Sebepleri: Atatürk Üniversitesi Akademisyenleri Üzerine Bir Uygulama	Bu çalışma, Atatürk Üniversitesi'ndeki öğretim üyeleri üzerinde yürütülmüştür. Ürün çeşitliliğinin sınırlı olması, finansman maliyetlerinin yüksek olması, şube ve ATM ağının kısıtlı olması gibi faktörler, doğrudan finansman ihtiyacının karşılanamaması, katılım bankalarını tercih etmeme nedenleri olduğu bulgusu elde etmiştir.
Yanık ve Sümer (2019)	Akademisyenlerin İslami Bankacılık Algısı	Bu araştırmadan; İslami esaslara göre oluşturulan katılım bankacılığı sisteminin

		geleneksel bankalara benzerliğinin olup olmadığı ve kâr payı üzerinden yapılan işlemlerin İslami esaslara uygunluğunun İlahiyat Fakültesi öğretim üyeleri tarafından nasıl değerlendirildiğini ölçmek amaçlanmıştır. Araştırma, akademisyenlerin katılım bankacılığına ilişkin sık sorulan sorularda kararsız olduğunu göstermektedir. Anketi cevaplayan akademisyenler katılım bankacılığının İslami usul ve esaslara uygun olarak tasarlandığını, geliştiğini, bu usul ve esasları yansıttığını ve geleneksel bankacılıktan ayrıştığını ifade etmemiş bu hususlarda kararsız kaldıklarını beyan etmişlerdir
Tekin (2019)	Üniversite Öğrencilerinin Katılım Bankacılığına Yönelik Bilgi, Algı ve Farkındalık Düzeyleri ve Tercihlerine Etkisi.	Araştırmada 293 üniversite öğrencisine anket uygulamıştır. Çalışma sonucunda, bilgi ve farkındalık düzeylerinin oldukça düşük olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca, çalışma sonucunda, alınan finans dersi sayısı arttıkça öğrencilerin katılım bankaları ile ilgili bilgi düzeylerinin arttığı bulgularına rastlamışlardır.
Gürbüz vd. (2020)	Kurumsal Banka Müşterilerin Katılım Bankalarına Yönelik Algıları Üzerine Bir Alan Araştırması.	Bu çalışmanın amacı, Kahramanmaraş Sanayi ve Ticaret Odası'na (KMSTO) bağlı 58 büyük ölçekli işletmenin katılım bankalarına ilişkin algılarının anket yöntemiyle incelenmesidir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre, işletmelerin demografik özellikleri ile hizmet, din, finans ve tanınma boyutları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Ankete katılan işletmelerin katılım bankası tercihlerinde en belirleyici faktörlerin sırasıyla, hizmet ve finans boyutları olduğu ortaya çıkmışken, bunları din ve tanınma boyutları takip etmektedir.
Dilek (2021)	Katılım Bankacılığı Tercihini Etkileyen Faktörler: Rize Örneği.	Araştırma, katılım bankacılığı tercihinde etkili olan faktörlerin tespit edilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Uygulamada kullanılacak verilerin temini için 652 birey ile online anket gerçekleştirilmiştir. Cinsiyet, eğitim durumu, aylık ortalama gelir, eşin çalışma durumu, yaş, ikamet edilen yer, faize karşı hassasiyet ve dini konularda hassasiyet kendilerinin katılım bankacılığı tercihinin etkilediği bulgularına ulaşılmıştır.
İşcan ve Kaya (2021)	Bireysel Müşterilerin Kredi Kullanımlarında Katılım Bankalarını Tercih Etme Sebepleri	Bu araştırma, bireysel müşterilerin kredi kullanımında katılım bankalarını seçme motivasyonlarının belirlenmesini hedeflemiştir. Elde edilen verilere göre, bireylerin kredi kullanımında katılım

	Üzerine Bir Araştırma: Bolu Örneği.	bankalarını tercih etmelerini en çok etkileyen faktör; faizsiz bankacılık yaklaşımıdır. Araştırmada, bireysel müşterilerin kredi kullanımında, katılım bankalarını tercih etme kararlarını demografik özelliklerin etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.
Ayata (2023)	Bireysel Müşterilerin Fon Kullanımında Katılım Bankalarını Tercih Etme Nedenleri Üzerine Şanlıurfa İlinde Bir Araştırma	Araştırmacı Şanlıurfa ilinde yüz yüze ve online olarak yaş, meslek, gelir durumu vb. demografik faktörlerin katılım bankalarını terci etme nedenleri arasında bağlantı olup olmadığını tespit amacıyla yaptığı anket sonucunda cinsiyet, medeni durum, yaş, meslek, gelir durumunun katılım bankalarını tercihte anlamlı bir bağlantı bulunmuş, eğitim durumunda ise bir farklılık görülmemiştir.
Ainorrofique (2023)	İslami Bankacılık Seçim Kriterleri: Analitik Ağı Kullanan Endonezya Örneği	Bu çalışma, 2019'dan 2023'e kadar hizmette etik davranışa ilişkin araştırma makalelerinin, yayınlanma yılına, kullanılan teorilere ve araştırma değişkenlerine odaklanarak niteliksel bir haritasını çıkarmıştır. Analize Google Akademi'de akredite dergilerden toplam 100 makale dahil edilmiştir. Araştırmadan etik davranış ve İslami bankacılık teorisi veya konusunun İslami bankaları seçim nedeni olduğu sonucuna varılmıştır.
Orhan (2023)	Türkiye’de Katılım Bankacılığının Temel Problemleri ve Bunlara Yönelik Çözüm Önerileri: Bir Literatür Taraması ve Mülakat Çalışması	Araştırmacı, İstanbul ve Kayseri şehirlerinden toplam 23 kullanıcı ve 5 çalışan ile literatür araştırması ve e-posta yoluyla mülakat yapmıştır. Bunun neticesinde son on yıllık süreç içerisinde literatürde ifade edilen problemlerin birçoğunda günümüze kadar herhangi bir değişikliğin olmadığını tespit etmiştir. Katılımcıların yetersiz bilgi ve inanca sahip olmasını en göze çarpan problem olarak tespit etmiştir.
Özenli (2024)	Üniversite Öğrencilerinin Katılım Bankacılığı Algısı Üzerine Bir Alan Araştırması	Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi’nde eğitim gören 775 öğrenciye yaptığı anketten Kruskal-Wallis H testi ve Mann-Whitney U testinden yararlanarak elde ettiği verilerin analizinde sonuç olarak üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığına ilişkin algı, tutum ve bilgi düzeyleri ile demografik özellikleri arasında anlamlı farklılıklar bulunduğunu tespit etmiştir. Ayrıca katılımcıların katılım bankaları ile ilgili ne olumlu ne de olumsuz bir düşünceye pek sahip olmadığı sonucuna varmıştır.

2.12. Konvansiyonel Bankalar ile Katılım Bankalarının Genel Değerlendirmesi

Kapitalist ekonomik sisteminin bir ürünü olan konvansiyonel bankalar, fon toplama ve dağıtma yöntemlerinde ve tüm faaliyetlerinde faizi merkeze almış tüm sistem faiz üzerine kurgulanmıştır. Bu kurgu varlıkların üreticilerden ve yoksullardan alınarak zenginlere geçmesine sebep olmuştur. Bu durum da toplumsal kaos ve krizlere ortam hazırlamıştır.

Faizin kolayca spekülasyon aracı olarak kullanılabilmesi, toplumlarda güvensizliğe neden olmuş ve insanların bir kısmında ise çalışmadan para kazanabileceği gibi bir düşünceyi ortaya çıkarmıştır.

Konvansiyonel bankacılık, insanın refahını ve felahını umursamamış, aşırı servet birikimini, önemli bir kısmın mutsuzluğuna ve zararına sebep olsa bile kâr maksimizasyonunu hedefe koymuştur. Yasal çerçeveye uyan tüm yolları meşru saymıştır. Netice itibariyle mutlu bir azınlığın yanında kocaman mutsuz bir kitle meydana gelmesine sebep olmuştur.

İslam hukukunu esas alan katılım bankalarına göre ise faiz haksız bir kazançtır. Tüm bankacılık faaliyetleri bu haksız kazançtan uzak tutulmalıdır. Tüm bankacılık faaliyetlerini faiz başta olmak üzere İslam'ın koyduğu emir ve yasaklara göre ve vicdanın hakemliğinde sürdürmesi gerekmektedir.

İnsanın refahını ve felahını merkeze alan katılım bankacılığı, nimet ve külfetin, kâr ve zararın dengeli dağıtılmasını amaçlamakta ve tüm işlemlerinde adalet başta olmak üzere İslam'ın temel ilkelerine göre faaliyet sürdürmeye çalışmaktadırlar. Netice itibariyle hiç olmazsa insanların büyük çoğunluğunun saadet içinde bir hayata sahip olmasına katkı sunmaktadırlar.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EĞİTİM ÖRGÜTLERİNİN KATILIM BANKACILIĞI FAALİYETLERİNE

BAKIŞI: BİNGÖL İLİ ÖRNEĞİ

Bu bölümde yaptığımız araştırmanın amacı, önemi, varsayım ve sınırlılıkları, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, araştırma modeli ve hipotezleri, pilot çalışma, metodoloji ve bulgular ele alınmıştır.

3.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmada eğitim örgütleri çalışanlarının katılım bankacılığı faaliyetlerine bakış açılarının genel algı, hizmet kalitesi algısı ve finansal algı boyutlarında tespit edilmesi, ikinci olarak; genel algı boyutunun, hizmet kalitesi algısı ve finansal algı boyutu üzerinde etkisinin olup olmadığı ortaya konulması, üçüncü olarak; genel algı, hizmet kalitesi algısı ve finansal algı arasındaki ilişkinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

3.2. Araştırmanın Önemi

Katılım bankalarının Türkiye’de ve dünyada bankacılık ve finans sektörü içerisinde önemi büyüktür ve giderek artmaktadır. Geleneksel bankalar ile çalışmak istemeyen müşteriler gerek inanç gerek etik değerler ya da diğer nedenlerden dolayı katılım bankalarını tercih etmektedirler. Kamu kesimi ücretli çalışanlarından eğitim örgütlerinin nicelik bakımından ciddi bir sayısı olması nedeniyle bu kesimin katılım bankaları ile ilgili algılarını tespit etmek sektörün geleceği açısından fevkalade önem taşımaktadır. Araştırmamızın önemi de buradan kaynaklanmaktadır. Ayrıca bu kapsamda yapılan çalışma sayısının çok sınırlı olması nedeni ile buradan elde edilecek verilerin hem sektöre hem de sonraki çalışmalara kaynak olması araştırmayı önemli kılmaktadır.

3.3. Araştırmanın Varsayımları ve Sınırlılıkları

Araştırmanın ön kabulleri şunlardır:

- Evrenin araştırma örnekleme ile temsil edildiği,
- Katılımcıların sorulara gerçek durumlarını yansıtan cevaplar verdiği,
- Araştırmanın amacına uygun ölçekler ve yöntemlerin kullanıldığı,

- Araştırmanın hedefine uygun olan istatistiksel analizlerin kullanıldığı varsayılmıştır.

Araştırmanın sınırlılıkları ise şunlardır:

- Ortaya çıkan bulgular, kullanılan ölçekler ve araçlarla sınırlıdır.
- Araştırma sadece Bingöl il sınırları içerisinde çalışan öğretmenlerle sınırlıdır.
- Yaptığımız araştırma ile ortaya çıkan bulgulardan ulaşılan sonuçlar ve sunduğumuz öneriler araştırmanın evreni ve örneklemini ile sınırlıdır.

3.4. Evren ve Örneklem

Bu araştırma Bingöl il sınırları içerisinde görev yapan öğretmenlerin katılım bankacılığı ile ilgili algısını belirlemek hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda anket çalışması yapılmıştır. Araştırmada betimsel tarama yöntemlerinden biri olan genel tarama modeli kullanılmıştır. Ayrıca araştırmada nicel veri toplama araçları kullanılmıştır. Genel tarama modelleri şöyle ifade edilebilir: Birçok elemandan oluşan bir evrende, evrenin genel bir değerlendirmesini yapmak için evrenin tamamı veya ondan alınacak bir grup örnek veya örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2007).

Çalışmanın kapsamı içindeki evrene tam anlamıyla erişilememesi, maliyet ve zaman kısıtlamaları nedeniyle evreni temsil edebilecek bir örneklemin seçilmesi tercih edilmiştir. Örneklem; belirli bir evrendeki birimler arasından sistematik bir şekilde belirlenen ve evreni temsil ettiği varsayılan daha küçük kümedir. Araştırmada, tesadüfi olmayan örneklem tekniklerinden biri olan kolayda örneklem yöntemi kullanılmıştır.

Evren ve örneklemle ilgili bilgiler (bu sayı öğretmenlerin atama ve yer değiştirme dönemleri itibarı ile değişiklik göstermekle beraber) aşağıda verilmiştir:

Tablo 0.1. Bingöl İl ve İlçelerindeki Öğretmen Sayıları

Bingöl Merkez Öğretmen Sayısı	2514
Genç İlçesi Öğretmen Sayısı	497
Solhan İlçesi Öğretmen Sayısı	538
Karlıova İlçesi Öğretmen Sayısı	452
Adaklı İlçesi Öğretmen Sayısı	106
Kığı İlçesi Öğretmen Sayısı	56
Yedisu İlçesi Öğretmen Sayısı	39
Yayladere İlçesi Öğretmen Sayısı	15

Toplam Öğretmen Sayısı	4215
-------------------------------	-------------

Araştırma kapsamında Bingöl il sınırları içinde çalışan öğretmenlere toplam 395 anket uygulaması yapılmıştır. Anket cevapları tutarlı olduğu için tamamı değerlendirmeye alınmıştır.

3.5. Veri Toplama Araçları

Araştırmaya konu olan Bingöl ilinde görev yapan öğretmenlerin katılım bankaları hakkındaki algıları ile ilgili veriler yaygın olarak kullanılan veri toplama yöntemlerinden anket yöntemi ile elde edilmiştir. Anket formunun hazırlanma esnasında katılım bankaları konusunda uzman kişilerden yardım sağlanmıştır. Bu görüşler çerçevesinde elde edilen anket sorularının çalışmanın hedefine ulaşmasına katkı sunmasına özen gösterilmiştir.

Uygulanan anket dört bölümden oluşmaktadır. Anketin ilk bölümünde; katılımcıların demografik özellikleri (medeni durum, cinsiyet, yaş, eğitim durumu vb) özelliklerini belirlemeyi amaçlayan sorular yer almaktadır. Anketin ikinci bölümünde; katılımcıların katılım bankaları ile ilgili genel algısını saptamaya yönelik sorulara yer verilmiştir. Anketin üçüncü bölümünde; katılımcıların katılım bankaları hizmet kalitesi algılarını ölçmeye yönelik anket soruları yer almıştır. Anketin dördüncü bölümünde; katılımcıların katılım bankalarına yönelik finansal algılarını tespit etmeyi sağlayacak anket sorularına yer verilmiştir. İkinci, üçüncü ve dördüncü bölümlerde veri toplama aracı olarak kullanılan anket ölçeği cevapları 5’li likert (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Ne katılıyorum Ne Katılmıyorum, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum) şeklinde alınmıştır. Araştırmada kullanılan anket formu Ek 1’de sunulmuştur.

Tablo 0.2. 5’li Likert Ölçeğine Göre Aritmetik Ortalamaların Değerlendirme Aralığı

Aralık	Seçenek
1,00-1,80	Kesinlikle Katılmıyorum
1,81-2,60	Katılmıyorum
2,61-3,40	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum
3,41-4,20	Katılıyorum
4,21-5,00	Kesinlikte Katılıyorum

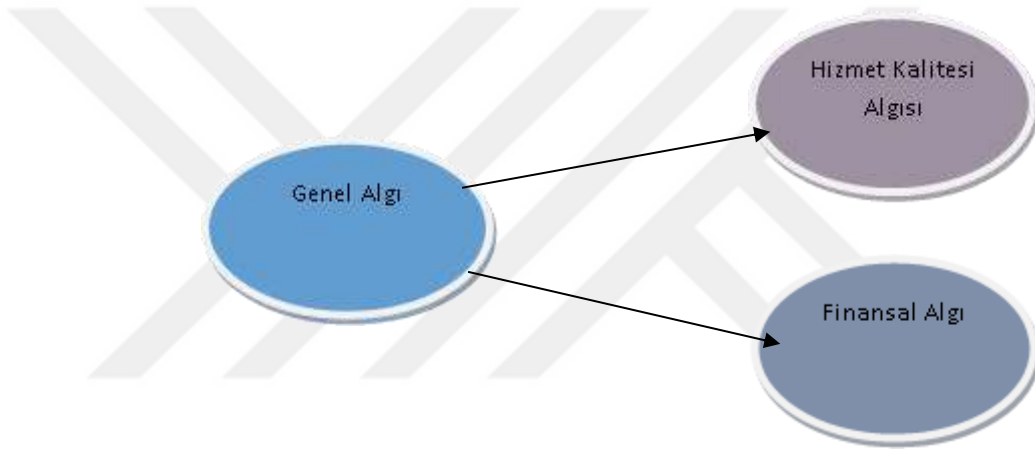
Kaynak: Baş, T. (2013). *Anket nasıl hazırlanır. Nasıl uygulanır.* Seçkin Yayıncılık.

Anket sorularına verilen cevapların değerlendirilmesinde Tablo 3.2'deki aralıklar kullanılmıştır. Aralıkların eşit olduğu düşünülmüş, aritmetik ortalamalar için puan aralığı 0,80 olarak bulunmuştur. (Puan Aralığı = (En Yüksek Değer – En Düşük Değer) / 5 = (5 – 4) / 5 = 4/5 = 0,80). Bu hesaplama göre aritmetik ortalamaların değerlendirme aralığı Tablo 3.2'de verilmiştir.

3.6 Araştırma Modeli ve Hipotezleri

Araştırma kapsamında model oluşturulmuş olup bu model aşağıda belirtilen hipotezler ile test edilmiştir.

Model

Şekil 0.1 Araştırma Modeli

Hipotezler

H_1 Genel algının hizmet kalitesi algısı üzerinde pozitif yönlü etkisi vardır.

H_2 Genel algının finansal algı üzerinde pozitif yönlü etkisi vardır.

H_3 Genel algı ile hizmet kalitesi algısı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır.

H_4 Genel algı ile finansal algı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır.

H_5 Hizmet kalitesi algısı ile finansal algı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır.

3.7. Verilerin Analizi

Araştırma verileri SPSS paket programı kullanılarak analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Araştırmada kullanılan ölçek bu çalışma kapsamında ilk defa oluşturulmuştur. Bu bağlamda ölçeğin geçerlilik ve güvenirliliğinin ölçülmesi için Pilot çalışma yapılmıştır. Pilot çalışma kapsamında elde edilen verilerin güvenirliliği Cronbach's Alpha katsayısı ile ölçülmüştür. Geçerliliği ise keşfedici faktör analizi ile ölçülmüştür. Geçerliliği ve güvenirliliği uygun bulunan ölçek ile toplanan verilerin analizlerinde sırasıyla şu analizler yapılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik ve bazı kişisel özelliklerine göre dağılımı frekans ve yüzde yöntemleriyle sunulmuştur. Güvenirlik analizi, normallik testi, keşfedici faktör analizi (KFA), doğrulayıcı faktör analizi (DFA), frekans analizi, tanımlayıcı istatistik analizi, korelasyon analizi ve yol analizi uygulanmıştır.

3.8. Pilot Çalışma

Araştırmalarda pilot çalışma sıklıkla yapılmaktadır. Pilot çalışmalar hazırlanmış olan anket sorularının henüz örnekleme uygulamadan önce küçük bir gruba uygulanarak ne derece güvenilir ve geçerli olduğunu anlayabilme çabasıdır. Sorularda istenilen sonuçları ölçmeyen veya istenmeyen bir sonuca götüren maddeler kolaylıkla belirlenebilmekte, düzeltilmekte veya çıkarılmaktadır. Araştırmamızda Bingöl ilinde çalışan 50 kişilik bir öğretmen grubuna pilot çalışma yapılmıştır. Ortaya çıkan sonuçlar analiz edildiğinde anketin katılımcılara uygulanmasının uygun olduğu değerlendirilmiştir.

Araştırmada pilot çalışma kapsamında gerçekleştirilen KFA sonuçları, faktör yükleri, açıklanan toplam varyans, öz değer, KMO ve Barlett testi sonuçlarıyla birlikte aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3.3. Pilot Çalışma Keşfedici Faktör Analizi

KAF, değişkenleri ifade eder, özetler ve yönetilebilir düzeyde faktörleri belirlemek için kullanılır. KFA'nin uygulanabilmesi için bazı ön şartlar mevcuttur. Bunlar arasında şunlar bulunmaktadır (Gürbüz ve Şahin, 2017).

- KFA parametrik verilere dayanır.
- Değişkenlerin normal bir dağılım görünümünde olması gerekir.

- Değişkenler arasındaki bağlantılar doğrusal olmalıdır.
- KFA de en az üç değişken bulunmalıdır.
- Örneklem büyüklüğü yeterli seviyede olmalıdır.

KFA'da, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği değişkenlerin meydana getirdiği veri yapısının faktör analizi için yeterli olup olmadığını saptar. 0,50'den yukarı bir KMO değeri, faktör analizine devam edilebileceğini gösterir (Kaiser, 1974).

Gürbüz ve Şahin'e göre, faktör yüklerinin genel olarak minimum 0,32'nin üzerinde olması tavsiye edilir. Ancak, araştırmacı faktörlerin mümkün oldukça güçlü maddelerden oluşmasını istiyorsa, yük değerinin en az 0,50 olmasını tercih etmelidir. Korelasyon matrisindeki bağlantıların faktör analizi için kâfi olup olmadığını Barlett Küresellik testi belirlemeye çalışır. Korelasyon matrisi, tüm değişkenler arasındaki korelasyon bağlantılarını gösteren bir tablodur. Barlett testinin sonucunun anlamlı olması ($p < 0,05$), faktör analizinin yapılabileceğini gösterir (Gürbüz ve Şahin, 2017).

KFA'nin sonucunda açıklanan toplam varyans analizi tablosu, değişkenleri temsil eden tüm faktörler hakkında bilgi sağlar. Bu tabloda, sütunlar faktörleri ifade eder. İkinci bölümde özdeğerlerle ilgili bilgiler vardır. Bir faktörü oluşturan maddelerin faktör yüklerinin karelerinin toplamına özdeğer denir. Genellikle, özdeğerinin 1'den büyük olması durumunda faktörler dikkate alınır (Gürbüz ve Şahin, 2017). Üçüncü bölüm, sütun bazında faktör yüklerinin karelerinin toplamını verir. Bu, özdeğerle aynıdır. Dördüncü bölümde, "Rotasyon Sums of Squared Loadings" başlığı altında, faktörlerin yorumlanması için iyileştirilmiş değerler bulunur (Şencan, 2005). Araştırmada en çok tercih edilen döndürme şekillerinden biri olan varimax döndürme tekniği kullanılmıştır (Gürbüz ve Şahin, 2017).

Faktör yük değerlerinde iki durum önemlidir. İlk olarak, faktörün belirlenmiş olan standart değerlerin üzerinde bir yük değerine sahip olması gerekir. İkincisi, ilgili madde birden fazla faktör altında toplanabilir. Bu durum çapraz yüklenme olarak bilinir. Çapraz yüklenme durumunda, yük değerleri arasındaki yakınlık 0,1'den küçük olmalıdır. Çapraz yüklenme olduğunda ilgili maddeler analizden çıkarılmalıdır (Gürbüz ve Şahin, 2017).

Tablo 0.3.Pilot Çalışma Keşfedici Faktör Analizi

Faktörler	Değişkenler	Faktör Yükleri	Açıklanan Varyans	Öz Değer
Genel Algı	3. Katılım bankalarının iyi bir imaj ve popülariteye sahip olduklarını düşünüyorum	0,863	45,565	10,253
	10. Katılım bankalarının web sitesindeki bilgilerin anlaşılabilirliği müşterilerin bilgiye erişimi açısından yeterli olduğunu düşünüyorum	0,855		
	7. Devletin katılım bankası kurarak katılım bankacılığı sektöründe yer alması katılım bankacılığının gelişimini olumlu etkilediğini düşünüyorum	0,855		
	8. Güvenilir arkadaşlar veya çevremın katılım bankası tavsiyeleri, banka tercihlerimi etkilemektedir	0,848		
	11. Katılım bankalarını, bağışlar, burslar ve toplumsal projelere destek konusunda yeterli görüyorum	0,832		
	2. Katılım bankaları ürün ve hizmetleri tanıtımı yeterince yapıldığını düşünüyorum	0,829		
	6. Katılım bankası faaliyetlerinin geleneksek bankacılık faaliyetlerinden farklı olduğunu düşünüyorum	0,809		
	5. Katılım bankalarının dini hassasiyet gözettiklerini düşünüyorum	0,788		
	4. Katılım bankalarının finans sektörü içerisinde gerekli kuruluşlar olduğunu düşünüyorum	0,777		
	1. Katılım bankaları uygulamaları hakkında yeterince bilgi sahibi olduğumu düşünüyorum	0,728		
	12. Katılım bankalarının sektördeki rekabet koşullarına göre kendilerini yenilemektedirler	0,659		
Hizmet Kalitesi Algısı	6. Katılım bankası personelinin bilgili ve becerikli olduğunu düşünüyorum	0,881	16,105	2,638
	5. Katılım bankası şube personeli ile yakın ilişkiler kurabilirim	0,842		
	7. Katılım bankası çalışanları samimi ve yardımseverdir	0,826		
	4. Katılım bankalarında işlemlerin hızlı bir şekilde tamamlandığını düşünüyorum	0,816		

	3. Katılım bankası çalışanları müşterilere karşı samimi ve yardımsever bir yaklaşım sergilemektedir	0,766		
	8. Katılım bankaları müşteri beklentilerini tatmin edici düzeydedir	0,702		
	2. Katılım bankaları ATM ağının genişletilmesi gerektiğini düşünüyorum	0,588		
	1. Katılım bankalarının sundukları ürün ve hizmet çeşitliliğinin yeterli olduğunu düşünüyorum	0,579		
Finansal Algı	5. Katılım bankaları finansal (para, döviz, altın) kaynakları daha etkin(karlı) yönetmektedirler	0,895	8,681	2,18
	3. Katılım bankalarında işlem ücretleri caziptir	0,884		
	2. Katılım bankacılığı güncel finansal sorunlara daha iyi çözüm üretmektedir	0,873		
	4. Katılım bankaları müşterilere cazip kredi ve ödeme seçenekleri sunar	0,846		
	1. Ticari olarak karlı olduklarını düşündüğüm takdirde katılım bankaları ile çalışırım	0,618		
Değerlendirme Kriterleri	Kaiser-Meyer-Olkin Küresellik Testi: 0,821 Yaklaşık Ki Kare: 6346,170 Barlett Testi Değeri: 0,000 Çıkarma Metodu: Temel Bileşenler Döndürme Yöntemi: Varimax Açıklanan Varyans Toplamı: 70,351			

Genel algı boyutu değişkenlerinin faktör yükleri 0,659 ile 0,863 aralığında değişmekte olup bu faktörün major değişkeni ise 0,863 faktör yükü ile “Katılım bankalarının iyi bir imaj ve popülariteye sahip olduklarını düşünüyorum” ifadesidir. Genel algı faktörünün öz değerinin 10,253 olduğu ve toplam varyansın 45,565’ünü açıkladığı tespit edilmiştir.

Hizmet Kalitesi Algısı boyutu değişkenlerinin faktör yükleri 0,579 ile 0,881 aralığında değişmekte olup bu faktörün major değişkeni ise 0,881 faktör yükü ile “Katılım bankası personelinin bilgili ve becerikli olduğunu düşünüyorum” ifadesidir. Hizmet kalitesi algısının algı faktörünün öz değerinin 2,638 olduğu ve toplam varyansın 16,105’ünü açıkladığı tespit edilmiştir.

Finansal Algı boyutu değişkenlerinin faktör yükleri 0,618 ile 0,895 aralığında değişmekte olup bu faktörün major değişkeni ise 0,895 faktör yükü ile “Katılım

bankaları finansal (para, döviz, altın) kaynakları daha etkin(karlı) yönetmektedirler” ifadesidir. Finansal algı faktörünün öz değerinin 2,18 olduğu ve toplam varyansın 8,681’ini açıkladığı tespit edilmiştir.

KMO örneklem yeterlilik değeri 0,821 olarak elde edilmiştir. Elde edilen örneklem yeterlilik değerine göre örneklem sayısı faktör analizinin yapılması için yeterli olmaktadır. Bartlett küresellik testi sonucu anlamlı olduğu tespit edilmiştir [0,000($p < 0.005$)]. Buna göre maddeler arasındaki korelasyon ilişkileri faktör analizinin yapılmasının uygun olduğunu belirtmektedir. Ölçeği oluşturan faktörler toplam varyansın % 70,351’sini açıklamaktadır.

Çalışmamızda kullanılan anket sorularının güvenilirliğini değerlendirmek, ölçeklerdeki maddeler arasındaki tutarlılığı belirlemek ve bu maddelerin ilgili kavramı doğru bir şekilde ölçüp ölçmediğini belirlemek amacıyla Cronbach Alpha değerleri araştırılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 3.4’te verilmiştir.

Pilot Çalışma Güvenilirlik Analizi

Güvenirlilik analizi, bir ölçüm maddesinin ne kadar tutarlı olduğunu ve hangi seviyede tutarlı bir şekilde ölçüm yaptığını saptamaya yarar (Gürbüz ve Şahin, 2017). Ölçüm maddelerinin güvenilirliğini ölçmek için Cronbach Alpha olarak bilinen güvenilirlik katsayısı Alpha Modeli kullanılmıştır. Cronbach Alpha, bir ölçekteki birden fazla soru arasındaki uyumu ölçer ve bu uyum değerleri genellikle 0 ile 1 arasında değişir (İslamoğlu ve Alınacak, 2016).

Tablo 0.4.Pilot Çalışma Güvenilirlik Analizi

Değişkenler	Cronbach Alpha Katsayısı	Madde Sayısı
Genel Algı	0,958	12
Hizmet Kalitesi	0,928	8
Finansal Algı	0,902	5
Ölçek	0,947	25

Güvenirlilik analizi neticesinde elde edilen sonuçlara göre; Genel algının güvenilirlik düzeyi 0,958, hizmet kalitesinin güvenilirlik düzeyi 0,928, finansal algının güvenilirlik düzeyi 0,902 olarak ölçülmüştür. Anketin genel güvenilirlik katsayısı 0,947 olarak tespit edilmiştir. Güvenirlilik analizi bir ölçüm aracının ne derece tutarlı bir ölçüm yaptığını tespit etmek için iyi bir yöntemdir. Bu analizde iç tutarlılık değeri

en az 70 olması beklenir. Bu değerin üzerindeki ölçeklerin güvenilirliği iyi olarak değerlendirilebilir (Hair vd., 2006). Bundan dolayı ölçeklerin tamamının güvenilirliğinin “iyi” olduğunu söyleyebiliriz.

3.9. Veri Toplama Araçlarının Uygulanması (Metodoloji)

Araştırmanın veri toplama sürecinde kullanılan metodoloji, ilk olarak araştırmanın keşfedici faktör analizi gerçekleştirilerek değişkenler belirlenmiş ve çalışılabilir faktörler tanımlanmıştır. Ardından doğrulayıcı faktör analizi yapılarak kullanılan ölçeklerin araştırmanın örneklemine ne ölçüde temsil ettiği incelenmiştir. Daha sonra, ölçeklerin güvenilirliğini değerlendirmek amacıyla güvenilirlik analizi yapılmış ve son olarak ölçeklere ilişkin normal dağılım verileri sunulmuştur.

3.9.1. Faktör Analizi

Araştırmalarda kullanılan ölçeklerin yapısal geçerliliğini değerlendirmek için sıklıkla başvurulanan bir analiz yöntemi olan faktör analizi, farklı maddelerin bir araya getirilerek birbirleriyle ilişkilendirilmesini ve daha az sayıda faktör elde etmeyi hedefleyen bir tekniktir. Maddelerin oluşturduğu yapıların desenini keşfetmeyi amaçlayan faktör analizi, çok değişkenli analizlerin genel bir terimidir. Diğer bir ifadeyle, faktör analiziyle araştırmanın odak noktasındaki çok sayıdaki değişkenin aslında daha az faktörle ifade edilip edilemeyeceği incelenir. Bu analizde, birbirleriyle uyumlu daha az sayıda faktör ortaya çıkıp çıkmayacağı saptanır (Gürbüz ve Şahin, 2017).

Araştırmada iki adet faktör analizi kullanılmaktadır. Kullandığımız faktör analizleri; keşfedici faktör analiz (KFA) ve doğrulayıcı faktör analiz (DFA)’dır.

3.9.1.1. Keşfedici (Açımlayıcı) Faktör Analizi

KFA kullanılarak birbirleriyle uyumlu daha az değişken ve bu değişkenlerin oluşturduğu faktörler bulunur. Araştırmada kullandığımız ölçeklerin hangi faktörlere ayrıldığını saptamak ve bu değişkenlerin hangi faktörler altında bir araya geldiğini belirlemek için keşfedici faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi için veri yapısının uygun olup olmadığını belirlemek için farklı değişkenlerden oluşan veri yapısı Varimax yöntemiyle döndürülmüş ve KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) örneklem yeterliliği incelenmiştir. Ayrıca, faktör analizi için korelasyon matrisindeki ilişkilerin

yeterli olup olmadığının tespiti amacıyla Bartlett Küresellik testi uygulanmış ve faktör analizi uygunluğu bu şekilde test edilmiştir.

Tablo 0.5. Bingöl İlindeki Eğitim Örgütlerinin Katılım Bankacılığı Faaliyetlerine Bakışı

Faktörler	Değişkenler	Faktör Yükleri	Açıklanan Varyans	Öz Değer
Genel Algı	6. Katılım bankası faaliyetlerinin geleneksek bankacılık faaliyetlerinden farklı olduğunu düşünüyorum	0,729	41,013	10,253
	3. Katılım bankalarının iyi bir imaj ve popülariteye sahip olduklarını düşünüyorum	0,725		
	5. Katılım bankalarının dini hassasiyet gözettiklerini düşünüyorum	0,713		
	11. Katılım bankalarını, bağışlar, burslar ve toplumsal projelere destek konusunda yeterli görüyorum	0,711		
	10. Katılım bankalarının web sitesindeki bilgilerin anlaşılabilirliği müşterilerin bilgiye erişimi açısından yeterli olduğunu düşünüyorum	0,693		
	2. Katılım bankaları ürün ve hizmetleri tanıtımı yeterince yapıldığını düşünüyorum	0,679		
	7. Devletin katılım bankası kurarak katılım bankacılığı sektöründe yer alması katılım bankacılığının gelişimini olumlu etkilediğini düşünüyorum	0,665		
	8. Güvenilir arkadaşlar veya çevremin katılım bankası tavsiyeleri, banka tercihlerimi etkilemektedir	0,652		
	1. Katılım bankaları uygulamaları hakkında yeterince bilgi sahibi olduğumu düşünüyorum	0,643		
	4. Katılım bankalarının finans sektörü içerisinde gerekli kuruluşlar olduğunu düşünüyorum	0,641		
	12. Katılım bankalarının sektördeki rekabet koşullarına göre kendilerini yenilemektedirler	0,621		
Hizmet Kalitesi Algısı	7. Katılım bankası çalışanları samimi ve yardımseverdir	0,849	10,552	2,638
	6. Katılım bankası personelinin bilgili ve becerikli olduğunu düşünüyorum	0,837		

	3. Katılım bankası çalışanları müşterilere karşı samimi ve yardımsever bir yaklaşım sergilemektedir	0,820		
	5. Katılım bankası şube personeli ile yakın ilişkiler kurabilirim	0,800		
	4. Katılım bankalarında işlemlerin hızlı bir şekilde tamamlandığını düşünüyorum	0,783		
	8. Katılım bankaları müşteri beklentilerini tatmin edici düzeydedir	0,711		
	2. Katılım bankaları ATM ağının genişletilmesi gerektiğini düşünüyorum	0,657		
	1. Katılım bankalarının sundukları ürün ve hizmet çeşitliliğinin yeterli olduğunu düşünüyorum	0,566		
Finansal Algı	4. Katılım bankaları müşterilere cazip kredi ve ödeme seçenekleri sunar	0,869	8,721	2,180
	5. Katılım bankaları finansal (para, döviz, altın) kaynakları daha etkin(karlı) yönetmektedirler	0,807		
	2. Katılım bankacılığı güncel finansal sorunlara daha iyi çözüm üretmektedir	0,806		
	3. Katılım bankalarında işlem ücretleri caziptir	0,764		
	1. Ticari olarak karlı olduklarını düşündüğüm takdirde katılım bankaları ile çalışırım	0,595		
Değerlendirme Kriterleri	Yaklaşık Ki Kare: 6346,170 Kaiser-Meyer-Olkin Küresellik Testi: 0,932 Çıkarma Metodu: Temel Bileşenler Döndürme Yöntemi: Varimax Barlett Testi Değeri: 0,000 Açıklanan Varyans Toplamı: 60,287			

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen KFA sonuçları, öz değer, KMO, açıklanan toplam varyans, faktör yükleri ve Barlett testi sonuçlarıyla birlikte Tablo 3.5'te sunulmuştur.

KFA çalışması sonucunda, katılım bankaları hakkındaki algıyı değerlendiren uygun bir yapıya bir ölçek belirlenmiştir. 25 madde içeren bu ölçek, genel algıyı, hizmet kalitesi algısını ve finansal algıyı içeren üç ana boyuta ayrılmıştır.

Genel algı boyutunda değişkenlerdeki faktör yükleri, 0,621 ile 0,729 arasında değişirken, bu boyutun ana değişkeni 0,729 faktör yüküyle "Katılım bankası

faaliyetlerinin geleneksel bankacılık faaliyetlerinden farklı olduğunu düşünüyorum" ifadesidir. Genel algı faktörünün öz değeri 10,253'tür ve toplam varyansın %41,013'ünü açıklamaktadır.

Hizmet Kalitesi Algısı boyutunda değişkenlerin faktör yükleri, 0,566 ile 0,849 arasında değişirken, bu boyutun ana değişkeni 0,849 faktör yüküyle "Katılım bankası çalışanları samimi ve yardımseverdir" ifadesidir. Hizmet kalitesi algısı faktörünün öz değeri 2,638 ve toplam varyansın %10,552'sini açıklamaktadır.

Finansal Algı boyutunda değişkenlerin faktör yükleri, 0,595 ile 0,869 arasında değişirken, bu boyutun ana değişkeni 0,869 faktör yüküyle "Katılım bankaları müşterilere cazip kredi ve ödeme seçenekleri sunar" ifadesidir. Finansal algı faktörünün öz değeri 2,180 ve toplam varyansın %8,721'ini açıklamaktadır.

Kaiser Meyer Olkin örneklem yeterlilik değeri 0,932 olarak bulunmuştur. Bu değer, faktör analizi için yeterli örnekleme sahip olduğunu göstermektedir. Bartlett küresellik testi sonucu anlamlı olduğundan ($0,000$; $p < 0.005$), faktör analizi yapmak için maddeler arasındaki korelasyon ilişkileri uygun olduğu belirtilmiştir. Ölçeği meydana getiren faktörler, toplam varyansın %62,287'sini açıklamaktadır.

3.9.1.2. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)

Önceden kullanılmış ölçeklerin orijinal yapılarının toplanan veriyle uyumlu olup olmadığını belirlemek için DFA kullanılır. Bir ölçeğin DFA ile uygunluğu sağlanırsa bu ölçeğin geçerli ve kullanılabilir olduğunu gösterir. Temel analizler yapılırken, genellikle önce doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilerek ölçeklerin geçerliliğine dair kanıtlar sunulur (Gürbüz ve Şahin, 2017).

Analizlerde genellikle ki-kare, RMSEA, CFI, CMIN/DF, GFI gibi indekslerin değerleri sunulmaktadır. Bu değerler aşağıda ifade edilmiştir:

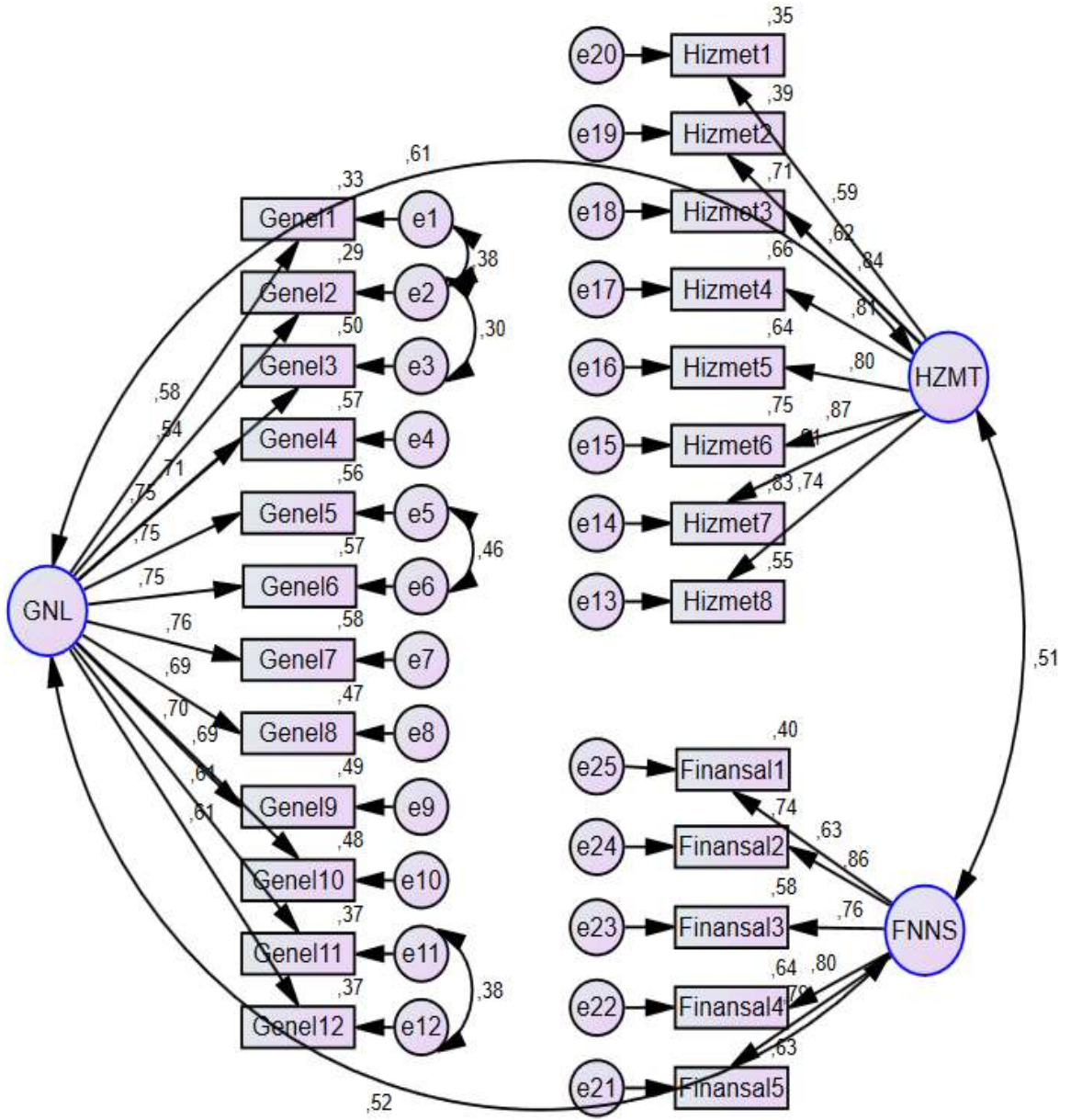
CFI (Comparative Fit Index): Karşılaştırmalı Uyum İndeksi olarak adlandırılan CFI, test edilen modelin temel modele göre uyumunu, serbestlik derecesi ve örneklem büyüklüğünü dikkate alarak değerlendirir. Elde edilen değer 0 ile 1 arasında değişir. Eğer bu değer 0,90'ın üzerinde ise uyumun kabul edilebilir, 0,95'in üzerinde ise mükemmel düzeyde olduğu kabul edilir (Gürbüz ve Şahin, 2017).

GFI (Goodness of Fit Index): Uyum İyiliği İndeksi olarak bilinen GFI, modelin uyumunu örneklem büyüklüğünden bağımsız bir şekilde test etmeyi sağlar. Eğer elde edilen değer 0,90'ın üzerinde ise uyumun kabul edilebilir, 0,95'in üzerinde ise mükemmel olduğu kabul edilir (Gürbüz ve Şahin, 2017).

NFI (Normed Fit Index): Normlaştırılmış Uyum İndeksi olarak tanımlanan NFI, test edilen modelin ki-kare değeri ile bağımsız modelin ki-kare değerinin bölünmesiyle elde edilir. NFI, 0 ile 1 arasında değişen değerler alır. Eğer bu değer 0,90'ın üzerinde ise uyumun kabul edilebilir, 0,95'in üzerinde ise mükemmel düzeyde olduğu kabul edilir (Karagöz, 2017).

χ^2 (Relative Chi Square Index): Modelin genel uyumu ki-kare testiyle değerlendirilir. Ki-kare testi, veri ile model arasındaki uyumu ölçer. (Karagöz, 2017:463). χ^2/df değeri 3 ila 5 arasında ise uyumun kabul edilebilir, 3'ten düşükse mükemmel olduğu anlaşılır (Gürbüz ve Şahin, 2017).

RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation): Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü olarak ifade edilen RMSEA, ana kütledeki yaklaşık uyumu gösterir. Bu değer, sıfır ile bir arasında değişir. Genel olarak, RMSEA'nın 0,08'in altında olması uyumun kabul edilebilir olduğunu gösterir (Karagöz, 2017).

Şekil 0.2. Araştırmanın DFA Diyagramı

Araştırmada kullanılan ölçek kapsamında yapılan doğrulayıcı faktör analizi (DFA) Şekil 3.1’de verilmiştir.

Tablo 0.6. Genel Algı Ölçeği DFA Sonuçları

Ölçek Maddeleri				Faktör Yükleri
Ölçek 1: Genel Algı				
7	Devletin katılım bankası kurarak katılım bankacılığı sektöründe yer alması katılım bankacılığının gelişimini olumlu etkilediğini düşünüyorum	←	GNL	0,759
6	Katılım bankası faaliyetlerinin geleneksek bankacılık faaliyetlerinden farklı olduğunu düşünüyorum	←	GNL	0,755
4	Katılım bankalarının finans sektörü içerisinde gerekli kuruluşlar olduğunu düşünüyorum	←	GNL	0,754
5	Katılım bankalarının dini hassasiyet gözettiklerini düşünüyorum	←	GNL	0,746
3	Katılım bankalarının iyi bir imaj ve popüleriteye sahip olduklarını düşünüyorum	←	GNL	0,708
9	Zarar etme ihtimalim olsa bile katılım bankalarını tercih ederim	←	GNL	0,703
10	Katılım bankalarının web sitesindeki bilgilerin anlaşılabilirliği müşterilerin bilgiye erişimi açısından yeterli olduğunu düşünüyorum	←	GNL	0,692
8	Güvenilir arkadaşlar veya çevremın katılım bankası tavsiyeleri, banka tercihlerimi etkilemektedir	←	GNL	0,689
12	Katılım bankalarının sektördeki rekabet koşullarına göre kendilerini yenilemektedirler	←	GNL	0,608
11	Katılım bankalarını, bağışlar, burslar ve toplumsal projelere destek konusunda yeterli görüyorum	←	GNL	0,605
1	Katılım bankaları uygulamaları hakkında yeterince bilgi sahibi olduğumu düşünüyorum	←	GNL	0,575
2	Katılım bankaları ürün ve hizmetleri tanıtımı yeterince yapıldığını düşünüyorum	←	GNL	0,540

Genel algı boyutunun doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre, genel algı boyutu faktör yükleri 0,540 ile 0,759 arasında, olduğu tespit edilmiştir. Bu boyutun faktör yükleri geçerlilik için uygun olarak kabul edilmektedir.

Tablo 0.7. Hizmet Kalitesi Algısı Ölçeği DFA Sonuçları

Ölçek Maddeleri				Faktör Yükleri
Ölçek 2: Hizmet Kalitesi Algısı				
7	Katılım bankası çalışanları samimi ve yardımseverdir	←	HİZ	0,759
6	Katılım bankası personelinin bilgili ve becerikli olduğunu düşünüyorum	←	HİZ	0,755
4	Katılım bankalarında işlemlerin hızlı bir şekilde tamamlandığını düşünüyorum	←	HİZ	0,754
5	Katılım bankası şube personeli ile yakın ilişkiler kurabilirim	←	HİZ	0,746
8	Katılım bankaları müşteri beklentilerini tatmin edici düzeydedir	←	HİZ	0,743
3	Katılım bankası çalışanları müşterilere karşı samimi ve yardımsever bir yaklaşım sergilemektedir	←	HİZ	0,708

1	Katılım bankalarının sundukları ürün ve hizmet çeşitliliğinin yeterli olduğunu düşünüyorum	←	HİZ	0,575
2	Katılım bankaları ATM ağının genişletilmesi gerektiğini düşünüyorum	←	HİZ	0,540

Hizmet kalitesi algısı ölçeğinin doğrulayıcı faktör analizi bulgularına göre, hizmet kalitesi algısı faktör yüklerinin 0,540 ile 0,759 aralığında, olduğu saptanmıştır. Bu boyutun faktör yükleri geçerlilik için uygun olarak kabul edilmektedir.

Tablo 0.8. Finansal Algı Ölçeği DFA Sonuçları

Ölçek Maddeleri				Faktör Yükleri
Ölçek 3: Finansal Algı				
4	Katılım bankaları müşterilere cazip kredi ve ödeme seçenekleri sunar	←	FNS	0,861
2	Katılım bankacılığı güncel finansal sorunlara daha iyi çözüm üretmektedir	←	FNS	0,861
3	Katılım bankalarında işlem ücretleri caziptir	←	FNS	0,764
1	Ticari olarak karlı olduklarını takdirde katılım bankaları ile çalışırım düşündüğüm	←	FNS	0,634
5	Katılım bankaları finansal (para, döviz, altın) kaynakları daha etkin(karlı) yönetmektedirler	←	FNS	0,634

Finansal algı ölçeğinin doğrulayıcı faktör analizi bulgularına göre, finansal algı boyutu faktör yüklerinin 0,634 ile 0,861 arasında olduğu saptanmıştır. Bu boyutun faktör yükleri geçerlilik için uygun olarak kabul edilmektedir.

Uyum iyiliği değerlerini sağlamak için; araştırmada kullanılan ölçeklerden genel algı ölçeğinde dört adet modifikasyon işlemi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 0.9. DFA’da Kullanılan Uyum İndekslerine İlişkin Sonuçları

Uyum İndeksleri	Mükemmel Uyum Ölçütleri	Kabul Edilebilir Uyum Ölçütleri	Çalışmanın Bulgusu	
χ^2/sd	$0 \leq \chi^2/sd \leq 3$	$3 \leq \chi^2/sd \leq 5$	2,79	Mükemmel
CFI	$0.95 \leq CFI \leq 1.00$	$0.90 \leq CFI \leq 0.95$	0.92	Kabul Edilebilir
NFI	$0.95 \leq CFI \leq 1.00$	$0.90 \leq CFI \leq 0.95$	0.88	Kabul Edilebilir
IFI	$0.95 \leq IFI \leq 1.00$	$0.90 \leq IFI \leq 0.95$	0.92	Kabul Edilebilir
TLI (NNFI)	$0.95 \leq TLI \leq 1.00$	$0.90 \leq TLI \leq 0.95$	0.91	Kabul Edilebilir
RMSEA	$0.00 \leq RMSEA \leq 0.05$	$0.05 \leq RMSEA \leq 0.08$	0.068	Kabul Edilebilir
RMR	$0.00 \leq RMR \leq 0.05$	$0.05 \leq RMR \leq 0.08$	0.048	Mükemmel

Kaynak: (Karagöz, Y. (2017). SPSS ve AMOSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği, Nobel Yayın Evi.; Hu, L., ve Bentler, P.M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. Structural Equation Modeling, 6(1),1-55).

Uyum indekslerine ilişkin elde edilen sonuçlar şu şekildedir: Ki-kare istatistiğinin serbestlik derecesine oranı (χ^2/sd) 2,79; kök ortalama kare hatası (RMSEA) 0,048; artımlı uyum indeksi (IFI) değeri 0,92 ve kıyaslama uyum indeksi (CFI) değeri 0,92 olarak elde edilmiştir. (Hair vd., 2013) tarafından yapılan çalışmada, NFI değerinin 1'e yakın olmasının uyumun iyi olduğunu gösterdiği belirtilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, NFI değerinin 0,88 olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular, araştırma modelinin uyum iyiliğini sağladığını göstermektedir. Değişkenlerin DFA ve KFA sonuçları ölçeğin geçerliliğini onaylamıştır.

3.9.2. Güvenilirlik Analizi

Çalışmamızda kullanılan anket sorularının güvenilirliğini değerlendirmek, ölçeklerdeki maddeler arasındaki tutarlılığı belirlemek ve bu maddelerin ilgili kavramı doğru bir şekilde ölçüp ölçmediğini belirlemek amacıyla Cronbach Alpha değerleri araştırılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 3.10.'da verilmiştir.

Tablo 0.10. Güvenilirlik Analizi

Değişkenler	Cronbach Alpha Katsayısı	Madde Adedi
Genel Algı	0,915	12
Hizmet Kalitesi	0,921	8
Finansal Algı	0,876	5
Toplam	0,937	25

Güvenirlik analizi neticesinde elde edilen sonuçlara göre; Genel algı boyutunun güvenilirlik düzeyi 0,915, hizmet kalitesi boyutunun güvenilirlik düzeyi 0,921, finansal algı boyutunun güvenilirlik düzeyi 0,876 olarak ölçülmüştür. Anketin toplam güvenilirlik katsayısı 0,937 olarak tespit edilmiştir. Güvenilirlik analizi bir ölçüm aracının ne derece tutarlı bir ölçüm yaptığını tespit etmek için iyi bir yöntemdir. Güvenilirlik analizi iç tutarlılık değeri en az 0,70 olması beklenir. Bu değer üzerindeki ölçeklerin güvenilirliği iyi olarak değerlendirilebilir (Hair vd., 2006). Bundan dolayı ölçeklerin tamamının güvenilirliğinin “iyi” olduğunu söyleyebiliriz.

3.9.3. Normallik Test Sonuçları

Araştırmamızda kullandığımız değişkenlerin ortalama, standart sapma, çarpıklık ve basıklık değerleri hesaplanarak verilerin normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Değişkenlerin çarpıklık ve basıklık değerleri +2 ve -2 aralığında ise,

verilerin normal dağılım gösterdiği kabul edilebilir. (George ve Mallery, 2000). Farklı bir çalışmada belirtilen görüşe göre, değişkenlere ait değerlerin normal dağılım sergilediğinin kabul edilebilmesi için çarpıklık ve basıklık değerlerinin +3 ve -3 arasında olması gerektiği düşünülmektedir (Shao, 2002).

Tablo 0.11. Normal Dağılım Testi

Değişkenler	Ortalama	Standart Sapma	Çarpıklık	Basıklık
Genel Algı	2,96	0,719	-0,172	0,767
Hizmet Kalitesi Algısı	3,30	0,674	-0,543	1,262
Finansal Algı	2,99	0,756	-0,175	1,310

Normallik analiz sonuçlarına baktığımızda, çalışmada kullanılan değişkenlerin çarpıklık ve basıklık değerlerinin +2 ve -2 arasında değiştiği sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuçlara göre araştırma kapsamında toplanan verilerin normal dağılım gösterdiği anlaşılmaktadır.

3.10. Bulgular

Bu bölümde katılımcıların demografik özelliklerine, araştırmanın tanımlayıcı istatistiğine, korelasyon analizine ait bulgular, yapısal eşitlik modeli (yol analizi), araştırma hipotez sonuçları değerlendirilmiştir.

3.10.1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu bölümde, Bingöl il sınırları içinde görev yapan öğretmenlerin katılım bankacılığı faaliyetleri ile ilgili sorulan sorulardan analiz sonuçlarına göre, elde edilen verilerin incelenmesiyle katılımcıların kişisel özelliklerine dair frekans bulguları, betimsel istatistikler ve katılımcıların bireysel özelliklerine göre görüşlerinin karşılaştırılmasına ilişkin veriler sunulmuştur.

Tablo 0.12. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Demografik Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kadın	155	39,2
	Erkek	240	60,8
Yaş	22-27	24	6,1
	28-33	111	28,1
	34-39	134	33,9
	40-45	64	16,2
	46-51	36	9,1
	52 ve üzeri	26	6,6
Medeni Durumu	Bekâr	110	27,8
	Evli	285	72,2
Eğitim Durumu	Lisans	286	72,4

	Yüksek Lisans ve Doktora	109	27,6
Çalışma Süresi	2 yıldan az	17	4,3
	2-6 yıl	105	26,6
	7-11 yıl	112	28,4
	12-16 yıl	71	18
	17-21	40	10,1
	22 yıl ve üzeri	50	12,7
Okul Türü	İlköğretim	133	33,7
	Ortaöğretim	200	50,6
	Din Öğretim	30	7,6
	Özel Eğitim	10	2,5
	Diğer	22	5,6
Aylık gelir durumu	32000-36000	79	20
	37000-41000	115	29,1
	42000-46000	113	28,6
	47000-51000	68	17,2
	52000 ve üzeri	20	5,1
Daha önce Katılım bankası İle Çalıştınız Mı?	Evet	124	31,4
	Hayır	266	67,3

Tablo 3.12’de Bingöl il sınırları içinde görev yapan ve araştırmamıza katılan öğretmenlerin bireysel özelliklerine ilişkin bulgular verilmiştir.

Tablo 3,12’ye göre katılımcıların %39,2’si “kadın” (n:155) ve %6,8’i ise “erkek” (n:240) öğretmenlerden oluşmaktadır. Katılımcıların %6,1’i (n:24) “22-27 yaş” aralığında, %28,1’ü (n:111) “28-33 yaş” aralığında, %28,1’i (n:134) “34-39 yaş” aralığında %28,1’i (n:134) “40-45 yaş” aralığında %16,2’si (n:64) “46-51 yaş” aralığında %9,1’i (n:36) “52 ve üzeri yaş” aralığında %6,6’sı (n:26) olduğu saptanmıştır. Buna göre araştırmamıza katılan öğretmenlerin yarısından fazlası genç sayılacak yaşta olduğu görülmüştür.

Ankete katılan çalışanların %27,8’i (n: 110) “bekar” olduğunu ve %72,2’si (n:285) “evli” olduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların %72,4’ü (n:286) “lisans” eğitim düzeyine sahip olduğu, %27,6’sı (n:109) “yüksek lisans ve doktora” eğitim seviyesine sahip olduğunu belirtmiştir. Böylelikle “lisans” eğitim seviyesine sahip olan katılımcıların çoğunlukta olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin meslekteki çalışma süresi incelediğinde, %4,3’ü (n:17) “2 yıldan az” bir süredir şu anki mesleklerinde çalıştıklarını ifade etmişlerdir. En yüksek çalışma yılı aralığı ise çalışanların %28,4’si (n:112) “7-11” arası bir süredir şu anki

mesleklerinde çalıştıklarını belirtmişlerdir. Bu verilere göre öğretmenlerin büyük çoğunluğunun mesleki tecrübeye sahip olduğu ifade etmek mümkündür.

Öğretmenlerin çalıştıkları okul türü incelendiğinde %33,7'si (n:133) ilköğretim, %50,6'sı (n:200) ortaöğretim, %7,6'sı (n:30) din öğretimi, %2,5'i (n:10) özel eğitim, %5,6'sı (n:22) diğer kurumlarında çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcıların aylık gelir durumu incelendiğinde, öğretmenlerin %20'si (n:79) 32000TL-36000 TL aylık geliri olduğu, %29,1'i (n:115) 37000TL-41000 TL aylık geliri olduğu, %28,6'sı (n:113) 42000TL-46000 TL aylık geliri olduğu, %17,2'si (n:68) 47000TL-51000 TL aylık geliri olduğu, %5,1'i (n:20) 52000TL ve üzeri aylık geliri olduğunu belirtmişlerdir. Bu sonuç katılımcıların kamu kesimi hizmet sektörü çalışanlarının ortalamasında bir gelire sahip olduklarını göstermektedir.

Katılımcılar "Katılım bankası ile daha önce çalıştınız mı?" sorusuna %31,4'ü (n:124) "Evet", %67,3 n:(266) "Hayır" cevabını vermişlerdir. Bu sonuç katılım bankası ile daha önce çalışmayanların çalışanlara oranla iki kat fazla olduğunu göstermektedir.

Araştırmamız herhangi bir banka şubesinin değil katılım bankası sektörünü kapsadığını ve bu sektörde faaliyet yürüten 9 bankanın olduğunu düşünürsek bu bankalardan hiçbirisi ile bir hesap dahi açmamış olanların oranının ne kadar büyük olduğu anlaşılmaktadır. Katılım bankalarının Türkiye'deki bankacılık sektöründeki %5,7'lik finansal büyüklük verileri ile örtüşmektedir. Zira bankalar ile çalışan toplumun önemli bir kesimi henüz katılım bankalarına yolu dahi düşmemiştir.

3.10.2. Tanımlayıcı İstatistiğe İlişkin Bulgular

Katılımcıların genel algı, hizmet kalitesi algısı ve finansal algı ile ilgili tanımlayıcı istatistiğe ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur.

Tablo 0.13. Tanımlayıcı İstatistik Bulguları

Değişkenler	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
Genel Algı	395	1,00	5,00	2,960	0,719
Hizmet kalitesi Algısı	395	1,00	5,00	3,301	0,674

Finansal Algı	395	1,00	5,00	2,994	0,756
---------------	-----	------	------	-------	-------

Tablo 3.13’te elde edilen sonuçlar incelendiğinde; genel algı ölçeği, finansal algı ölçeği ve hizmet kalitesi ölçeği ortalamaya ve birbirine yakın değerler olarak ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan sonuçta en fazla olumlu cevabın hizmet kalitesi algısını ölçmek için sorulan sorulara verildiği görülmektedir.

3.10.2.1.Katılımcıların Katılım Bankaları ile İlgili Görüşleri

Katılımcıların katılım bankacılığı genel algısı ile ilgili tutumlarına ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur.

Tablo 0.14. Katılımcıların Katılım Bankacılığı Genel Algısı Boyutuna İlişkin Bulguları

İfadeler	Dağılım	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılmıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	$\bar{X}$	ss
Katılım bankaları uygulamaları hakkında yeterince bilgi sahibi olduğumu düşünüyorum	f	41	118	98	119	19	2,89	1,09
	%	10,4	29,9	24,8	30,1	4,8		
Katılım bankaları ürün ve hizmetleri tanıtımı yeterince yapıldığını düşünüyorum	f	43	138	116	89	9	2,70	1,00
	%	10,9	34,9	29,4	22,5	2,3		
Katılım bankalarının iyi bir imaj ve popülariteye sahip olduklarını düşünüyorum	f	26	114	153	2	10	2,86	0,93
	%	6,6	28,9	38,7	23,3	2,5		
Katılım bankalarının finans sektörü içerisinde gerekli kuruluşlar olduğunu düşünüyorum	f	18	46	127	148	56	3,45	1,01
	%	4,6	11,6	32,2	37,5	14,2		
Katılım bankalarının dini hassasiyet gözettiklerini düşünüyorum	f	41	93	160	87	14	2,84	0,99
	%	10,4	23,5	40,5	22	3,5		
Katılım bankası faaliyetlerinin geleneksek bankacılık faaliyetlerinden farklı olduğunu düşünüyorum	f	31	91	146	115	12	2,96	0,97
	%	7,8	23	37	29,1	3		
Devletin katılım bankası kurarak katılım bankacılığı sektöründe yer alması katılım bankacılığının	f	20	41	127	173	34	3,40	0,96
	%	5,1	10,4	32,2	43,8	8,6		

gelişimini olumlu etkilediğini düşünüyorum								
Güvenilir arkadaşlar veya çevremın katılım bankası tavsiyeleri, banka tercihlerimi etkilemektedir	f	25	101	77	174	18	3,14	1,05
	%	6,3	25,6	19,5	44,1	4,6		
Zarar etme ihtimalim olsa bile katılım bankalarını tercih ederim	f	65	113	94	91	32	2,77	1,20
	%	16,5	28,6	23,8	23	8,1		
Katılım bankalarının web sitesindeki bilgilerin anlaşılabilirliği müşterilerin bilgiye erişimi açısından yeterli olduğunu düşünüyorum	f	31	100	160	90	14	2,88	0,96
	%	7,8	25,3	40,5	22,8	3,5		
Katılım bankalarını, bağışlar, burslar ve toplumsal projelere destek konusunda yeterli görüyorum	f	44	115	189	40	7	2,62	0,87
	%	11,1	29,1	47,8	10,1	1,8		
Katılım bankalarının sektördeki rekabet koşullarına göre kendilerini yenilemektedirler	f	24	84	180	99	8	2,95	0,88
	%	6,1	21,3	45,6	25,1	2		

Tablo 3.14'te katılımcıların katılım bankaları ile genel algılarını ölçmeye yönelik, aritmetik ortalama, frekans ve standart sapma değerlerine yer verilmiştir.

Bu verilere dayanarak, katılımcıların "Katılım bankaları uygulamaları hakkında yeterince bilgi sahibi olduğumu düşünüyorum" ifadesine verdikleri cevaplara bakıldığında; %10,4'ü "kesinlikle katılmıyorum", %29,9'u "katılmıyorum", %24,8'i "ne katılıyorum ne katılmıyorum", %30,1'i "katılıyorum" ve %4,8'i "kesinlikle katılıyorum" şeklinde cevap verdikleri görülmektedir. İlgili soruya ait aritmetik ortalama değeri ($\bar{X}=2,89$) "ne katılıyorum ne katılmıyorum" ve standart sapma değeri ($ss=1,09$) olduğu gözlemlenmektedir.

Katılımcıların yanıtlarından elde edilen bulgulara göre katılım bankaları uygulamaları hakkında yeterince bilgi sahibi olup olmadıkları konusunda kararsız oldukları anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bundan sonraki süreçlerde reklam ve doğru pazarlama teknikleri kullanılarak katılım bankalarının tanıtımının yapılması sektörün istikbali açısından son derece ehemmiyet arz etmektedir.

"Katılım bankaları ürün ve hizmetleri tanıtımı yeterince yapıldığını düşünüyorum" ifadesine verilen yanıtlara bakıldığında, katılımcıların; %10,9'u

"kesinlikle katılmıyorum", %34,9'u "katılmıyorum", %29,4'ü "ne katılıyorum ne katılmıyorum", %22,5'i "katılıyorum" ve %2,3'ü "kesinlikle katılıyorum" şeklinde cevap verdikleri görülmektedir. İlgili ifadeye ait aritmetik ortalama değerin ($\bar{X}=2,70$) "ne katılıyorum ne katılmıyorum" ve standart sapma değerin ($ss=1,00$) olduğu gözlemlenmektedir.

Bu verilere göre katılımcıların katılım bankaları ürün ve hizmetleri tanıtımının yeterince yapıldığı hususunda emin olmadıkları görülmektedir. Bununla ilgili dar ölçekte Bingöl'de ve tüm Türkiye'de yerel ve ulusal basında katılım bankalarının geleneksel bankalardan farkını ve avantajlarını ortaya koyan ürün ve hizmetlerinin sunumu yapılmalıdır. Ayrıca sektörde rekabet üstünlüğü sağlayacak ve müşteriye tatmin edecek cazip kampanyalara ağırlık vermek yerinde bir tutum olacaktır.

"Katılım bankalarının iyi bir imaj ve popülariteye sahip olduklarını düşünüyorum" ifadesine verilen cevaplara bakıldığında katılımcıların; %6,6'sı "kesinlikle katılmıyorum", %28,9'u "katılmıyorum", %38,7'si "ne katılıyorum ne katılmıyorum", %23,3'ü "katılıyorum" ve %2,5'i "kesinlikle katılıyorum" şeklinde cevapladıkları görülmektedir. İlgili ifadeye ait aritmetik ortalama değerinin ($\bar{X}=2,86$) "ne katılıyorum ne katılmıyorum" ve standart sapma değerinin ($ss=0,93$) olduğu gözlemlenmektedir.

Bu verilere göre araştırmaya katılanlardan katılım bankalarının iyi bir imaj ve popülariteye sahip olduklarını düşünenler orta düzeyde olduğu görülmektedir. Katılım bankaları konvensiyonel bankalara iyi bir alternatif olacağı iddiası ile ortaya çıkmışken henüz daha sektörde ve müşteri bazında iyi bir imaj ve popülariteye sahip olmaması çok düşündürücüdür. Faizsiz bankacılık sektörü temsilcileri bu duruma derhal bir çözüm geliştirmeli, doğru bir imajın önündeki tüm engelleri tek tek kaldırabilmelilerdir.

"Katılım bankalarının finans sektörü içerisinde gerekli kuruluşlar olduğunu düşünüyorum" ifadesine verilen yanıtlara bakıldığında katılımcıların; %4,6'sı "kesinlikle katılmıyorum", %11,6 "katılmıyorum", %32,2'si "ne katılıyorum ne katılmıyorum", %37,5'i "katılıyorum" ve %14,2'si "kesinlikle katılıyorum" şeklinde cevap verdikleri anlaşılmaktadır. İlgili ifadeye ilişkin aritmetik ortalama değerinin

($\bar{X}=3,45$) “katılıyorum” ve standart sapma değerinin ($ss=1,01$) olduğu gözlemlenmektedir.

Bu bilgilere göre katılımcılar katılım bankalarının bankacılık sektöründe önemli kuruluşlar olduğunu ve geleneksel bankalardan farklı olduklarını düşündükleri görülmektedir.

“Katılım bankalarının dini hassasiyet gözettiklerini düşünüyorum” ifadesine verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların; %10,4’ü “kesinlikle katılmıyorum”, %23,5’i “katılmıyorum”, %40,5’i “ne katılıyorum ne katılmıyorum”, %22’si “katılıyorum” ve %3,5’i “kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevap verdikleri anlaşılmaktadır. İlgili ifadeye ilişkin aritmetik ortalama değerinin ($\bar{X}=2,84$) “ne katılıyorum ne katılmıyorum” ve standart sapma değerinin ($ss=0,99$) olduğu görülmektedir. ifadesine verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların; %7,8’i “kesinlikle katılmıyorum”, %23’ü “katılmıyorum”, %37’si “ne katılıyorum ne katılmıyorum”, %29,1’i “katılıyorum” ve %3’ü “kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevap verdikleri anlaşılmaktadır. İlgili ifadeye ilişkin aritmetik ortalama değerinin ($\bar{X}=2,96$) “ne katılıyorum ne katılmıyorum” ve standart sapma değerinin ($ss=0,97$) olduğu görülmektedir.

Bu bilgilere göre katılımcıların katılım bankalarının dini hassasiyet gözettikleri konusunda emin olmadıklarını göstermektedir. Bu da katılım bankalarının kendilerini doğru ifade edemedikleri ya da yeterince şeffaf ve ikna edici olmaktan uzak olduklarını ifade etmektedir.

“Devletin katılım bankası kurarak katılım bankacılığı sektöründe yer alması katılım bankacılığının gelişimini olumlu etkilediğini düşünüyorum.” ifadesine verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların; %5,1’i “kesinlikle katılmıyorum”, %10,4’ü “katılmıyorum”, %32,2’si “ne katılıyorum ne katılmıyorum”, %43,8’i “katılıyorum” ve %8,6’sı “kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevap verdikleri anlaşılmaktadır. İlgili ifadeye ilişkin aritmetik ortalama değerinin ($\bar{X}=3,40$) “ne katılıyorum ne katılmıyorum” ve standart sapma değerinin ($ss=0,96$) olduğu görülmektedir.

Bu verilere göre katılımcılar devletin geleneksel bankaları olduğu gibi katılım bankaları kurarak sektöre destek vermelerini olumlu karşıladıkları görülmektedir. Devletin piyasalardaki denetleyici, düzenleyici ve geliştirici etkisini katılım

bankacılığı sektöründe kendisini göstermesinin önemli olduğunu düşünmektedirler. Devlet daha fazla katılım bankası açarak güvenli bir şekilde bu sektörü geliştirmelidir.

“Güvenilir arkadaşlar veya çevremin katılım bankası tavsiyeleri, banka tercihlerimi etkilemektedir” ifadesine verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların; %6,3’ü “kesinlikle katılmıyorum”, %25,6’sı “katılmıyorum”, %19,5’i “ne katılıyorum ne katılmıyorum”, %44,1’i “katılıyorum” ve %4,6’sı “kesinlikle katılıyorum” şeklin cevap verdikleri anlaşılmaktadır. İlgili ifadeye ilişkin aritmetik ortalama değerinin ($\bar{X}=3,14$) “ne katılıyorum ne katılmıyorum” ve standart sapma değerinin ($ss=1,05$) olduğu görülmektedir

Bu verilere göre katılımcılar, finans sektöründe yatırımlarını değerlendirirken ve banka seçiminde çevrelerinin ve güvenilir arkadaşlarının etkisinde çok fazla kalmadıkları görülmektedir. Finansla tercihlerini; tanıtım faaliyetleri, ekonomistlerin görüşleri ve diğer nedenler etkilediği düşünülmektedir.

“Zarar etme ihtimalim olsa bile katılım bankalarını tercih ederim yargısına verilen cevaplar incelendiğinde araştırmaya katılanların; %16,5’i “kesinlikle katılmıyorum”, %28,6’sı “katılmıyorum”, %23,8’i “ne katılıyorum ne katılmıyorum”, %23’ü “katılıyorum” ve %8,1’i “kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevap verdikleri anlaşılmaktadır. İlgili ifadeye ilişkin aritmetik ortalama değerinin ($\bar{X}=2,77$) “ne katılıyorum ne katılmıyorum” ve standart sapma değerinin ($ss=1,20$) olduğu gözlemlenmektedir.

Bu verilere göre katılımcılar banka tercihlerini rasyonel yani finansal karlılıktan yana kullandıkları söylenebilir. Yani birçok katılımcı zarar ettiği ya da karlılığı azaldığı vakit kolaylıkla ya katılım bankası ile çalışmayı bırakabilir veya karlılığı yüksek geleneksel bankalara geçiş yapabileceği anlaşılmaktadır.

“Katılım bankalarının web sitesindeki bilgilerin anlaşılabilirliği müşterilerin bilgiye erişimi açısından yeterli olduğunu düşünüyorum” ifadesine verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların; %7,8’i “kesinlikle katılmıyorum”, %25,3’ü “katılmıyorum”, %4,5’i “ne katılıyorum ne katılmıyorum”, %22,8’i “katılıyorum” ve %5’i “kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevap verdikleri anlaşılmaktadır. İlgili ifadeye ilişkin aritmetik ortalama değerinin ($\bar{X}=2,88$) “ne katılıyorum ne katılmıyorum” ve standart sapma değerinin ($ss=0,96$) olduğu gözlemlenmektedir.

Bu bilgilere göre katılımcılar katılım bankalarının web sitesindeki bilgilerin anlaşılabilirliği müşterilerin bilgiye erişimi konusunda kararsız olduğu görülmektedir. Katılım bankaları web sayfalarını, günümüz son teknolojik yeniliklere uygun, müşterinin rahatlıkla kullanabileceği ara yüze sahip ve birçok işlemi şubeye gitmeden yapabileceği kolaylığını sağlayarak yeniden gözden geçirmeleri gerekmektedir.

“Katılım bankalarını, bağışlar, burslar ve toplumsal projelere destek konusunda yeterli görüyorum” cümlesine verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların; %10,8’i “kesinlikle katılmıyorum”, %6,4’ü “katılmıyorum”, %10,1’i “ne katılıyorum ne katılmıyorum”, %20,7’si “katılıyorum” ve %52,0’ı “kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevap verdikleri anlaşılmaktadır. İlgili ifadeye ilişkin aritmetik ortalama değerinin ($\bar{X}=3,96$) “katılıyorum” ve standart sapma değerinin ($ss=1,36$) olduğu gözlemlenmektedir.

Bu bilgilere göre katılımcılar, katılım bankalarının sosyal faaliyetler ve projelere destek konusunda iyi seviyede olduklarına inanmaktadırlar. Bu sonuç katılım bankalarının aslında sadece bir kesimi memnun ve zengin eden anlayıştan uzak toplumun geneline refahı yaymayı amaçlayarak hedefine uygun hareket ettiği müşteriler tarafından anlaşıldığı görülmektedir.

“Katılım bankalarının sektördeki rekabet koşullarına göre kendilerini yenilemektedirler” ifadesine verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların; %6,1’i “kesinlikle katılmıyorum”, %21,3’ü “katılmıyorum”, %45,6’sı “ne katılıyorum ne katılmıyorum”, %25,1’i “katılıyorum” ve %2’si “kesinlikle katılıyorum” şeklin cevap verdikleri anlaşılmaktadır. İlgili ifadeye ilişkin aritmetik ortalama değerinin ($\bar{X}=2,95$) “ne katılıyorum ne katılmıyorum” ve standart sapma değerinin ($ss=0,88$) olduğu görülmektedir.

Bu verilere göre katılımcılar katılım bankalarının sektördeki rekabet koşullarına göre kendilerini yeniledikleri konusunda emin olmadıkları anlaşılmaktadır. Bu konu katılım bankalarının genel olarak toplum tarafından yeterince bilinmediği sonucuna bağlıdır. Katılım bankaları İslami değerlere bağlı olup gerek yeni araçlar geliştirerek gerekse Ar-Ge faaliyetlerine daha fazla yatırım yapıp müşteri isteklerini dikkate alarak bankacılık sektöründe öne çıkmaya çalışmaları gerekmektedir.

Katılımcıların katılım bankacılığı hizmet kalitesi algısı ile ilgili tutumlarına ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur.

Tablo 0.15. Katılımcıların Katılım Bankacılığı Hizmet Kalitesi Algısı Boyutuna İlişkin Bulguları

İfadeler	Dağılım	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	$\bar{X}$	ss
Katılım bankalarının sundukları ürün ve hizmet çeşitliliğinin yeterli olduğunu düşünüyorum	f	8	98	168	115	6	3,03	0,82
	%	2	24,8	42,5	29,1	1,5		
Katılım bankaları ATM ağının genişletilmesi gerektiğini düşünüyorum	f	9	29	90	182	85	3,77	0,94
	%	2,3	7,3	22,8	46,1	21,5		
Katılım bankası çalışanları müşterilere karşı samimi ve yardımsever bir yaklaşım sergilemektedir	f	7	40	159	161	28	3,41	0,83
	%	1,8	10,1	40,3	40,8	7,1		
Katılım bankalarında işlemlerin hızlı bir şekilde tamamlandığını düşünüyorum	f	12	47	183	127	26	3,27	0,83
	%	3	11,9	46,3	32,2	6,6		
Katılım bankası şube personeli ile yakın ilişkiler kurabilirim	f	13	57	169	138	18	3,23	0,86
	%	3,3	14,4	42,8	34,9	4,6		
Katılım bankası personelinin bilgili ve becerikli olduğunu düşünüyorum	f	9	43	193	138	12	3,25	0,77
	%	2,3	10,9	48,9	34,9	3		
Katılım bankası çalışanları samimi ve yardımseverdir	f	8	40	180	151	16	3,32	0,79
	%	2	10,1	45,6	38,2	4,1		
Katılım bankaları müşteri beklentilerini tatmin edici düzeydedir	f	11	63	203	107	11	3,11	0,80
	%	2,8	15,9	51,4	27,1	2,8		

Tablo 3.15'te katılımcıların katılım bankaları ile ilgili hizmet kalitesi algısını ölçmeye yönelik, aritmetik ortalama, frekans ve standart sapma değerlerine yer verilmiştir.

“Katılım bankalarının sundukları ürün ve hizmet çeşitliliğinin yeterli olduğunu düşünüyorum” ifadesine verilen yanıtlara bakıldığında katılımcıların; %2’si “kesinlikle katılmıyorum”, %24,8’i “katılmıyorum”, %42,5’i “ne katılıyorum ne katılmıyorum”, %29,1’i “katılıyorum” ve %1,5’i “kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevap verdikleri anlaşılmaktadır. İlgili ifadeye ait aritmetik ortalama değerinin ($\bar{X}=3,03$) “ne katılıyorum ne katılmıyorum” ve standart sapma değerinin ($ss=0,82$) olduğu gözlemlenmektedir.

Bu bilgilere göre katılımcıların çoğunun katılım bankalarının ürün ve hizmetleri ilgili fazla bilgileri olmamakla beraber bu ürün ve hizmetleri yeterli görenler olduğu gibi yetersiz görenler de vardır. Söz konusu bankalar geleneksel bankalardan farklı olan bu araçları ve avantajlı hizmet seçeneklerini müşteriye daha çok sunmaları gerekmektedir.

“Katılım bankaları ATM ağının genişletilmesi gerektiğini düşünüyorum” cümlesine yönelik yanıtlar incelendiğinde, katılımcıların; %2,3’ü “kesinlikle katılmıyorum”, %7,3’ü “katılmıyorum”, %22,8’i “ne katılıyorum ne katılmıyorum”, %46,1’i “katılıyorum” ve %21,5’i “kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevap verdikleri görülmektedir. Bu bağlamda, ifadeye ilişkin aritmetik ortalama değeri ($\bar{X}=3,77$) “katılıyorum” ve standart sapma değeri ($ss=0,94$) olduğu belirlenmektedir.

Bu verilere göre katılımcılar ATM ağının yetersiz olduğunu, nakit yatırma-çekme vb. işlemlerini daha kolay ve hızlı yapabilmek için bu ağı genişletilmesi gerektiğini düşünmektedir. Ortak ATM anlaşmaları yaparak veya yeni ATM cihazları koyarak bu sorun çözülebilir.

“Katılım bankası çalışanları müşterilere karşı samimi ve yardımsever bir yaklaşım sergilemektedir” cümlesine verilen yanıtlar incelendiğinde katılımcıların; %1,8’i “kesinlikle katılmıyorum”, %10,1’i “katılmıyorum”, %40,3’ü “ne katılıyorum ne katılmıyorum”, %40,8’i “katılıyorum” ve %7,1’i “kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevap verdikleri anlaşılmaktadır. İlgili ifadeye ilişkin aritmetik ortalama değerinin ($\bar{X}=3,41$) “katılıyorum” ve standart sapma değerinin ($ss=0,83$) olduğu görülmektedir.

Bu bilgilere göre katılımcılar katılım bankası çalışanları müşteri ile ilişkilerinde başarılı olduğu anlaşılmaktadır. Bu konuda katılım bankalarındaki insan kaynakları yönetiminin etkin olduğu ortaya çıkmaktadır. Katılım bankası yöneticileri personelinin

özlük, motivasyon, iş tatmini ve aidiyet düzeylerini daha da yukarıya taşıyabilmek için gerekli tedbirleri alması ve eğitime ağırlık vermesi gerekmektedir.

“Katılım bankalarında işlemlerin hızlı bir şekilde tamamlandığını düşünüyorum” ifadesine verilen yanıtlara bakıldığında katılımcıların; %3’ü “kesinlikle katılmıyorum”, %11,9’u “katılmıyorum”, %46,3’ü “ne katılıyorum ne katılmıyorum”, %32,2’si “katılıyorum” ve %6,6’sı “kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevap verdikleri anlaşılmaktadır. İlgili ifadeye ilişkin aritmetik ortalama değerinin ($\bar{X}=3,27$) “ne katılıyorum ne katılmıyorum” ve standart sapma değerinin ($ss=0,83$) olduğu tespit edilmiştir.

Bu bilgilere göre katılımcılar katılım bankalarını işlem hızları konusunda başarısız görmemektedir. Gerek şubedeki işlemler gerek telefonla müşteri temsilcileri gerekse internet ve mobil bankacılığı noktasında gerekli iyileştirmeler yapılarak müşteri memnuniyetini artırıcı önlemler alınması gerekmektedir.

“Katılım bankası şube personeli ile yakın ilişkiler kurabilirim” cümlesine verilen yanıtlar incelendiğinde araştırmaya katılanların; %3,3’ü “kesinlikle katılmıyorum”, %14,4’ü “katılmıyorum”, %42,8’i “ne katılıyorum ne katılmıyorum”, %34,9’u “katılıyorum” ve %4,6’sı “kesinlikle katılıyorum” şeklinde yanıtladıkları anlaşılmaktadır. İlgili cümlemin aritmetik ortalama değerinin ($\bar{X}=3,23$) “ne katılıyorum ne katılmıyorum” ve standart sapma değerinin ($ss=0,86$) olduğu gözlemlenmektedir.

Bundaki en büyük etken müşteri yoğunluğunun çok olmamasıdır. Ayrıca bu kurumlar insan kaynakları yönetiminde ve personel temini konularında seçici davranmaları müşterilerin memnuniyetlerinin sebeplerinden biri olmaktadır. Bu bankaların personel rejimi konusunda bu doğrultuda devam etmesi gerekmektedir.

“Katılım bankası personelinin bilgili ve becerikli olduğunu düşünüyorum” ifadesine verilen yanıtlara bakıldığında katılımcıların; %2,3’ü “kesinlikle katılmıyorum”, %10,9’u “katılmıyorum”, %48,9’u “ne katılıyorum ne katılmıyorum”, %34,9’u “katılıyorum” ve %3’ü “kesinlikle katılıyorum” şeklinde yanıtladıkları görülmektedir. İlgili cümleye ait aritmetik ortalama değerinin ($\bar{X}=3,25$) “ne katılıyorum ne katılmıyorum” ve standart sapma değerinin ($ss=0,77$) olduğu gözlemlenmektedir.

Bu bilgilere göre katılım bankası çalışanları bankacılık bilgi ve becerilerinde tatmin edici bir seviyede olmadığı görülmektedir. Katılım bankası karar vericileri çalışanların özlük, motivasyon, iş tatmini ve aidiyet düzeylerini daha da yukarıya taşıyabilmek ve personelin bankacılık iş ve işlem yeteneklerini arttıracak hizmet içi eğitim veya kurs gibi faaliyetlere ağırlık vermesi gerekmektedir.

“Katılım bankası çalışanları samimi ve yardımseverdir” cümlesine verilen yanıtlara bakıldığında katılımcıların; %2’si “kesinlikle katılmıyorum”, %10,1’i “katılmıyorum”, %45,6’sı “ne katılıyorum ne katılmıyorum”, %38,2’si “katılıyorum” ve %4,1’i “kesinlikle katılıyorum” şeklinde yanıtladıkları görülmektedir. İlgili cümleye ait aritmetik ortalama değerinin ($\bar{X}=3,32$) “ne katılıyorum ne katılmıyorum” ve standart sapma değerinin ($ss=0,79$) olduğu gözlemlenmektedir.

Bu bilgilere göre katılımcılar ağırlıklı olarak katılım bankası çalışanları samimi ve yardımsever bulmaktadır. Bu da yine personel seçimi ve eğitimindeki başarıdan kaynaklanmaktadır.

“Katılım bankaları müşteri beklentilerini tatmin edici düzeydedir” cümlesine verilen yanıtlara bakıldığında ankete katılanların; %2,8’i “kesinlikle katılmıyorum”, %15,9’u “katılmıyorum”, %51,4’ü “ne katılıyorum ne katılmıyorum”, %27,1’i “katılıyorum” ve %2,8’i “kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevap verdikleri anlaşılmaktadır. Bu cümleye ait aritmetik ortalama değerinin ($\bar{X}=3,11$) “ne katılıyorum ne katılmıyorum” ve standart sapma değerinin ($ss=0,80$) olduğu gözlemlenmektedir.

Müşterilerin bankalardan beklentileri karlılık, güven, etik değerler ve olumlu müşteri ilişkileridir. Bu verilere göre katılımcılar saydığımız kriterlerde nispeten başarılı görünmektedir. Bu durumda katılım bankası yöneticileri müşteri taleplerini doğru analiz etmeli, anket vs. yöntemlerle iş ve işlemler ile ilgili algılarını kontrol etmeli ve müşteri ile sürekli diyalog halinde olmalıdır.

Katılımcıların katılım bankacılığı finansal algısı ile ilgili tutumlarına ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur.

Tablo 0.16. Katılımcıların Katılım Bankacılığı Finansal Algı Boyutuna İlişkin Bulguları

İfadeler	Dağılım	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	$\bar{X}$	ss
Ticari olarak karlı olduklarını düşündüğüm takdirde katılım bankaları ile çalışırım	f	20	45	146	148	36	3,34	0,97
	%	5,1	11,4	37	37,5	9,1		
Katılım bankacılığı güncel finansal sorunlara daha iyi çözüm üretmektedir	f	21	69	210	78	17	3,00	0,87
	%	5,3	17,5	53,2	19,7	4,3		
Katılım bankalarında işlem ücretleri caziptir	f	28	79	193	72	23	2,95	0,94
	%	7,1	20	48,9	18,2	5,8		
Katılım bankaları müşterilere cazip kredi ve ödeme seçenekleri sunar	f	44	106	169	64	12	2,73	0,96
	%	11,1	26,8	42,8	16,2	3		
Katılım bankaları finansal (para, döviz, altın) kaynakları daha etkin(karlı) yönetmektedirler	f	25	73	210	74	13	2,95	0,94
	%	6,3	18,5	53,2	18,7	3,3		

Tablo 3.16’da katılımcıların katılım bankaları ile ilgili finansal algısını ölçmeye yönelik, aritmetik ortalama, frekans ve standart sapma değerlerine yer verilmiştir.

“Ticari olarak karlı olduklarını düşündüğüm takdirde katılım bankaları ile çalışırım” cümlesine verilen yanıtlar incelendiğinde katılımcıların; %5,1’i “kesinlikle katılmıyorum”, %11,4’ü “katılmıyorum”, %37’si “ne katılıyorum ne katılmıyorum”, %37,5’i “katılıyorum” ve %9,1’i “kesinlikle katılıyorum” şeklinde yanıtladıkları görülmektedir. İlgili cümleye ait aritmetik ortalama değerinin ($\bar{X}=3,34$) “ne katılıyorum ne katılmıyorum” ve standart sapma değerinin ($ss=0,97$) olduğu gözlemlenmektedir.

Bu bilgilere göre katılımcılar katılım bankası konusunda henüz tam ikna olmadıkları anlaşılmaktadır. Finansal karlılıktan ziyade başka etkenleri önceleyen müşteri tepkilerini doğru analiz etmeleri gerekmektedir. Bu aşamada geleneksel bankalar ile ayrıştığı ve avantajlı noktalarını tatmin edici bir üslupla anlatabilmesi gerekmektedir.

“Katılım bankacılığı güncel finansal sorunlara daha iyi çözüm üretmektedir” cümlesine verilen yanıtlara bakıldığında katılımcıların; %5,3’ü “kesinlikle

katılmıyorum”, %17,5’i “katılmıyorum”, %53,2’si “ne katılıyorum ne katılmıyorum”, %19,7’si “katılıyorum” ve %4,3’ü “kesinlikle katılıyorum” şeklinde yanıtladıkları görülmektedir. Bu cümleye ait aritmetik ortalama değerin ($\bar{X}=3$) “ne katılıyorum ne katılmıyorum” ve standart sapma değerin ($ss=0,87$) olduğu gözlemlenmektedir.

Bu bilgilere göre katılımcılar, katılım bankacılığı sektörünün güncel finansal sorunlara daha iyi çözüm ürettiği konusunda kararsız olduğu görülmektedir. Geleneksel bankacılığın bir alternatifi olarak ortaya çıkan katılım bankaları bu misyonunu yerine getirebilmek için çok çalışması ve müşterilerinin güvenini kazanması gerekmektedir.

“Katılım bankalarında işlem ücretleri caziptir” cümlesine verilen yanıtlara bakıldığında katılımcıların; %7,1’i “kesinlikle katılmıyorum”, %20’si “katılmıyorum”, %48,9’u “ne katılıyorum ne katılmıyorum”, %18,2’si “katılıyorum” ve %5,8’i “kesinlikle katılıyorum” şeklinde yanıtladıkları görülmektedir. Bu cümleye ait aritmetik ortalama değerin ($\bar{X}=2,95$) “ne katılıyorum ne katılmıyorum” ve standart sapma değerin ($ss=0,94$) olduğu gözlemlenmektedir.

Bu bilgilere göre katılımcılar, katılım bankalarını işlem ücretleri ve komisyonlar anlamında çok cazip görmemektedir. Özellikle fon sağlarken alınan Kâr payları eleştiri konusu olmaktadır. Müşteri memnuniyetini ön planda tutan katılım bankaları işlem ücretleri, kesintiler ve kâr paylarını cazip hale getirmesi beklenmektedir.

“Katılım bankaları müşterilere cazip kredi ve ödeme seçenekleri sunar” cümlesine verilen yanıtlara bakıldığında katılımcıların; %11,1’i “kesinlikle katılmıyorum”, %26,8’i “katılmıyorum”, %42,8’i “ne katılıyorum ne katılmıyorum”, %16,2’si “katılıyorum” ve %3’ü “kesinlikle katılıyorum” şeklinde yanıtladıkları görülmektedir. Bu cümleye ait aritmetik ortalama değerin ($\bar{X}=2,73$) “ne katılıyorum ne katılmıyorum” ve standart sapma değerin ($ss=0,96$) olduğu gözlemlenmektedir.

Bu bilgilere göre katılımcılar katılım bankaları müşterilere cazip kredi ve ödeme seçenekleri sunma konusunda olumsuzya yakın bir izlenim vermektedir. Piyasada rekabet edebilmek ve diğer nedenlerle müşteri memnuniyeti göz ardı edilmemelidir. Katılım bankacılığı kurallarından ayrılmamak şartı ile banka bir sömürü aracına değil

kazan-kazan formülünde olduğu gibi karşılıklı kazanmaya dayalı olması gerekmektedir.

“Katılım bankaları finansal (para, döviz, altın) kaynakları daha etkin(kârlı) yönetmektedirler” cümlesine verilen yanıtlara bakıldığında katılımcıların; %6,3’ü “kesinlikle katılmıyorum”, %18,9’i “katılmıyorum”, %53,2’si “ne katılıyorum ne katılmıyorum”, %18,7’si “katılıyorum” ve %3,3’ü “kesinlikle katılıyorum” şeklinde yanıtladıkları görülmektedir. Bu cümleye ait aritmetik ortalama değerinin ($\bar{X}=2,95$) “ne katılıyorum ne katılmıyorum” ve standart sapma değerinin ($ss=0,94$) olduğu gözlemlenmektedir.

Katılım bankaları faizsiz bankalar olduğu için içinde faiz bulunan bir işlem yapmamaktadır. Ancak yatırımcıların fonlarını İslam’a uygun usullerle etkin ve karlı bir surette yönetmeleri ve bunu yatırımcısıyla paylaşması temel fonksiyonudur. Bunun için piyasayı doğru takip etmesi, fırsatları kaçırmaması ve Kâr payını adil bir şekilde dağıtması gerekmektedir. Bu verilere göre katılımcılar katılım bankalarını orta düzeyde başarılı bulmaktadırlar.

3.10.3. Korelasyon Analizine Ait Bulgular

Katılımcıların katılım bankacılığı genel algı, hizmet kalitesi algısı ve finansal algı ile ilgili verdikleri cevapların kategorik olarak ortaya çıkan korelasyon analizi bulguları Tablo 3.17’de yer almaktadır.

Tablo 0.17. Korelasyon Analizi Sonuçları

	1	2	3
1 Genel Algı	1		
2 Hizmet Kalitesi Algısı	0,559**	1	
3 Finansal Algı	0,456**	0,483**	1

** p<0,01

Araştırmada kullanılan ölçeğin alt boyutlarda yapılan korelasyon analizi sonuçlarına göre genel algı boyutu ile hizmet kalitesi algısı ve finansal algı arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu, finansal algı ile hizmet kalitesi algısı arasında da anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır.

3.10.4. Yapısal Eşitlik Modeli (Yol Analizi)

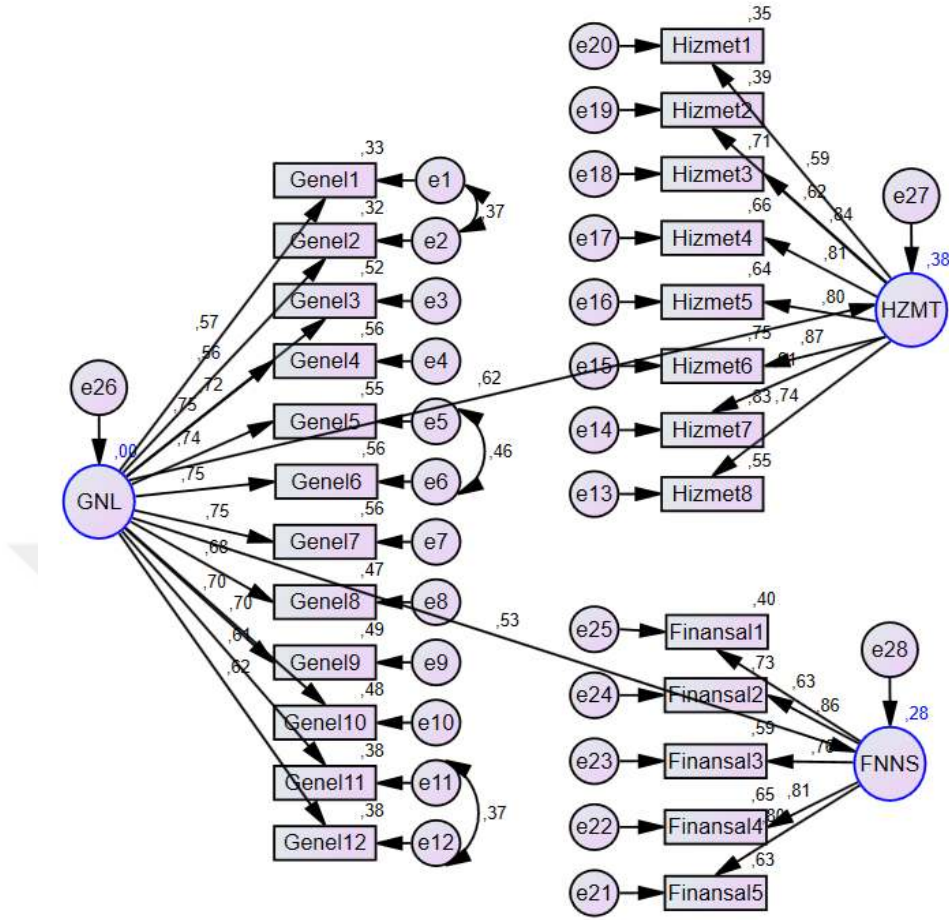
Yapısal eşitlik modeli (YEM), belli bir kurama dayalı olarak, gözlemlenen ve gizli değişkenler arasındaki neden-sonuç ve ilişkisel bağlantıları test etmek için kullanılan istatistiğe dayalı bir tekniktir. Bu metodoloji, bağımlılık ilişkilerini bulabilmek için, yol analizi, faktör analizi, kovaryans analizleri, varyans ve ile çoklu regresyon analizi gibi çeşitli analiz yöntemlerinin bir kombinasyonunu içerir (Karagöz, 2017).

Yapısal eşitlik modeli çeşitli disiplinler tarafından yaygın olarak kullanılmaktadır; bu alanlar arasında, sağlık, eğitim, ekonomi, sosyal bilimler, davranış bilimleri ve pazarlama gibi disiplinler bulunmaktadır. Bu modellemenin kullanımının arttığı gözlemlenmektedir. Yapısal eşitlik modeli, genel olarak müşahade edilen ve gizli değişkenleri içeren modellerin test edilmesinde kullanılan, faktör analizi ve regresyon analizlerinin bir birleşimini içeren çok değişkenli istatistiksel analizlerin bir türüdür. Temel hedefi, bağımsız değişkenler ile bağımlı değişkenler arasındaki korelasyonu bulabilmektir." (Gürbüz ve Şahin, 2017).

Yapısal eşitlik modellemesini çok değişkenli istatistiksel modellerden ayıran bazı üstün hususiyetleri mevcuttur (Gürbüz ve Şahin, 2017). Bunları şöyle sıralayabiliriz:

- Yapısal eşitlik modellemesi, keşif yerine doğrulayıcı bir yaklaşımı benimser. Yani, kuramsal temellere dayanan ilişkilerin verilerle uyumunu onaylamaya odaklanır.
- Geleneksel çok değişkenli analizlerde, genellikle ölçüm yanlışları göz ardı edilir ve düzeltilmez; ancak yapısal eşitlik modellemesi analizlerinde göstergelerin ölçüm yanlışları nazara alınır ve modeller buna göre test edilir.
- Geleneksel analizlerde münasebetler genellikle gözlemlenebilir değişkenler üzerinden incelenirken, yapısal eşitlik modellemesinde gözlemlenen ve gizli değişkenler beraber değerlendirilir.

Çalışmanın modelini görmek gayesi ile yapısal eşitlik modeli yapılmış ve analiz uygulanmıştır. Yapısal model Şekil 3.2’de, uyum iyiliği değerleri Tablo 3.18’de ve regresyon ağırlıkları Tablo 3.19’da verilmiştir.

Şekil 0.3. Yapısal Eşitlik Modeli

Uyum iyiliği değerlerini sağlamak için; araştırmada kullanılan ölçeklerden genel algı ölçeğinde üç adet modifikasyon işlemi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 0.18. YEM Uyum İyiliği Değerleri

Uyum İndeksleri	Mükemmel Uyum Ölçütleri	Kabul Edilebilir Uyum Ölçütleri	Çalışmanın Bulgusu	
χ^2/sd	$0 \leq \chi^2/sd \leq 3$	$3 \leq \chi^2/sd \leq 5$	2,84	Mükemmel
CFI	$0.95 \leq CFI \leq 1.00$	$0.90 \leq CFI \leq 0.95$	0.92	Kabul Edilebilir
NFI	$0.95 \leq CFI \leq 1.00$	$0.90 \leq CFI \leq 0.95$	0,88	Kabul Edilebilir
IFI	$0.95 \leq IFI \leq 1.00$	$0.90 \leq IFI \leq 0.95$	0.92	Kabul Edilebilir
TLI (NNFI)	$0.95 \leq TLI \leq 1.00$	$0.90 \leq TLI \leq 0.95$	0.91	Kabul Edilebilir
RMSEA	$0.00 \leq RMSEA \leq 0.05$	$0.05 \leq RMSEA \leq 0.08$	0.06	Kabul Edilebilir

Model kapsamında yapıları yol analizinde uyum iyiliği değerlerinin genellikle kabul edilebilir seviyede olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 0.19. YEM Regresyon Ağırlıkları

Test Edilen Yol			Tahmin	Std. Hata	Kritik Oran	P
Genel Alg ₁	➡	Hizmet Kalitesi Alg _{1S1}	0,58	0,067	8,694	0,000
Genel Alg ₁	➡	Finansal Alg ₁	0,59	0,074	7,931	0,000

Araştırmada yapılan yol analiz sonuçları Tablo 3.19’da verilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre;

Genel algı boyutunun hizmet kalitesi algısı boyutu ve finansal algı boyutu üzerinde pozitif yönlü anlamlı bir etkisi bulunmaktadır. Diğer bir deyişle araştırmaya katılanların katılım bankaları ile ilgili genel algıları arttıkça hizmet kalitesi algısı ve finansal algıları da artmaktadır. Yani katılımcılarda katılım bankaları ile ilgili farkındalık arttıkça sektörle ilgili soru işaretleri azalmakta, bu bankalarla çalışma eğilimi oluşmakta ve bu bankalara karşı olumlu düşünceler artmaktadır.

3.10.5. Araştırma Hipotez Sonuçları

Araştırma modeli çerçevesinde oluşturulan 5 hipotezden 5’i de kabul edilmiştir. Araştırma kapsamında oluşturulan hipotezlerin sonuçları Tablo 3.20’de sunulmuştur.

Tablo 0.20 Hipotezlerin Test Sonuçları

HİPOTEZLER	SONUÇLAR
<i>H₁ Genel algının hizmet kalitesi algısı üzerinde pozitif yönlü etkisi vardır.</i>	Kabul edildi
<i>H₂ Genel algının finansal algı üzerinde pozitif yönlü etkisi vardır.</i>	Kabul edildi
<i>H₃ Genel algı ile hizmet kalitesi algısı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır.</i>	Kabul edildi
<i>H₄ Genel algı ile finansal algı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır.</i>	Kabul edildi
<i>H₅ Hizmet kalitesi algısı ile finansal algı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır.</i>	Kabul edildi

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmada elde edilen sonuçlar ve bu sonuçlara ilişkin geliştirilen öneriler yer almaktadır.

4.1. Sonuçlar

Araştırma eğitim örgütleri çalışanlarının katılım bankacılığına bakış açılarını ölçmek ve genel algı düzeylerinin, hizmet kalitesi algıları ile finansal algıları üzerindeki etkilerinin tespit edilmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırma verileri Bingöl ilinde görev yapan eğitim örgütleri çalışanlarından anket aracılığı ile elde edilmiştir. Araştırma kapsamında kullanılan ölçek ilk defa bu araştırma kapsamında hazırlanmış olup, ölçeğin geçerlilik ve güvenilirliği sağlayıp sağlamadığını test etmek için 50 katılımcı üzerinde bir pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Pilot çalışma sonucunda toplanan veriler analiz edilmiş ve ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik yönünden uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma verileri anket yardımıyla toplanmış olup keşfedici faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi ile geçerlilikleri test edilmiştir. Sonrasında sonuçların tutarlılığını ölçmek için güvenilirlik analizi yapılmıştır. Yapılan bu analizler neticesinde ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik bakımın uygunluğu tespit edilmiştir. Araştırmada anket kapsamında toplanan verilerin analizinde ayrıca frekans analizi, korelasyon analizi, YOL analizi yapılmıştır. Frekans analizi ile demografik verilerin dağılımı ve ölçek kapsamın hazırlanan her bir maddeye ilişkin verilen yanıtların dağılımına ilişkin analizler yapıp yorumlanmıştır. Korelasyon analizi ile alt boyutlar arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı analiz edilmiştir. YOL analizi ile genel algı boyutunun hizmet kalitesi algısı boyutu ve finansal algı boyutu üzerinde herhangi bir etkisi olup olmadığı analiz edilmiştir.

Araştırma kapsamında 5 hipotez kurulmuş olup yapılan analizler neticesinde hipotezler test edilmiştir 5 hipotez araştırma kapsamında kabul edilmiş ve desteklenmiştir. Hipotezlere ilişkin sonuçlar şu şekildedir;

Araştırma da kullanılan ölçeğin alt boyutlarından olan genel algı boyutunun, hizmet kalitesi algısı boyutu ve finansal algı üzerine doğru yönlü anlamlı etkisi bulunmaktadır. Diğer bir deyişle araştırmaya katılanların katılım bankaları ile ilgili genel algıları arttıkça hizmet kalitesi algısı ve finansal algıları da artmaktadır. Yani

katılımcılarda katılım bankaları ile ilgili farkındalık arttıkça sektörle ilgili soru işaretleri azalmakta, bu bankalarla çalışma eğilimi oluşmakta ve bu bankalara karşı olumlu düşünceler artmaktadır. Bu çerçevede kurulan **H₁** ve **H₂** hipotezleri desteklenmiştir.

Araştırma kapsamında yapılan korelasyon analizi sonuçlarına göre genel algı boyutu ile hizmet kalitesi algısı ve finansal algı arasında anlamlı ve pozitif yönlü ilişki olduğu, finansal algı ile hizmet kalitesi algısı arasında da anlamlı ve pozitif yönlü ilişki olduğu saptanmıştır. Bu çerçevede kurulan **H₃**, **H₄** ve **H₅** hipotezleri desteklenmiştir.

. Araştırma kapsamında kullanılan ölçek alt boyutları düzeyinde katılımcıların 5'likert şeklinde vermiş olduğu yanıtlar incelendiğinde; genel algı boyutunun aritmetik ortalama değerinin ($\bar{X}=2,96$) olduğu, hizmet kalitesi algısı boyutunun aritmetik ortalama değerinin ($\bar{X}=3,30$) olduğu ve finansal algı boyutunun aritmetik ortalama değerinin ($\bar{X}=2,99$) olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bu sonuçlara göre katılımcıların katılım bankacılığı ilişkin genle bakış açılarının her üç boyutta da 'ne katılıyorum ne katılmıyorum' düzeyinde oluğu sonucuna ulaşılmıştır.

Katılım bankacılığı algısını ölçmeye yönelik literatürde yer alan ve daha önce farklı kitlelerle yapılan anket çalışmalarını incelediğimizde aslında süreç içerisinde katılım bankacılığına yönelik algının pozitif yönlü istenilen seviyede gelişmediği görülmektedir. Orhan (2023), son on yıllık süreç içerisinde literatürde ifade edilen problemlerin birçoğunda günümüze kadar herhangi bir değişiklik olmadığını tespit etmiştir. Yanık ve Sumer (2019) Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi akademisyenlerin genel olarak, katılım bankacılığının İslami esaslara uygun işlemler yaptığı konusunda kararsız olduklarını saptamıştır. Ayrıca Tekin (2019), Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nde 195 öğrenciye uyguladığı anket sonucuna göre öğrencilerin katılım bankaları konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını belirlemiştir. Bununla beraber Arpacık ve Türkan (2017), din görevlilerine yönelik yaptıkları çalışmada, katılım bankalarını tercih edebileceklerini ancak yapılan işlemlerin İslami esaslara uygun olup olmadığı konusunda tereddütlerinin olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca katılım bankalarının diğer bankalarının alternatifi olabileceği ve din görevlilerinin katılım bankaları konusunda yeterli bilgilerinin olmadığı tespit etmiştir. Literatürde yer alan araştırmalar

incelendiğinde araştırmamız ile tutarlı sonuçlar ortaya koyan çalışmaların olduğu sonucuna varılmıştır.

4.2. Öneriler

Araştırma herhangi bir banka şubesinin değil katılım bankası sektörünü kapsadığını ve bu sektörde faaliyet yürüten 9 bankanın olduğunu düşünürsek bu bankalardan hiçbirisi ile bir hesap dahi açmamış olanların oranının (örneklem %67,3'si) ne kadar büyük olduğu anlaşılmaktadır. Katılım bankalarının Türkiye'deki bankacılık sektöründeki %5,7'lik finansal büyüklük verileri ile örtüşmektedir. Zira bankalar ile çalışan toplumun önemli bir kesimi henüz katılım bankalarında bir hesap dahi açmamıştır. Bu konuda katılım bankaları konvansiyonel bankalarla aralarındaki gerek etik değerleri, gerek işlevsel gerekse diğer avantajları ön planda tutan tanıtım faaliyetlerine ağırlık vermeleri yerinde olacaktır. Konu ile ilgili diğer öneriler şu şekildedir:

- Katılımcılarda katılım bankaları ile ilgili farkındalık arttıkça sektörle ilgili soru işaretleri azalmakta, bu bankalarla çalışma eğilimi oluşmakta ve olumlu düşünceler çoğalmaktadır.
- Katılım bankalarının kendilerini doğru ifade edemedikleri ve yeterince şeffaf ve ikna edici olmaları gerekmektedir.
- Katılım bankalarının İslami değerlere bağlı olup gerek yeni araçlar geliştirerek gerekse Ar-Ge faaliyetlerine daha fazla yatırım yapıp müşteri isteklerini dikkate alarak bankacılık sektöründe öne çıkmaya çalışmaları gerekmektedir.
- Katılım bankalarının personel yönetimi konusunda nispeten başarılı oldukları görülmektedir. Bu doğrultuda devam etmesi gerekmektedir.
- Katılım bankası karar vericilerinin çalışanların özlük, motivasyon, iş tatmini ve aidiyet düzeylerini daha da yukarıya taşıyabilmek ve personelin bankacılık iş ve işlem yeteneklerini arttıracak hizmet içi eğitim veya kurs gibi faaliyetlere ağırlık vermesi gerekmektedir.
- Finansal kârlılıktan ziyade başka etkenleri önceleyen müşteri tepkilerini doğru analiz etmeleri gerekmektedir. Bu aşamada geleneksel bankalar ile ayırtığı ve avantajlı noktaları tatmin edici bir üslupla anlatabilmesi gerekmektedir.

- Özellikle fon sağlarken alınan kâr payları eleştiri konusu olmaktadır. Müşteri memnuniyetini ön planda tutan katılım bankaları işlem ücretleri, kesintiler ve kâr paylarını cazip hale getirmesi beklenmektedir.
- Piyasada rekabet edebilmek vb. nedenlerle müşteri memnuniyeti göz ardı edilmemelidir. Katılım bankacılığı kurallarından ayrılmamak şartı ile bankanın bir sömürü aracı gibi değil kazan-kazan formülünde olduğu gibi karşılıklı kazanca dayalı olması gerekmektedir.
- Katılım bankalarının dini hassasiyet sahibi kurumlar olduklarını, karlılık ve diğer avantajlar bakımından tercih nedeni olduklarını anlatabilmeleri gerekmektedir.

Bankacılık ekosisteminde giderek artan imaj ve popülariteye sahip olan ve İşlami finansın lokomotifi olan katılım bankası sektörü yukarıda saydığımız önerileri dikkate aldığında bilinirliği artacaktır. Bununla birlikte beklenen finansal büyüme ve gelişmeyi elde ederek gelecekteki ihtiyaçları kararlı bir şekilde gidereceği düşünölmektedir.

Araştırmamız ile ulaştığımız sonuca göre sektörde birkaç can alıcı sorunun cevabının bulunamadığı anlaşılmaktadır:

1. Katılım bankaları neden tam olarak bankacılık sektöründe varlık gösterememektedirler?
2. Katılım bankaları bu kadar önemli bir misyonu üstlendiği halde neden kendilerini tam ifade edememektedir?
3. Katılım bankaları müşterilerinin ve müşteri potansiyeli olan kesimin neden kafalarındaki soru işaretlerini giderip tam olarak güveni sağlayamamaktadır?

Katılım bankacılığı ile ilgili yapılacak bundan sonraki çalışmalarda bu sorulara cevap verilmesi katılım bankacılığının finans ve bankacılık sektörü içerisindeki gelişimini olumlu etkileyebilmektedir. Bu bağlamda bundan sonraki çalışmalarda bu konulara odaklanılması önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Abasov, V. ve Elagöz, İ. (2001). Ege serbest bölgesindeki bankaların faaliyetlerinin tanıtılması ve karşılaştıkları sorunlar üzerine bir araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(3), 27-42.
- Afşar, M. (2006). *Finansal Sistem ve İşleyişi*. Gülen Ofset.
- Aktaş, H., ve Kargın, M. (2007). Türk bankacılık sektöründeki yabancı ve ulusal bankaların finansal oranlar açısından karşılaştırılması. *Yönetim ve Ekonomi*, 14(2), 31-45.
- Aktepe, İ. E. (2010). *İslam hukuku çerçevesinde finansman ve bankacılık*. Yedirenk.
- Alkış, A. (2018). İslam hukukunda katılım bankacılığı fon toplama ve kullandırma yöntemleri. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 120-133.
- Altan, M. (2001). *Fonksiyonlar ve İşlemler Açısından Bankacılık*. Beta.
- Altuntaş, Ö. (2012). Merkez bankası bağımsızlığı: Avrupa Merkez Bankası ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası karşılaştırması. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (12), 73-84.
- Anaç, T. ve Kaya, F. (2017). Bireysel müşterilerin katılım bankacılığını tercih etmesini etkileyen faktörler. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(15), 145-182.
- Ainorrofique, A. (2023). Ethical Behavior Of Islamic Bank Services In Indonesia: A Bibliometric Study. *Journal of Islamic Economics and Finance*, 1(3), 108-119.
- Apak, S. ve Açıkgöz, A. F. (2011). Türkiye'de katılım bankacılığının bankacılık sektöründeki yeri ve finansal istikrara katkısı. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (1), 70-85.
- Arabacı, H. (2018). Türkiye’de bankacılık sektörünün gelişimi. *Meriç Uluslararası Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 2 (3), 25-42.
- Aras, G. (2003). Sermaye piyasalarının gelişmesinde kurumsal yatırımcıların rolü: OECD ülkeleri ve Türkiye örneği. Kurumsal Yatırımcı Yöneticileri Derneği.
- Atar, A. (2017). Başlangıcından Günümüze Dünyada ve Türkiye’de İslâmi Bankacılığın Genel Durumu, From the Past to the Present the General Situation

of Islamic Banking in the World and Turkey. *Journal of History Culture and Art Research*, 6(4), 1029-1062.

Avcı, T. ve Aktaş, M. (2015). Katılım bankalarının kâr payı ödemeleri ile mevduat bankalarının faiz ödemelerinin birbirlerine yakın olmasının nedenlerinin araştırılması. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(4), 41-51.

Bağış, B. ve Yılmaz, M. (2020), Türkiye’de İslami finansın gelişimi ve hukuki yapısı. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 9(5), 3148-3173.

Balala, M. H. (2010). *Islamic finance and law: Theory and practice in a globalized world*. Bloomsbury Publishing.

Baş, T. (2013). *Anket nasıl hazırlanır. Nasıl uygulanır*. Seçkin Yayıncılık.

Bayındır, A. (2007). *Ticaret ve faiz*. Süleymaniye Vakfı Yayınları.

Bayındır, S. (2005). *İslam hukuku penceresinden faizsiz bankacılık*. Rağbet Yayınları.

Bulut, H. İ., ve Er, B. (2012). *Katılım finansmanı: Katılım bankacılığı ve girişim sermayesi*. Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayın.

Büyükdeniz, A. (2000). *Faizsiz Finans Kurumlarının Mali Sistem İçindeki Yeri ve Çalışma Prensipleri. Türkiye’de Faizsiz Finans Kurumlarının Kuruluş Serüveni*. Albaraka Türk Yayınları.

Canbaz, M. (2016). *Katılım Bankacılığı*. Beta Yayınları.

Ceylan, A. ve Korkmaz, T. (2008). *İşletmelerde finansal yönetim*. Ekin Kitabevi.

Coşkun, A. (2008). *Katılım bankalarının bankacılık sektöründeki yeri ve önemi*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Çalış, M. ve Ferudun, K. (2022). Katılım bankalarının reel ekonomi üzerine etkileri: Türkiye örneği. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 765-781.

Çalışkan, İ. (1989). İstisna akdinin mahiyeti ve unsurları. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 31(1-4), 348-366.

Çobankaya, F. T. (2014). *Katılım bankalarının Türkiye'deki farkındalık düzeyinin tespiti: Batı Akdeniz bölgesinde bir araştırma* (Doctoral dissertation, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).

- Dikkaya, M., ve Kutval, Y. (2014). *Katılım Bankacılığı Türkiye Örneği*. Savaş Yayınevi.
- Dilek, Ö. (2021). Katılım bankacılığı tercihini etkileyen faktörler: Rize örneği. *Ekev Akademi Dergisi*, (88), 433-450.
- Doğan, S. (2008). *Katılım Bankaları ve Ekonomiye Etkileri: Türkiye Örneği*. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş.
- Döndüren, H. (2010). *Ticaret ve iktisat ilmi*. Erkam Yayın San. AŞ.
- Durak, İ., Bayat, M. ve Arslan, H. M. (2017). Customer preferences in bank selection: an empirical analysis on participation banks. *The Journal of Social Science*, 1(2), 60-70.
- Durmaz, M., K. (2022). Katılım bankaları ve Türkiye ekonomisine etkileri. *İlsam Akademi Hakemli Dergisi*, 2(2), 373-380.
- El-Kardavi, Y. (1994). *Faizsiz sistemde ticaret (murabaha)*. Faisal Finans Kurumu Yayınları.
- Mallery, P. ve George, D. (2000). *SPSS for windows step by step*. Allyn & Bacon, Inc..
- Gönen, İ., ve Gökçen, G. (2017). Katılım bankalarının finans sektörü içindeki yeri ve katılım bankalarına yönelik müşteri algısı. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 61-77.
- Görmüş, Ş., Albayrak, R. A. ve Yabancı, A. (Ed). (2021). *Yaşayan ve gelişen katılım bankacılığı*. TKBB Yayınları.
- Gülençer, İ., Ertugay, E. ve Tünel, R., K. (2019). Faizsiz finansal araçlarda ölçüm sorunları. *Journal of Accounting and Taxation Studies*, 12(3), 787-807.
- Gürbüz, A., Bekereci, N., E. ve Ayriçay, Y. (2020). Kurumsal banka müşterilerin katılım bankalarına yönelik algıları üzerine bir alan araştırması. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(1), 59-81.
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2017). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

- Hair, J. F., Ringle, C. M. ve Sarstedt, M. (2013). Partial least squares structural equation modeling: Rigorous applications, better results and higher acceptance. *Long range planning*, 46(1-2), 1-12.
- Hu, L. T. ve Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural equation modeling: a multidisciplinary journal*, 6(1), 1-55.
- İslamoğlu, A. H. ve Alınışık, Ü. (2016). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Beta Yayınevi.
- İşcan, H. K. ve Kaya, F. (2021). Bireysel Müşterilerin Kredi Kullanımlarında Katılım Bankalarını Tercih Etme Sebepleri Üzerine Bir Araştırma: Bolu Örneği. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(24), 467-492.
- Jamaldeen, F. (2012). *Islamic finance for dummies*. John Wiley & Sons.
- Kahraman, Y. E. (2020). Katılım bankacılığının Türkiye’deki gelişimi ve geleceği. *Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi*, 4(10), 55-71.
- Kaiser, O. (1974). Isaiah 13-39 (1974): A Commentary. Westminster John Knox Press.
- Kalaycı, İ. (2013). Katılım bankacılığı: Mali kesimde nasıl bir seçenek? *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 9(19), 51-74.
- Karagöz, Y. (2017). *SPSS ve AMOSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri ve yayın etiği*. Nobel Yayın Evi.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler, teknikler*. Nobel yayın dağıtım.
- Kocaimamoğlu, S. (1985). *Bankacılık ansiklopedisi*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Orhan, Z. H. (2023). Türkiye’de katılım bankacılığının temel problemleri ve bunlara yönelik çözüm önerileri: Bir literatür taraması ve mülakat çalışması. *Tevilat*, 4(1), 125-148.
- Sumer, S., Öndeş, T. ve Şimşek, A. (2018). Katılım bankalarının kredi kullananlar açısından tercih edilmeme sebepleri: Atatürk Üniversitesi akademisyenleri

- üzerine bir uygulama. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 32(4), 897-920.
- Şencan, H. (2005). *Güvenilirlik ve geçerlilik*. Hüner Şencan.
- Özbay, F. (2014). *Katılım Bankacılığı ve Türkiye’deki Uygulamaları*. Yüksek Lisans Bitirme Projesi, Gediz Üniversitesi.
- Özenli, V. (2024). *Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığı algısı üzerine bir alan araştırması*. (Master's thesis, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü).
- Özgür, E. (2007). *Katılım bankalarının finansal etkinliği ve mevduat bankaları ile rekabet edebilirliği*. Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Özsoy, İ., Görmez, B. ve Mekik, S. (2013). Türkiye’de katılım bankalarının tercih edilme sebepleri: Ampirik bir tetkik. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 20(1), 187-206.
- Özsoy, Ş. (2012). *Sağlam bankacılık modeli ile katılım bankacılığına giriş*. Kuveyt Türk Yayınları.
- Öztürk, N. (2011). *Para banka kredi*. Ekin Yayınevi.
- Özulucan, A. ve Deran, A. (2009). Katılım bankacılığı ile geleneksel bankaların bankacılık hizmetleri ve muhasebe uygulamaları açısından karşılaştırılması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 85-108.
- Parasız, M. İ. (2000). *Modern bankacılık: Teori ve uygulama*. Banka ve Sigorta İşçileri Sendikası.
- Polat, A. (2009). *Katılım bankacılığı: Dünya uygulamalarına ilişkin sorunlar-fırsatlar; Türkiye için projeksiyonlar*. Finansal Yenilik ve Açılımları ile Katılım Bankacılığı, 1.
- Sakınç, S. Ö. ve Poyraz, F. (2018). Katılım bankalarında yönelik yatırımcı algısı: Çorum ili örneği. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 433-454.
- Shao, A. T. (2002). Marketing research: An aid to decision making. (No Title).

- Sümer, G. ve Onan, F. (2015). Dünyada faizsiz bankacılığın doğuşu, Türkiye'deki katılım bankacılığının gelişme süreci ve konvansiyonel bankacılıktan farkları. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(3), 296-308.
- Tekin, B. (2019). Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığına yönelik bilgi, algı ve farkındalık düzeyleri ve tercihlerine etkisi. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 4/1, 165-150.
- TKBB, Veri seti <https://www.tkbb.org.tr/veri-seti>. Erişim Tarihi, 08.07.2023.
- Coşkun, M. ve Coşkun, T. (2018). Bankacılık ve sigortacılığa giriş. *Anadolu Üniversitesi Yayını*, (2478).
- Tunay, K. B. (2005). Finansal sistem: Yapısı, işleyişi, yönetimi ve ekonomisi. Birsan yayınevi.
- Türkan, Y. ve Arpacık, M. (2017). Din görevlilerinin katılım bankacılığına bakış açısı: Bingöl'de ampirik bir uygulama. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 233-244.
- Türkan, Y. (2019). *33 soruda İslami finans ve bankacılık*. İmaj Yayınevi.
- TKBB, https://tkbb.org.tr/uploads/pages/1689162220_89b0afa1734729cb28c9.pdf Erişim Tarihi, 02.07.2023.
- Usmani, M. M. T. (2021). An introduction to Islamic finance (Vol. 20). Brill.
- Yanık, R. ve Sumer, S. (2019). Akademisyenlerin İslami bankacılık algısı. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(3), 1177-1190.
- Yanpar, A. (2021). *İslami finans: İlkeler, araçlar ve kurumlar*. Scala Yayıncılık.
- Yurttadur, M. (2021). İslami finans araçlarının kullanım oranlarının artırılması için katılım bankalarının yaklaşımlarının incelenmesi. *Esam Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 250-284.
- Zaim, S. (1986). İslam açısından iktisadî ve sosyal faaliyetlerle ilgili normatif kaideler. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 44(1), 18-37.

EKLER

Ek 1. Anket Formu

EĞİTİM ÖRGÜTLERİ ÇALIŞANLARININ KATILIM BANKACILIĞI FAALİYETLERİNE BAKIŞI: BİNGÖL İLİ ÖRNEĞİ

Değerli Katılımcılarımız;

Bu anket formu, eğitim örgütleri çalışanlarının katılım bankacılığı faaliyetlerine ilişkin bakış açılarının araştırılması ve farklılıklarının tespit edilmesi amacıyla yapılmaktadır. Ankette katılım bankaları ile ilgili bazı önermeler yer almakta ve bu önermelere ilişkin görüşlerinizi belirtmeniz sizden istenmektedir. Araştırmanın amacına ulaşması bu ankette yer alan sorulara vereceğiniz yanıtların doğruluğuna bağlıdır. Bu bağlamda, anketimizi yanıtlayarak araştırmamıza katkı sağlamanızdan dolayı çok teşekkür eder, saygılarımızı sunarız.

1) Cinsiyetiniz?

(a) Kadın (b) Erkek

2) Yaşınız?

(a) 22-27 (b) 28-33 (c) 34-39 (d) 40-45 (e) 46-51 (f) 52-57 (g) 58 ve üzeri

3) Medeni durumunuz

(a) Bekâr (b) Evli

4) Eğitim durumunuzu belirtiniz?

(a) Lisans (b) Yüksek Lisans (c) Doktora

5) Bu meslekte kaç yıldır çalışmaktasınız?

(a) 2 yıldan az (b) 2-6 yıl (c) 7-11 yıl
(d) 12-16 yıl (e) 17-21 yıl (f) 22 yıl ve üzeri

6) Çalıştığınız okul türü?

(a) İlköğretim (b) Ortaöğretim (c) Din öğretimi
(d) Özel eğitim (e) Diğer

8) Ortalama aylık kazancınız ne kadardır (ek ders dahil)?

(a) 32.000-36.000 TL (b) 37.000-41.000 TL (c) 42.000-46.000 TL (d) 47.000-51.000 TL
(e) 52.000 TL ve üzeri

9) Katılım bankası ile çalışıyor musunuz?

(a) Evet (b) Hayır

Cevabınız evet ise Katılım bankasını ne amaç ile kullanıyorsunuz?

(a) Vadesiz Mevduat İşlemleri (Maaş alma, Havale-EFT vb.)
(b) Yatırım İşlemleri (Kar Payı-Ortaklık-Altın-Döviz vb.)
(c) Her ikisi içinde kullanıyorum

Katılım Bankacılığı ile ilgili önermeleri aşağıdaki ölçeği kullanarak değerlendiriniz.

Kesinlikle Katılmıyorum (1) – Kesinlikle Katılıyorum (5)

1	Katılım bankaları uygulamaları hakkında yeterince bilgi sahibi olduğumu düşünüyorum	1	2	3	4	5
2	Katılım bankaları ürün ve hizmetleri tanıtımı yeterince yapıldığını düşünüyorum	1	2	3	4	5
3	Katılım bankalarının iyi bir imaj ve popülariteye sahip olduklarını düşünüyorum	1	2	3	4	5
4	Katılım bankalarının finans sektörü içerisinde gerekli kuruluşlar olduğunu düşünüyorum	1	2	3	4	5
5	Katılım bankalarının dini hassasiyet gözettiklerini düşünüyorum	1	2	3	4	5
6	Katılım bankası faaliyetlerinin geleneksek bankacılık faaliyetlerinden farklı olduğunu düşünüyorum	1	2	3	4	5
7	Devletin katılım bankası kurarak katılım bankacılığı sektöründe yer alması katılım bankacılığının gelişimini olumlu etkilediğini düşünüyorum	1	2	3	4	5
8	Güvenilir arkadaşlar veya çevremın katılım bankası tavsiyeleri, banka tercihlerimi etkilemektedir	1	2	3	4	5
9	Zarar etme ihtimalim olsa bile katılım bankalarını tercih ederim	1	2	3	4	5
10	Katılım bankalarının web sitesindeki bilgilerin anlaşılabilirliği müşterilerin bilgiye erişimi açısından yeterli olduğunu düşünüyorum	1	2	3	4	5
11	Katılım bankalarını, bağışlar, burslar ve toplumsal projelere destek konusunda yeterli görüyorum	1	2	3	4	5
12	Katılım bankalarının sektördeki rekabet koşullarına göre kendilerini yenilemektedirler	1	2	3	4	5
11	Katılım bankalarının sundukları ürün ve hizmet çeşitliliğinin yeterli olduğunu düşünüyorum	1	2	3	4	5
12	Katılım bankaları ATM ağının genişletilmesi gerektiğini düşünüyorum.	1	2	3	4	5
13	Katılım bankası çalışanları müşterilere karşı samimi ve yardımsever bir yaklaşım sergilemektedir	1	2	3	4	5
14	Katılım bankalarında işlemlerin hızlı bir şekilde tamamlandığını düşünüyorum	1	2	3	4	5
15	Katılım bankası şube personeli ile yakın ilişkiler kurabilirim	1	2	3	4	5
16	Katılım bankası personelinin bilgili ve becerikli olduğunu düşünüyorum	1	2	3	4	5
17	Katılım bankalarında huzurlu bir çalışma ortamı vardır	1	2	3	4	5
18	Katılım bankası çalışanları samimi ve yardımseverdir	1	2	3	4	5
19	Katılım bankaları müşteri beklentilerini tatmin edici düzeydedir	1	2	3	4	5
20	Ticari olarak karlı olduklarını düşündüğüm takdirde katılım bankaları ile çalışırım	1	2	3	4	5
21	Katılım bankacılığı güncel finansal sorunlara daha iyi çözüm üretmektedir	1	2	3	4	5
22	Katılım bankalarında işlem ücretleri caziptir	1	2	3	4	5
23	Katılım bankaları müşterilere cazip kredi ve ödeme seçenekleri sunar	1	2	3	4	5
24	Katılım bankaları finansal (para, döviz, altın) kaynakları daha etkin(karlı) yönetmektedirler	1	2	3	4	5

EK 2: Etik Kurul İzin Belgesi

Evrak Tarih ve Sayısı: 21.02.2024-E.142739

T.C.
BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve
Yayın Etiği Kurulu

Sayı :33117789/044/142739
Konu :Anketler

MESLEK YÜKSEK OKULLARI
(BİNGÖL SOSYAL BİLİMLER MESLEK YÜKSEKOKULU MÜDÜRLÜĞÜ)

İlgi :
19.01.2024 tarihli ve E-96488515-044-141222 sayılı yazınız.

Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Müdürlüğü tarafından Kurulumuza sunulan "Eğitim Örgütleri Çalışanlarının Bankacılığı Faaliyetlerine Bakışı: Bingöl İli Örneği" isimli araştırma Kurulumuz tarafından etik yönden değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucunda; söz konusu anket çalışmasının Üniversitemiz Etik Kurul Yönergesi ilkeleri çerçevesinde değerlendirilmiş ve araştırma etiği açısından "UYGUN OLDUĞUNA" oy birliği ile karar verilmiştir.

e-imzalıdır

e-imzalıdır
Prof. Dr. Hamza ALTIN
Kurul Başkanı

e-imzalıdır
Prof. Dr. Abdunnasır SÜT
Üye

e-imzalıdır
Prof. Dr. Sahip BEROJE
Üye

e-imzalıdır
Prof. Dr. Sait PATİR
Üye

e-imzalıdır
Prof. Dr. Sıtkı ULUERLER
Üye

e-imzalıdır
Prof. Dr. Yaşar BAŞ
Üye

e-imzalıdır
Dr. Öğr. Üyesi Fatma GÖRGÜLÜ
Raportör

15.02.2024 Kur.Bşk

: Prof. Dr. H.ALTIN

Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Bingöl Üniversitesi Rektörlüğü Selahaddin-i Eyyübi Mah. Üniversite Cad.
No:1 BİNGÖL/TÜRKİYE
Tel:0426 216 00 12-13-14-15 Faks:0426 215 10 20
E-Posta :basinyayin@bingol.edu.tr Elektronik Ağ :www.bingol.edu.tr

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.